

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Informační studia a knihovnictví

Bakalářská práce

Markéta Charvátová

**Specifika současného knihovnictví Ruské federace: vybrané
regiony**

Specifics of contemporary Librarianship of the Russian Federation: selected
Regions

Praha 2020

Vedoucí práce: PhDr. Barbora Drobíková, PhD.

Ráda bych poděkovala vedoucí práce PhDr. Barboře Drobíkové, PhD. za trpělivost, cenné připomínky a mnohá povzbuzení při zpracování práce.

Dále děkuji vedoucí Oddělení rozvoje Krasnojarské státní knihovny, paní Jeleně Petrovně Filippové, za cenné informace o rozvoji knihovnictví v regionu.

V neposlední řadě velice děkuji své rodině, přátelům a zejména kolegům za stálou podporu v průběhu zpracování práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 12. 2020

.....
Markéta Charvátová

Identifikační záznam: CHARVÁTOVÁ, Markéta. *Specifika současného ruského knihovnictví: vybrané regiony*. Praha, 2020. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Barbora Drobíková, PhD.

Abstrakt

Bakalářská práce se týká současného knihovnictví Ruské federace. V úvodu stručně popisuje jeho historii, vývoj a legislativní rámec. Jsou charakterizovány tři národní knihovny Ruské federace, Ruská státní knihovna, Ruská národní knihovna a Prezidentská knihovna B. N. Jelcina, jejich historie a současné aktivity, i nově vzniklá Národní digitální knihovna. Práce dále popisuje Ruskou knihovní komoru a vysvětluje specifika bibliografického popisu. Ve druhé části práce jsou analyzovány a srovnány knihovní sítě Krasnojarského a Stavropolského kraje. Práce formuluje specifika knihoven Ruské federace v procesu jejich transformace.

Klíčová slova

Knihovnictví, Ruská federace, Ruská národní bibliografie, ruské knihovny, ruské regiony

Abstract

The bachelor thesis concerns the current librarianship of the Russian Federation. The introduction briefly describes its history, development and legislative framework. The three national libraries of the Russian Federation, the Russian State Library, the Russian National Library and the B. N. Yeltsin Presidential Library, their history and current activities, as well as the newly established National Digital Library are characterized. The thesis further describes the Russian Library Chamber and explains the specifics of the bibliographic description. In the second part of the work, the library networks of the Krasnoyarsk and Stavropol regions are analysed and compared. The work formulates the specifics of libraries of the Russian Federation in the process of their transformation.

Key words

Librarianship, Russian Federation, Russian libraries, Russian national bibliography, Russian regions

Obsah

Seznam zkratk.....	8
Předmluva.....	9
1. Úvod	10
2. Knihovnictví Ruské federace jako mnohonárodnostního státu	11
2.1. Administrativní uspořádání Ruské federace	11
2.2. Demografická specifika	12
2.3. Vliv společenských změn na rozvoj knihovnictví Ruské federace.....	13
3. Legislativní rámec	16
3.1. Federální zákon O knihovnictví	16
3.1.1. Obecná ustanovení.....	16
3.1.2. Práva občanů jako uživatelů knihoven	17
3.1.3. Povinnosti a práva knihoven	19
3.1.4. Povinnosti státu v oblasti knihovnictví.....	20
3.1.5. Zvláštní podmínky pro zachování kulturního dědictví národů RF.....	21
3.1.6. Organizace interakce knihoven	22
3.1.7. Ekonomická regulace v oblasti knihovnictví	23
3.2. Další předpisy a dokumenty regulující činnost knihoven	24
3.3. Legislativní rámec – shrnutí.....	30
4. Síť knihoven Ruské federace	31
4.1. Charakteristika sítě knihoven.....	31
4.2. Národní knihovny Ruské federace	32

4.2.1.	Prezidentská knihovna B. N. Jelcina	32
4.2.2.	Ruská státní knihovna v Moskvě.....	35
4.2.3.	Ruská národní knihovna v Petrohradu	38
4.3.	Školní knihovny.....	41
4.4.	Veřejné knihovny	42
4.5.	Akademické knihovny	44
4.6.	Knihovny pro děti.....	46
5.	Ruské knihovny a technologie	48
5.1.	Implementace ICT a transformace knihoven.....	48
5.2.	Národní digitální knihovna.....	50
5.3.	Digitalizace v knihovnách Ruské federace	51
6.	Ruská národní bibliografie	53
6.1.	Historie Ruské knihovní komory.....	53
6.2.	Obecná charakteristika Ruské národní bibliografie	54
6.3.	Informační služby a výstupy Ruské národní bibliografie	56
6.4.	Struktura a publikace Ruské národní bibliografie.....	57
6.5.	Záznam v elektronických databázích.....	59
6.6.	Specifika Ruské národní bibliografie.....	61
6.6.1.	Jazyková fragmentace	61
6.6.2.	Ruská národní bibliografie jako filiálka TASS (ITAR-TASS)	61
6.6.3.	Objem zpracovávaného obsahu	62
6.6.4.	RUSMARC, „Russian books in print“(CIP) a další specifika	62
6.7.	Ruská národní bibliografie – shrnutí.....	64

7.	Směřování ruského knihovnictví	65
7.1.	Ruská knihovnická asociace a zahraniční spolupráce	65
7.2.	Koncepce rozvoje knihovnictví Ruské federace	67
8.	Regionální specifika	70
8.1.	Krasnojarský kraj – charakteristika.....	70
8.2.	Knihovny Krasnojarského kraje	71
8.2.1.	Státní univerzální vědecká knihovna Krasnojarského kraje.....	73
8.2.2.	Krasnojarská krajská knihovna pro děti	75
8.2.3.	Krasnojarská krajská knihovna pro mládež.....	76
8.2.4.	Knihovní systém města Norilsku.....	79
8.3.	Stavropolský kraj – charakteristika	82
8.4.	Knihovny Stavropolského kraje	82
8.4.1.	Stavropolská krajská univerzální vědecká knihovna M. J. Lermontova	83
8.4.2.	Vzorové knihovny Stavropolského kraje	86
8.4.3.	Ústřední městská knihovna M. Gorkého	86
8.5.	Regionální specifika – shrnutí	88
9.	Závěr	92
10.	Seznam použité literatury a zdrojů	95
11.	Seznam obrázků.....	111

V práci je používána transliterace podle instrukce Národní knihovny Transliterace nelatinkových písem (tabulka Cyrilice, poslední aktualizace listopad 2018). Tato instrukce je průběžnou aktualizací příručky Doporučení pro přepis nelatinkových písem do latinky. 2., doplněné vydání. Praha: NK ČR, 2006.

Seznam zkratek

Zkratka v latince	Zkratka v azbuce	Význam v ruštině	Překlad/Význam
ALA			American Library Association
ASIRI	АСИРИ	Ассоциация содействия интеллектуальным и развивающим играм	Asociace pro podporu intelektuálních a rozvojových her
BVK	ББК	Библиотечно - библиографическая классификация	Knihovnická bibliografická klasifikace. Ruský národní systém věcného třídění
CIP			Cataloguing in Publication
GOST	ГОСТ	государственный стандарт	státní standart (směrnice)
GRNTI	ГРНТИ	Государственный рубрикатор по научно-технической информации	Státní rubrikátor vědecko-technických informací
IASL			The International Association of School Librarianship
IFLA			International Federation of Library Associations
IPA			International Publishers Association
ISBD			International Standard Bibliographic Description
KGAKK GUNB KK	КГАУК ГУНБ КК	Краевое государственное автономное учреждение культуры Государственная универсальная научная библиотека Красноярского края	Regionální státní autonomní instituce kultury Státní univerzální vědecká knihovna Krasnojarského kraje
KGBUK KKMB	КГБУК ККМБ	Краевое государственное бюджетное учреждение культуры Красноярская краевая молодежная библиотека	Regionální státní rozpočtová instituce kultury Krasnojarská Regionální knihovna pro mládež
KKDB	ККДБ	Красноярская краевая детская библиотека	Krasnojarská krajská knihovna pro děti
MBU – CBS	МБУ ЦБС	Муниципальное бюджетное учреждение - Централизованная библиотечная система	Městská rozpočtová organizace centralizovaný systém knihoven
MČS	МЧС	Министерство по чрезвычайным ситуациям	Ministerstvo pro mimořádné situace
MDT			Mezinárodní desetinné třídění
MVD	МВД	Министерство внутренних дел	Ministerstvo vnitra
NEB	НЭБ	Национальная электронная библиотека	Národní digitální knihovna
RAN	РАН	Российская Академия Наук	Ruská Akademie věd
RBA	РБА	Российская библиотечная ассоциация	Ruská knihovnická asociace
RF	РФ	Российская Федерация	Ruská federace
RGB	РГБ	Российская государственная библиотека	Ruská státní knihovna
RGBS	РГБС	Российская государственная библиотека для слепых	Ruská státní knihovna pro nevidomé
RSCI			Russian Science Citation Index
SKUNB	СКУНБ	Ставропольская краевая универсальная научная библиотека	Stavropolská krajská univerzální vědecká knihovna
TASS	ТАСС	Телеграфное агентство Советского Союза	Telegrafní společnost Sovětského svazu. Historický (a znovu obnovený) název hlavní ruské tiskové agentury. V současnosti zřizovatel Ruské národní bibliografie
UDK	УДК	Универсальная десятичная классификация	Univerzální desetinné třídění (ruský název pro MDT)
VINITI	ВИНИТИ	Всероссийский институт научной и технической информации	Všeruský institut vědeckých a technických informací a databáze e-zdrojů stejného názvu
ZATO	ЗАТО	Закрытое административно-территориальное образование	Uzavřený administrativně-územní celek

Předmluva

Předkládaná práce je sondou do současného knihovnictví Ruské federace. Téma je lákavé především proto, že rozvoj knihoven a oboru knihovnictví v této části světa není v centru pozornosti odborníků; ruské knihovny, jejich systém a principy fungování nejsou všeobecně známy nebo diskutovány, a to i přesto, že rozvoj oboru probíhá díky novým technologiím v zemích Ruské federace s podobnou intenzitou, jako je tomu v ostatních knihovnický vyspělých zemích světa.

Sdílení oborových informací neplyne tak hladce, jako je tomu například mezi knihovníky z České republiky na jedné straně a knihovníky z evropských zemí nebo USA na straně druhé, kdy osobní obměna informací, například výměnné pobyty studentů nebo knihovníků, probíhá dnes již přirozeně a v některých případech na pravidelné bázi.

Možnost osobně navštívit ruské knihovny a promluvit s odborníky tak, jak by si to téma vyžadovalo, je spojeno s množstvím byrokratických omezení. Můj pokus oslovit regionální knihovny se žádostí o zkušenosti nebo alespoň o doporučení odborné knihovnické literatury, která se váže k regionu, měl částečný úspěch v Krasnojarském kraji, a proto v práci čerpám i z materiálu získaného korespondencí s Jelenou Petrovnou Filippovou, vedoucí Oddělení rozvoje Krasnojarské ústřední knihovny. Práce je však z velké většiny založena na těch dostupných zdrojích, které bylo možné o opravdu současném (tj. po roce 2010) knihovnictví Ruska v daném čase získat. Jsou to zejména dostupné elektronické zdroje, odborné články, weby knihoven a státních institucí, které dávají možnost nahlédnout do současné ruské knihovnické praxe.

Celkově je práce pokusem o to přiblížit specifika ruského knihovnictví, které se řídí mezinárodními standardy, ale v některých aspektech z nich odbočuje k vlastním řešením. Cílem je také na jedné straně alespoň v náznaku poukázat na robustnost sítě knihoven v Rusku a na sílu jejího centrálního řízení, na druhé straně pak na možnosti i konkrétní příklady kreativního rozvoje v některých segmentech knihoven.

Veškeré informace jsou platné k datu 18. 12. 2020.

Tato práce čítá od předmluvy po závěr 162 398 znaků, tj. přibližně 90 normostran.

1. Úvod

Práce v úvodních kapitolách upozorňuje na specifika Ruské federace jako státu mnoha národů, jehož vývoj prošel peripetemi společenských změn, které ovlivnily i rozvoj knihovnictví. Popisuje legislativní rámec, ve kterém ruské knihovny působí a rozvíjejí svou činnost.

V charakteristice sítě knihoven nemohou chybět Národní knihovny Ruské federace, Prezidentská knihovna B. N. Jelcina, Ruská státní knihovna v Moskvě („Leninka“) a Ruská národní knihovna v Petrohradu, která je v současné době i sídlem Ruské knihovnické asociace. Z konkrétních typů knihoven jsem vybrala pro ilustrativní popis školní knihovny, veřejné knihovny, knihovny akademické a knihovny pro děti.

Do ruských knihoven pronikají technologie a mění tak priority oboru podobně jako v jiných zemích. Toho je dokladem Národní digitální knihovna jako relativně nový národní projekt.

Překládaná práce dále v hrubých rysech představuje Ruskou knihovní komoru jako instituci zodpovědnou za národní bibliografii. Informuje o její historii, službách a výstupech. Ve stejné kapitole jsou zmíněna specifika zpracování knižních fondů, jako je například katalogizační formát RUSMARC nebo národní systém věcného třídění.

Práce podává i regionální náhled do systémů knihoven dvou, počtem obyvatel srovnatelných krajů Ruské federace, Krasnojarského a Stavropolského. Geograficky, klimaticky i socio-demograficky rozdílné regiony postupují díky centrálnímu řízení při organizaci systému knihoven velmi podobně, přesto lze vysledovat určité regionální rozdíly.

V závěru je charakterizována Ruská knihovnická asociace, která je živou organizací usilující o smysluplnou koncepci dalšího rozvoje ruského knihovnictví.

Práce si neklade za cíl pokrýt široce koncipované téma v celém rozsahu, ani to není možné. Může však upozornit na některé zajímavé aspekty vývoje oboru v zemi, která má složitou minulost a dynamickou přítomnost.

2. Knihovnictví Ruské federace jako mnohonárodnostního státu

2.1. Administrativní uspořádání Ruské federace

Současná Ruská federace je svou rozlohou **největší** světový stát, kde na ploše 17 098 246 km² žije více než 160 národností. Většinu (více než 80 %) tvoří etničtí Rusové. Přes **70 %** obyvatelstva žije **ve městech** – průměrná hustota obyvatelstva je však nízká. Ruská federace patří mezi nejrýchleji osídlené státy světa, jde v průměru o 8,4 obyvatel na km². Mezi celky s nejvyšší hustotou obyvatelstva patří velká města, zejména Moskva a Petrohrad spolu s okolními oblastmi (Rossija, 2020).

Ruská federace měla podle odhadu Ruského statistického úřadu k 1. lednu roku 2020 celkem 146,7 milionu obyvatel žijících, podle v současnosti používaného systému administrativního členění, v 85 subjektech Ruské federace. Jednotlivými subjekty, z nichž každý spadá do některého z osmi federálních okruhů, jsou republiky (22), oblasti (46), kraje (9), autonomní okruhy (4), autonomní oblast (1), a tři federální města – k Moskvě a Petrohradu byl přidán v roce 2014 krymský Sevastopol (Rosstat, 2020).

Podle Ústavy ruské federace (Konstitucija Rossijskoj Federacii, 2009) jsou všechny **subjekty** – tj. republiky, oblasti, kraje autonomní okruhy, oblasti a federální města – ve vztahu k federálním orgánům **rovnoprávné**. Každý má také vlastní výkonnou, legislativní a soudní moc. Subjekty nemají právo z federace vystoupit (Rossija, 2020).

Z 85 subjektů je **22 republik**, které mají vyšší míru autonomie – na rozdíl od ostatních subjektů například mohou vydávat zákony a určují úřední jazyk. Samotné republiky ve skutečnosti pokrývají jen 28,5 % celého území Ruska, a žije v nich jen necelých 18 % obyvatel. Žádný ze subjektů (tedy ani republiky) nemá status subjektu z hlediska mezinárodního práva, ten má jen Ruská federace jako celek (Konstitucija Rossijskoj Federacii, 2009).

Putinova administrativa směřuje k **centralizaci**, proto se administrativní členění Ruské federace v čase mění. Lze sledovat tendenci slučování a dalšímu zrovnoprávňování subjektů (například Matěna, 2017).

2.2. Demografická specifika ruského státu

Jednotlivé **oblasti** Ruska jsou **odlišné** svými přírodními podmínkami i historickým vývojem. Vliv regionálních odlišností v jednotlivých částech Ruska vždy byl a je nadále velmi silný a tyto odlišnosti se pak odrážejí i v rozdílném demografickém vývoji konkrétních částí Ruska.

Také **vývoj** v posledních letech, charakterizovaný na jedné straně ekonomickou krizí a na straně druhé skutečností, že některé regiony Ruské federace vzhledem k bohatství zdrojů přitahují investory i pracovní sílu, ovlivňuje kvalitu života v jednotlivých částech ruského státu (Trocenko, 2019). Důsledkem nevyrovnaného **socio-ekonomického vývoje** je, že rozdíly mezi regiony se spíše prohlubují, než stírají. Oblasti, které se vylidňují, sousedí s oblastmi, ve kterých dochází k nárůstu obyvatelstva. Charakter **migrace** odráží ekonomickou situaci jednotlivých regionů.

Mezi jednotlivými federálními subjekty existují velké rozdíly, které si lze lépe představit ilustrací na příkladech oblastí s nejvyšším úbytkem nebo naopak přírůstkem obyvatel. Židovská autonomní oblast¹ se 180 000 obyvateli a 95 etnickými skupinami (přičemž etnických Židů je dnes jen jedno procento), kde dochází k největšímu úbytku obyvatelstva, je obtížně srovnatelná například s Kaliningradskou oblastí² s téměř milionem obyvatel. Kaliningradská oblast je z etnického hlediska více homogenní, převažují etničtí Rusové, a díky ekonomickému rozvoji od rozpadu Sovětského svazu tam obyvatelstvo nejvíce přibývá (Rosstat, 2020).

Oblasti, kde dochází k úbytku obyvatel, charakterizují například i vyšší rozvodovost, vyšší průměrný věk a vyšší procento obyvatel v důchodovém věku (Trocenko, 2019).

Složitost **administrativního členění**, jedinečnost a rozdílnost charakteru řízení jednotlivých subjektů jako administrativních částí Ruské federace se promítá i do uspořádání sítě knihoven v jednotlivých oblastech.

¹ Židovská autonomní oblast (na Dálném východě u hranice s Čínou) prošla od Leninova projektu „Sovětského Sionu“ dramatickým vývojem až k odchodu zbytků židovského obyvatelstva po rozpadu SSSR.

² V průběhu 2. světové války a těsně po ní došlo v Kaliningradské oblasti (nejzápadnější oblast Ruské federace na pobřeží Baltu) k odlivu původního německého obyvatelstva, v současné době stoupá počet obyvatel zejména díky rozvoji rekreačních funkcí oblasti.

2.3. Vliv společenských změn na rozvoj knihovnictví Ruské federace

Abychom mohli porozumět současnému ruskému knihovnictví, je vhodné alespoň krátce nahlédnout do historie. Vývoj ruského knihovnictví byl masivně ovlivněn změnami **společensko-politických** podmínek. Jde o rozsáhlé, nesmírně zajímavé téma, jehož detailní zpracování by přesáhlo rámec předkládané práce; předpokládalo by mapování rozvoje ruského knihovnictví od počátků 18. století přes jeho ovlivnění západem, reformu v počátcích ruského státu, rozvíjení principů centrálního řízení se vznikem Sovětského svazu, rozvoj v budovatelském období po druhé světové válce a dovršení centralizace v 70. a 80. letech 20. století až po léta perestrojky a konečně období po rozpadu Sovětského svazu (Stuart, 1994).

Jednotlivé **etapy** historického vývoje se lišily zejména v rozdílném přístupu **k řízení sítě knihoven** na území Ruska. Jak shrnuje Machová (2019, podle Pašin, 2017), počátky snah o metodické řízení knihoven můžeme sledovat už v roce 1908 spolu se vznikem Společnosti pro knihovědu (Obščestvo bibliotekovedeniija), která definovala své poslání jako osvětu v širokém slova smyslu, charakterizovanou sdílením zkušeností, přípravou metodických materiálů a distribucí odborných tiskovin – v roce 1910 vznikl například první odborný knihovnický časopis Bibliotekar (Knihovník). Společnost uspořádala první sjezd ruských knihovníků, který mimo jiné vyzval ke vzájemné spolupráci knihoven a zabýval se odborným vzděláváním. Snaha o rozvoj a spolupráci na základě uplatnění demokratických principů však zůstala v počátcích.

V roce 1917 nová vláda vytvořila orgány (Lidový komisariát osvěty, Rada pro mimoškolní vzdělávání), jejichž programové dokumenty definovaly **úlohu ústředních knihoven** a jejich metodické funkce. Po roce 1922, kdy vznikl Sovětský svaz, byl kladen důraz na **metodickou pomoc** knihovnám zemí nově připojených do svazu sovětských republik (Machová, 2019 podle Pašin, 2017).

Zajímavé je, že v prvních patnácti letech po vzniku Sovětského svazu oficiálně spolupracovali **američtí a sověšští knihovníci**. Sověšští knihovníci čerpali z amerických zkušeností zejména v oblastech třídění informací (klasifikační systémy) a knihovního vzdělávání, dokonce při tvorbě systému knihoven. Na americké straně spolupráce naopak podnítila diskusi o roli veřejných knihoven, zejména jejich vzdělávacích a sociálních funkcí. Docházelo k výměně knih, z americké strany i k nákupům (Richards, 1998).

Dodnes málo známá a z dnešního pohledu překvapivá forma **spolupráce** byla, jak Richards (1998) dále uvádí, **podporována** samotným Leninem, který ve svých spisech zdůrazňoval, že revoluce má získat ze západních „buržoazních“ zkušeností co nejvíce. V roce 1928 měly sovětské knihovny na americké straně 354 partnerů pro výměnu knih, a celých 30 % zahraniční literatury plynoucí do Sovětského svazu přicházelo ze Spojených států (Richards, 1998).

Po roce 1930 však vztahy zcela ochladly zejména díky stále silnějšímu **ideologickému vlivu** na sovětské straně a obav ze všeho, co je spojeno s bolševismem na straně Američanů. Tato krátká etapa byla později sovětskými historiky knihovnictví ignorována. Podrobně³ ji však popisuje několik amerických historiků knihovnictví (Richards 1998, Stuart, 1994).

Rozvoj knihovnictví v letech po druhé světové válce a dále v 50. a 60. letech minulého století charakterizovala **centralizace** a snaha o sjednocení metodických postupů ve všech částech Sovětského svazu (podrobně například Divnogorcev, 2014). Vedoucím metodickým centrem se v 50. letech stala Státní knihovna SSSR a její Vědeckometodický kabinet knihovnictví (Machová, 2019 podle Pašin, 2017). Sovětskými postupy byly v 50. letech zákonitě inspirovány i české knihovny. Machová (2019) konstatuje, že u nás ve stejné době vzniká Ústřední vědecko-metodický kabinet, nynější Knihovnický institut.

V 70. a 80. letech byly knihovny na území státu řízeny nadále spíše direktivním způsobem. Koncepti a rozvoj určovala usnesení Komunistické strany Sovětského svazu, metodika byla centrálně definována a kontrolována přes metodická centra. Direktivní styl řízený normami bez ohledu na specifika a možnosti konkrétních knihoven vedl později k určité stagnaci a ztrátě motivace, jak dále uvádí Machová (2019, podle Pašin, 2017).

Rozpad Sovětského svazu vedl i ke **změně pojetí** v metodické práci knihoven. Pouze devět federálních knihoven je nyní řízeno přímo Ministerstvem kultury Ruské federace. Ostatní knihovny jsou nyní zřizovány orgány státní správy jednotlivých subjektů, (republik, oblastí, krajů, autonomních okruhů, autonomních oblastí a federálních měst), případně samosprávy.

³ Richards (1998) popisuje podrobně aktivity L.B. Khavkiny (1871-1949) na sovětské a profesora A.C. Coolidge a F.A.Goldera na americké straně, výměnné pobyty konkrétních osob, nákupy knih, dary, vzájemnou korespondenci tehdejších odborníků apod.

Z hlediska metodiky nyní už nejde o direktivní systém, jak tomu bylo dříve. Současný systém nenařizuje, změnil se v **systém metodické pomoci**. Knihovny se sice řídí jednotnými předpisy a normami, ale mohou svou vlastní činnost vykonávat s ohledem na specifika služeb konkrétní knihovny v konkrétních podmínkách tak, aby – s metodickou pomocí pověřených knihoven – zároveň dostály normám daným státem (Machová, 2019, podle Pašin, 2017).

V současné době je největší výzvou pro ruské knihovnictví **transformace knihoven** ve smyslu přizpůsobení se nové době, charakterizované globalizací a rozvojem informačních technologií. Před knihovnami stojí problém „*být či nebýt knihovnou v éře internetu*“ (Gendina, 2018). Dnešní doba posouvá roli knihovníka, který je nyní tím, kdo „*zprostředkuje přístup k informacím*“ (Dvorkina, 2015). Do popředí se dostává **sociální funkce knihoven** (podrobně například Neščeret, 2019).

3. Legislativní rámec

Základním dokumentem je **Federální zákon O knihovnictví**⁴, který prošel od svého vzniku v roce 1994 mnoha změnami. Dost obsáhlý zákon (téměř 30 stran) je kontinuálně doplňován⁵.

3.1. Federální zákon O knihovnictví

3.1.1. Obecná ustanovení

Základní východiska

Federální zákon O knihovnictví (Federal'nyj zakon ot 29.12.1994 g. č. 78 -F3, 2020 O bibliotečnom dele, dále Zákon) zdůrazňuje na více místech především **svobodný přístup k informacím**, k hodnotám národní a světové kultury, ke kulturní, vzdělávací a vědecké činnosti, a to pro jakýkoli subjekt, ať už jde o národ, etnickou skupinu, veřejná sdružení nebo jednotlivce.

Zákon jako takový upravuje pouze **obecné principy** – jeho součástí například nejsou, jako je tomu v českém Knihovním zákoně, zásady evidence a revize knihovního fondu, také například nestanovuje, které referenční údaje používá ministerstvo z registru obyvatel ať už pro vlastní obyvatele nebo pro cizince.

Definice knihovny a povinnost registrace

Knihovna je v tomto zákoně definována jako jakákoli informační, kulturní a vzdělávací organizace nebo část organizace, disponující **organizovaným fondem** dokumentů, které poskytuje k dočasnému použití fyzickým nebo právnickým osobám.

Zákon (na rozdíl od našeho Knihovního zákona) rozlišuje „knihovnu“ a „veřejně dostupnou knihovnu“.⁶ Naprostá většina ustanovení se týká „knihovny“ obecně.

⁴ Федеральный закон от 29.12.1994 г. № 78-ФЗ О библиотечном деле

⁵ Do roku 2019 byl Zákon doplněn celkem dvanáctkrát, poslední změna je datována ke květnu 2019

⁶ Srovnej Zákon č. 257/2001 Sb. - Knihovní zákon. Za „knihovnu“ považováno až zařízení, které je zapsáno v evidenci knihoven

Registrace je povinná v případě, že knihovna je právním subjektem; registraci nelze odmítnout. Odmítnutí je, jak uvádí zákon, důvodem k soudnímu řešení.

Druhy knihoven

Zákon rozlišoval **do roku 2013**:

- 1) státní knihovny zřízené orgány veřejné moci, včetně federálních knihoven a knihoven zřizujících subjektů Ruské federace a knihoven ministerstev a dalších federálních výkonných orgánů,
- 2) městské knihovny zřízené místními úřady,
- 3) knihovny Ruské akademie věd, dalších akademií, výzkumných ústavů, vzdělávacích organizací.

V roce 2013 se do Zákona dostaly i **další typy**:

- 4) knihovny podniků, institucí, organizací,
- 5) knihovny veřejných sdružení,
- 6) soukromé knihovny,
- 7) knihovny zřízené zahraničními právníky a fyzickými osobami a mezinárodními organizacemi v souladu s mezinárodními smlouvami Ruské federace.

Nabídka konkrétních typů knihoven je velmi bohatá. Za zmínku stojí, že odborné pozornosti se těší například historické vojenské knihovny (viz Pančenko, 2016 a 2018).

Zákon Ruské federace tak subjekty, které mohou knihovny zřizovat, nyní **vymezuje** přísněji a **přesněji**, a explicitně uvádí, že Zákonu se podřizují například i knihovny zřizované zahraničními subjekty.

3.1.2. Práva občanů jako uživatelů knihoven

Práva uživatelů knihoven a právo na zřízení knihovny

Zákon zdůrazňuje, že **každý občan má právo** na základní typy knihovnických služeb **zdarma** (zůstává na obecné úrovni, takže nedefinuje, o jaké základní typy jde), v Zákoně je zakotveno i právo **přístupu do knihovního fondu** a právo **vybrat si knihovnu** podle svých zájmů a preferencí, právo **stát se uživatelem** knihovny, dostat informace o knihovním fondu i o

dostupnosti dokumentů, **získat dokument** k dočasnému užívání (výpůjčku), a právo využívat **meziknihovní výpůjční služby** i placené služby, které knihovna nabízí. Nově, v roce 2016, byl doplněn paragraf o volném přístupu také do „Národní digitální knihovny“⁷. Sluší se poznamenat, že právo občanů na knihovnické služby není jen prázdnou frází. Naplňováním tohoto práva se odborníci zabývají; například Basov (2018) konstatuje, že „*ve všech regionech existují území, kde obyvatelstvo z různých důvodů nemá knihovnické služby: například v Tatarstánu je to 174 tisíc obyvatel, v oblasti oblast Vladimir - 92 tisíc, na Krymu - 84 tisíc, v Primorsku 80 tisíc a v Irkutské oblasti 57,7 tisíce obyvatel.*“⁸

Zákon zohledňuje i fakt, že v republikách Ruské federace jsou uzákoněny další státní jazyky a upozorňuje, že uživatelé knihovny mají právo nakládat s dokumenty jak v ruštině jako státním jazyce Ruské federace, tak i v jazycích, které jsou **státními jazyky jednotlivých republik**.

I tento odstavec Zákona zahrnuje poznámku o možnosti řešení sporných situací právní cestou – explicitně uvádí, že **uživatel se může bránit soudně** v případě, že jeho práva uživatele knihovny jsou porušována.

Každá právnická (i fyzická) osoba má právo zřídit knihovnu v souladu s právními normami.

Občané, kteří mají **v osobním vlastnictví vzácné tisky** („knižnyje pamjatniki“),⁹ tj. například staré tisky, rukopisy atd., mají **právo na podporu státu** ve smyslu ochrany a péče o dokumenty, v případě, že dokument je řádně (podle Zákona) registrován. Pro srovnání lze konstatovat, že v našem Knihovním zákoně – zřejmě pro nízké procento vlastníků vzácných dokumentů v naší zemi – takové ustanovení nenajdeme.

⁷ Национальная электронная библиотека

⁸ „Во всех регионах есть территории, где население в силу разных причин не имеет библиотечного обслуживания: например, в Татарстане — это 174 тыс. жителей, Владимирской области — 92 тыс., Республике Крым — 84 тыс., Приморском крае — 80 тыс., Иркутской области — 57,7 тыс. жителей“

⁹ V originále „книжные памятники“

Práva specifických skupin uživatelů knihoven

Zákon zde věnuje pozornost **národnostním menšinám**, lidem se **zdravotním postižením** a zvláště nevidomým a zrakově postiženým, a jejich právu na příjem kopií dokumentů v přístupném formátu.

Uživatelé knihoven, kteří z nějakého důvodu nemohou do knihovny přijít osobně, mají právo získat dokument prostřednictvím „**nestacionárních**“ **služeb** – tj. donáškou, přičemž financování těchto služeb je v kompetenci zřizovatele, který ho může zajistit jak z federálních, tak z jiných odpovídajících rozpočtů.

Zvláštní pozornost je věnovaná dětem a mladým lidem, kteří mají právo na služby specializovaných dětských a „mládežnických“ knihoven.

Odpovědnost uživatelů knihovny a zřizovatele

Zákon zde upozorňuje na odpovědnost uživatele ve smyslu dodržení pravidel, která si stanoví knihovna, a při jejich porušení nutnost **odškodnění uživatelem** podle pravidel dané knihovny; dále odpovědnost zřizovatele knihovnu finančně zajistit, jakož i absenci práva zřizovatele zasahovat do „tvůrčí“ činnosti knihovny. Odpovědnosti jsou stanoveny vesměs obecně. Zákon zřejmě počítá s individuálním přístupem jednotlivých knihoven.

3.1.3. Povinnosti a práva knihoven

Povinnosti knihovny

Státní a městské knihovny dostávají status právnické osoby automaticky přidělením registrace, právní status ostatních knihoven je určen jejich zřizovatelem.

Zákon explicitně konstatuje, že **není povolena** žádná forma **cenzury**, protože „*knihovny, které jsou plně nebo částečně financovány z rozpočtu, by ve své činnosti měly odrážet ideologickou a politickou rozmanitost, která se ve společnosti vyvinula*“.¹⁰

Knihovny mají povinnost registrovat a odpovídají za staré a vzácné tisky („knížnyje pamjatniki“). Dále mají **povinnost dodávat** zřizovatelům a státním statistickým institucím **informace** o své činnosti.

¹⁰ Srovnej Zákon č. 257/2001 Sb. - Knihovní zákon. Cenzura není předmětem zákona.

Práva knihovny¹¹

Zákon specifikuje celkem 12 práv. Lze je rozdělit do tří skupin:

- 1) **obecná práva** – určovat obsah své činnosti, podmínky využívání knihovního fondu, pravidla využívání služeb a částky požadované za placené služby, právo odepisovat a nabízet jiným knihovnám dokumenty z vlastního fondu,
- 2) **práva spojená s rozvojem a financováním** – knihovny mají právo rozšiřovat svou činnost (i prostřednictvím ekonomických činností), pokud tím není dotčena jejich činnost základní, a nezávisle určovat zdroje svých prostředků,
- 3) **sdužovací práva** – práva zakládat sdružení knihoven, účastnit se rozvojových programů, spolupracovat s knihovnami, dalšími institucemi na domácí i zahraniční úrovni „ustaveným způsobem“.

Práva knihovny jsou definována relativně obsáhle i detailně. Přesto obsahují některé pasáže, pro které může být v praxi nejednotný právní výklad – například právě spolupráce se zahraničními institucemi i knihovnami „ustaveným způsobem“.¹²

3.1.4. Povinnosti státu v oblasti knihovnictví

Povinností státu v oblasti rozvoje knihovnictví je věnována relativně obsáhlá část. Za základ politiky státu je považována (Zákonem opakovaně zmíněná) dostupnost informací pro všechny a **nevměšování státu** do činnosti knihoven, dále podpora knihovnictví způsobem jejich financování, koordinací vztahů mezi regiony a rezorty, podporou dětí, mládeže, osob se zdravotním postižením, seniorů, imigrantů, nezaměstnaných, a venkovského obyvatelstva (Zákon explicitně zmiňuje „obyvatele Dálného severu a podobných oblastí“) ve smyslu dostupnosti knihovních služeb.

¹¹ Srovnej Zákon č. 257/2001 Sb. - Knihovní zákon. Zákon uvádí povinné aspekty práce knihoven, nerozepisuje jejich práva.

¹² „в установленном порядке“.

Státní odpovědnost je zmíněna i v oblastech **podpory výzkumu a metodiky**, tvorby a dodržování standardů a norem státní knihovny, organizaci **statistického zpracování** v celé oblasti knihovnictví včetně jeho financování, podpory převodu knihoven do odpovídajících prostor. Za to jsou zodpovědné státní orgány.

Zákon je v těchto bodech podrobný a praxe si tuto míru granularity zřejmě vyžaduje. Část je doplněna ustanovením, které říká, že „*proti rozhodnutím těchto orgánů, jakož i jednání jejich úředníků, která porušují oprávněné zájmy knihoven a jejich uživatelů, lze podat opravný prostředek u soudu*“. Pravděpodobně ne všude a vždy jsou práva knihoven brána v potaz.

3.1.5. Zvláštní podmínky pro zachování kulturního dědictví národů RF

Tato část Zákona rozepisuje nakládání se **vzácnými tisky**. Stanoví jejich druhy a zakotvuje zodpovědnost knihoven, ale i archivů a muzeí. Ustanovuje nutnost jejich registrace a řeší status národních knihoven. Podstatnou část tvoří nově doplněná část věnovaná Národní digitální knihovně.

Zákon vyjmenovává **národní knihovny**, ke kterým v současné době patří Prezidentská knihovna B. N. Jelcina, Ruská státní knihovna a Ruská národní knihovna. Popisuje jejich důležitost a definuje **jejich funkce**, zejména kulturní, vědecké, metodické, bibliografické a funkce při ochraně vzácných historických dokumentů.

I zde nacházíme některá **specifická ustanovení**. Stát například stanoví, že „*pozemky, které jsou jimi [národními knihovnami] využívány, jsou poskytovány národním knihovnám v souladu s právními předpisy Ruské federace*“.¹³

Na jiném místě čteme, že „*některé funkce národních knihoven Ruské federace mohou být předepsaným způsobem delegovány na jiné federální knihovny a organizace*“.¹⁴ Funkce a výlučný status národních knihoven tedy není samozřejmostí¹⁵. Ministerstvo kultury může v tomto smyslu rozhodovat podle svého uvážení.

¹³ „участки предоставляются национальным библиотекам в соответствии с законодательством Российской Федерации.“

¹⁴ „Отдельные функции национальных библиотек Российской Федерации могут делегироваться в установленном порядке другим федеральным библиотекам и организациям.“

¹⁵ Srovnej Zákon č. 257/2001 Sb. - Knihovní zákon. Ustanovení týkající se například možnosti delegování činností NK ČR na jiné instituce nebo pozemků NK ČR není jeho součástí.

Národní digitální knihovna¹⁶

Národní digitální knihovna je charakterizována jako „**federální státní informační systém**“,¹⁷ „soubor dokumentů a informací v elektronické podobě, které jsou vybírány v souladu s metodikou pro výběr předmětů Národní digitální knihovny“.¹⁸ Zákon dále charakterizuje **poslání a úkoly** Národní digitální knihovny, její funkce a činnosti, které souvisejí s nakládáním s elektronickými dokumenty, tzv. „objekty Národní digitální knihovny“,¹⁹ **zásady metodiky** pro výběr dokumentů pro digitalizaci a jejich výčet. Komentář a vysvětlení pozadí vzniku této části Zákona, podávají například Rodionov a Sacharov (2017).

Národní digitální knihovna má svůj **katalog**; Zákon uvádí, že „Postup vytváření elektronického katalogu a složení informací v něm obsažených stanoví federální výkonný orgán v oblasti kultury“.²⁰

Také **povinnosti zřizovatele** Národní digitální knihovny (kterým je Ruská státní knihovna) jsou dány Zákonem, který specifikuje její „účastníky“²¹, tj. typy knihoven, které poskytují dokumenty k digitalizaci. Zákon uvádí další nařízení, kterým se řídí Národní digitální knihovna, například zásady formování, autority a organizace práce **Meziresortní rady pro rozvoj NEB**, a další nařízení týkající se ochrany informací, používaného hardwaru a softwaru, procesu digitalizace atd. Část zákona týkající se Národní digitální knihovny je relativně nová (2016) a obsáhlá (celkem 8 stran Zákona).

3.1.6. Organizace interakce knihoven

Vzájemné využívání zdrojů je státem podporováno. Příslušná kapitola Zákona rozebírá funkci tzv. ústředních knihoven. V roce 2009 byla změněna terminologie – v současné době jsou Zákonem stanoveny tyto **ústředních knihoven**:

¹⁶ „Национальная электронная библиотека“ – НЕБ

¹⁷ „Федеральная государственная информационная система“

¹⁸ „совокупность документов и сведений в электронной форме, которые отобраны в соответствии с методикой отбора объектов Национальной электронной библиотеки.“

¹⁹ „объекты Национальной электронной библиотеки“

²⁰ „Порядок формирования электронного каталога и состав содержащихся в нем сведений устанавливаются федеральным органом исполнительной власти в сфере культуры.“

²¹ „участники“

- **národní knihovna** nebo knihovna republiky²² v republikách
- **okresní nebo oblastní knihovna**²³ v autonomních okruzích nebo oblastech
- **krajská, oblastní knihovna**²⁴ (lze volně přeložit jako regionální) v krajích nebo oblastech.

Statut ústřední knihovny může být přiznán i knihovně městské části, ústřední knihovny mohou být zřizovány i podle resortního principu. Ústřední knihovnou může být i knihovna pro specifické skupiny (pro mládež, nevidomé atd).

Ústředním knihovnám se ukládají **povinnosti** budování, skladování a poskytování „**univerzálního fondu dokumentů**“, a **organizace výměn** knih, včetně využívání meziknihovních výpůjčních služeb. Mezi úkoly ústředních knihoven patří také zajištění a poskytnutí **metodické** pomoci ostatním knihovnám. Zákon konstatuje, že funkce ústřední knihovny lze rozdělit do několika knihoven (k tomu stát poskytne vždy adekvátní část rozpočtu).

Zákonem je stanovena i **spolupráce** knihoven s dalšími subjekty, které vlastní „informační banky“ jakéhokoli typu – se společnostmi, institucemi (patří mezi ně archívy, muzea) a podniky, se kterými na smluvním základě pracuje na výměně informací a dokumentů.

3.1.7. Ekonomická regulace v oblasti knihovnictví

Knihovny na území Ruské federace, v případě, že jsou právním subjektem, musí být registrovány. V případě zamítnutí registrace je možno uplatnit soudní postih.

Zřizovateli knihoven mohou být **vlastníci nemovitosti** nebo fyzické nebo právnické osoby jimi pověřené, případně **kulturní instituce**. Zřizovatel knihovny odpovídá především za její finanční, materiální a technické zabezpečení. Klíčovým dokumentem je statut knihovny, který definuje její právní postavení, zdroje financování, úkoly knihovny, její dostupnost pro uživatele, i majetkové vztahy mezi knihovnou a zřizovatelem, a způsob její správy. Zákon si v samostatném článku všímá i podmínek **reorganizace nebo rušení knihoven**. Určuje

²² „национальная или республиканская библиотека“

²³ „окружная, областная библиотека“

²⁴ „краевая, областная библиотека“

podmínky například jejich **slučování nebo rozdělení**, které jsou relativně složité, předpokládají nejen souhlas všech zúčastněných stran, ale například i **ustanovení komisí** se zastoupením více subjektů, oznámení v tisku atd.

Zákon přímo **zakazuje „denacionalizaci“** nebo **privatizaci** státních nebo obecních knihoven, včetně prostor a budov, ve kterých jsou umístěny. Při zrušení knihovny mají přednostní (předkupní) právo na získání dokumentů z fondu knihovny státní úřady, případně knihovny odpovídající profilu rušené knihovny.

V roce 2016 vešla v platnost úprava Zákona, která povoluje **vytváření nevládních fondů** pro podporu knihoven. Fondy mohou vytvářet a prostředky do nich vkládat jejich zřizovatelé, výrobní společnosti, organizace, ale i občanská a veřejná sdružení. Prostředky z fondů mohou být použity k rozvoji knihoven, knihovnických odborných činností. Forma **podpory** je definována **smlouvou** mezi fondem a zřizovatelem knihovny. Knihovny tak mohou nepřímo čerpat prostředky ze soukromých (nejen ze státních) zdrojů.

Poslední článek Zákona je nenápadný, ale z hlediska knihovnické profese relativně důležitý. Hovoří o tom, že pro zaměstnance knihoven platí povinnost **periodické certifikace**, „jejíž postup je stanoven federálním výkonným orgánem pověřeným vládou Ruské federace“.²⁵ Na tomto místě lze uvést, že pro knihovníky je k dispozici řada výukových materiálů a příruček (například Balkova, 2014), a věnuje se mu i odborná literatura (například Akilina, 2018).

3.2. Další předpisy a dokumenty regulující činnost knihoven

Přehled **dokumentů**, které **regulují** knihovnickou činnost, začíná výčtem obecných dokumentů, k nimž řadí Ústavu RF, Strategii státní kulturní politiky do roku 2030 a řadu dalších koncepčních a strategických dokumentů upravujících zákonodárství v oblasti kultury a vzdělávání (pro ilustraci, patří k nim i „Koncepte duchovního a morálního vývoje a rozvoje osobnosti ruského občana“²⁶ nebo Státní program „Vlastenecké vzdělávání občanů Ruské federace na období 2016–2020“).²⁷

²⁵Srovnej Zákon č. 257/2001 Sb. - Knihovní zákon, který certifikaci knihovnického vzdělávání neřeší.

²⁶ „Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России“

²⁷ Государственная программа „Патриотическое воспитание граждан Российской Федерации на 2016-2020 годы“

K nejdůležitějším obecným dokumentům patří **Strategie rozvoje informační společnosti** v Ruské federaci na roky 2017–2030²⁸ (dále Strategie). Jde o rozsáhlý dokument, který kromě obecných východisek shrnuje současný stav rozvoje technologií v Rusku a dává výhled do budoucna (Strategija razvitiya informacionnogo obščestva v Rossijskoj federacii na 2017–2030 gody, 2017).²⁹

Obecná východiska především definují **zajištění základních práv občanů** na přístup k informacím a svobodu volby prostředků získávání znalostí při práci s informacemi.

V popisu současného stavu se v dokumentu konstatuje obrovský **rozvoj technologií** (data jsou z roku 2016) a jako její důsledek dostupnost internetu pro více než 80 milionů obyvatel Ruska. Ve skutečnosti to bude v současné době skokově více, světové zdroje (například Internet World Stats, 2020) nyní uvádějí **penetraci internetu** v Ruské federaci na úrovni 79.7 %. Strategie dále říká, že elektronická média, informační systémy a sociální sítě se staly součástí každodenního života Rusů, a autoři monitorují **dopad komunikačních technologií** na průmyslová odvětví a online prodej. Dokument popisuje využívání technologií v řízení státní správy, dopad technologií na oblast národní obrany a bezpečnosti a nárůst objemu dat – obecně rozvoj digitální ekonomiky.

Strategie se obsáhle věnuje stávajícímu **stavu digitalizace** a dostupnosti internetu v Ruské federaci. Zavádění internetu je státní otázkou, o které rozhoduje parlament. Jak na státní, tak na regionální úrovni jsou zpracovávány a realizovány **plány zavádění internetu** zdarma i do malých, těžko dostupných sídel – v době vzniku Strategie byly aktuální obce v počtu 200-500 obyvatel, v roce 2020 (1. dubna) rozhodla Státní дума, že Wi-fi bude zavedena do všech sídel s počtem 100-250 obyvatel (TAdviser, 2020).

Postup dlouhodobého projektu „**Odstranění digitální nerovnosti v Rusku**“³⁰, který probíhá od roku 2014, lze sledovat mimo jiné na serveru „TAdviser“ (T – jako technologický), serveru s komerčním zaměřením. Provozovatel poskytuje statistiky, analýzy, platformu pro

28 „Стратегия развития информационного общества в Российской Федерации на 2017 - 2030 годы.“
Schválena vyhláškou prezidenta Ruské federace 9. května 2017.

29 Стратегия развития информационного общества в России на 2017-2030 годы

30 Программа по устранению цифрового неравенства в России

programování sociálních sítí, pořádá konference a průzkumy, a nabízí ratingy IT společností – nabízí například i mapu společností, které internet na území RF poskytují (TAdviser, 2020).

Strategie neřeší jen digitalizaci a elektronizaci. Pro ilustraci, dvě z mnoha dalších ustanovení se týkají **zachování tradic**; je ustanoveno „zachování tradičních a obvyklých forem získávání zboží a služeb pro občany (jiné než digitální)“³¹ a „zachování priority tradičních ruských duchovních a morálních hodnot a dodržování standardů chování založených na těchto hodnotách při používání informačních a komunikačních technologií“.³² Lze jen spekulovat, zda za ustanoveními je obava ze zániku ne-digitálních forem prodeje a z pronikání zahraničních vlivů ve smyslu „ne-ruských“ duchovních a morálních hodnot. Na jiném místě dokumentu se konstatuje, že je potřeba „přijmout opatření na podporu tradičních prostředků šíření informací (rozhlas, televize, tištěná média, knihovny)“.³³ Knihovny se tak ocitají ve výčtu tradičních prostředků rozšiřování informací.

Strategie konstatuje, že digitální technologie i další nová odvětví (bio – a nanotechnologie) nejsou vyvíjeny v Ruské federaci, a země je tedy v tomto smyslu **závislá na zahraničním vývoji**. Tento stav podle dokumentu může být příčinou určitých typů ohrožení ve smyslu kybernetické bezpečnosti a „... dává převahu v dosahování ekonomických a politických cílů těm státům a organizacím, které vlastní technologie šíření informací“.³⁴ Politická rovina se v tomto duchu promítá i do popisu technologického stavu.

Jaké jsou cíle a priority Strategie? V jejich rozsáhlém výčtu je důraz zejména na **kvalitní informace a rozvoj** informační společnosti ve všech směrech. Sledujeme také apel na **bezpečnost** – ať už v širokém slova smyslu úlohu informací v zajištění bezpečnosti občanů a státu, tak v užším slova smyslu důrazem na kvalitní, spolehlivé a bezpečné informace, které se mají dostávat k občanům.

Dokument uvádí, že zatím neexistují mezinárodní **právní mechanismy** na obranu svrchovaného práva států regulovat informační prostor, a že „většina států je přinucena „za

³¹ „сохранение традиционных и привычных для граждан (отличных от цифровых) форм получения товаров и услуг“

³² „приоритет традиционных российских духовно-нравственных ценностей и соблюдение основанных на этих ценностях норм поведения при использовании информационных и коммуникационных технологий“

³³ „принять меры поддержки традиционных средств распространения информации (радио-, телевещание, печатные средства массовой информации, библиотеки)“

³⁴ „... что дает преимущество в достижении экономических и политических целей тем государствам и организациям, которые принадлежат технологии распространения информации“

chodu“ přizpůsobovat své regulace ... novým okolnostem“.³⁵ Strategie tak nastoluje **téma regulace** informačního prostoru jako běžného (i když zatím mezinárodně neřízeného) procesu, a tak pro ni přirozeně do budoucna otevírá prostor. V dokumentu je (na jiném místě) zakotveno i zajištění **státní ochrany zájmů ruských občanů** v informační oblasti, které lze porozumět jako snaze o ochranu ruských občanů před (dez)informacemi jiných států. V tom smyslu dokument stanoví i možnost nastavení určitých limitů. Je to například nutnost „*zlepšit mechanismy omezující přístup k informacím, jejichž šíření v Ruské federaci je zakázáno...*“.³⁶

Rusko se má též v budoucnu soustředit na **vývoj vlastních** informačních a komunikačních **technologií**, které budou konkurenceschopné na mezinárodní úrovni tak, aby Ruská federace nebyla závislá na dodávkách ze zahraničí. Rozvoj informační společnosti má „*posílit úlohu Ruska v globálním humanitárním a kulturním prostoru*“.³⁷

Lze zmínit, že **vývoj informačních technologií** nebyl v Ruské federaci bez problémů (daných v počátcích zejména ideologickými důvody). Po překonání období, kdy byla kybernetika považována za západní „pavědu“, začal v 70. letech tehdejší Sovětský svaz (SSSR) s vývojem vlastních počítačů, což vedlo na jedné straně k unikátním technickým řešením a na druhé straně k ilegálnímu kopírování západního hardwaru. V roce 1970 bylo v SSSR 5000 počítačů, tj. přibližně 20 počítačů na milion obyvatel, zatímco ve Spojených státech v této době bylo 334, v UK a Japonsku přes 90 (Gorham, 2014). Obrat nastal nástupem Gorbačovovy „perestrojky“, kdy se vývoj počítačů stal státem **podporovanou prioritou**, a v 80. letech bylo představeno několik originálních ruských modelů. Počítač se stal symbolem, „strojem perestrojky“. Přelom pro osobní použití počítačů nastal v roce 1995, kdy se díky růstu ekonomiky a zvýšení mezd stal osobní počítač **dostupný i domácnostem**, a zejména nástupem Windows 95, který umožňuje uživatelské rozhraní v cyrilice. Jak uvádí Gorham, Lunde a Paulsen (2014), po rozpadu Sovětského svazu však byla výroba vlastních ruských počítačů postupně zastavena, a nyní je Ruská federace závislá **na zahraničním dovozu**.

³⁵ „Большинство государств вынуждены "на ходу" адаптировать государственное регулирование сферы информации и информационных технологий к новым обстоятельствам.“

³⁶ „совершенствовать механизмы ограничения доступа к информации, распространение которой в Российской Федерации запрещено ...“

³⁷ повышение роли России в мировом гуманитарном и культурном пространстве

Celkově Strategie vytváří **obraz budoucí společnosti** s technologickými platformami pro online vzdělávání, medicínu, státní správu i finančnictví, se samozřejmostí objednávek online nákupů zboží i služeb pro všechny občany. Za realizaci Strategie zodpovídá **vláda**, administrativa prezidentské kanceláře, Rada bezpečnosti Ruské federace, Centrální banka Ruské federace, a další federální orgány i orgány zřizujících subjektů Ruské federace. Z našeho pohledu je důležitý důraz Strategie na

- rozvoj **Národní digitální knihovny**,
- **digitalizaci** knihoven v rámci rozvoje informační společnosti,
- úlohu knihovny jako **tradičního způsobu** sdílení kulturního dědictví.

Pro úplnost (i pro srovnání se stavem u nás) je zajímavé zmínit další dokumenty, které regulují přímo nebo nepřímo činnost knihoven (Dokumenty, reglamentirujuščije dejatel'nost' bibliotek obrazovatel'nyh organizacij, 2020).³⁸ Patří k nim **pracovně-právní postupy a nařízení**, jako například Postup pro účetní doklady obsažené v knihovním fondu (příkaz Ministerstva kultury RF z r. 2012), typové odvětvové **pracovní normy** pro práci prováděnou v knihovnách (Ministerstvo práce a sociální ochrany, 2017), odborné standardy – například Odborný standard „Specialista v oblasti vzdělávání“ (Ministerstvo práce a sociální ochrany, 2017) a příkazy ministerstev pro všeobecně vzdělávací instituce. Činnosti knihoven se přímo týkají například

- Dopis Ministerstva školství a vědy Ruské federace ze dne 16. ledna 2013 N NT-41/08 „*Na seznamu 100 knih “o historii, kultuře a literatuře národů Ruské federace”*“, ³⁹
- Dopis Ministerstva školství a vědy Ruské federace ze dne 18. března 2016 č. NT-393/08 „*Poskytování vzdělávacích publikací (učebnice a učební pomůcky)*“, ⁴⁰
- Dopis ruského ministerstva školství a vědy ze dne 14. 4. 2016. Č. 08-709 „*O seznamech doporučené literatury*“, ⁴¹

³⁸ „Документы, регламентирующие деятельность библиотек образовательных организаций“

³⁹ „Письмо Министерства образования и науки РФ от 16 января 2013 г. N NT-41/08 "О перечне "100 книг" по истории, культуре и литературе народов Российской Федерации"“

⁴⁰ Письмо Министерства образования и науки РФ от 18 марта 2016 г. № NT-393/08 “Об обеспечении учебными изданиями (учебниками и учебными пособиями)”

⁴¹ Письмо Минобрнауки России от 14.04.2016г. № 08-709 "О списках рекомендуемых произведений"

- Metodické pokyny pro doplňování fondů školní knihovny.⁴²

Významný je Kodeks etiky ruského bibliotekarja – **etický kodex** ruského knihovníka⁴³ (Kodeks etiky ruského bibliotekarja, 2005-2020).

Vývoj jde velmi rychle a relevantní **dokumenty** jsou doplňovány a **aktualizovány**. Například ještě Vaagan (Vaagan, 2002) referuje, že Etický kodex ruského knihovníka nereflexuje rozvoj internetu, a tedy například přístup čtenářů na internet, k sociálním sítím atd., dnes jsou však už tyto aspekty spojené s informační společností v Etickém kodexu zahrnuty.

Mezi obecné oborové dokumenty jsou řazena i **doporučení nebo materiály IFLA** (International Federation of Library Associations and Institutions).

Dalšími dokumenty jsou **standarty zpracování knih**. Zde uvádíme národní standardy závazné pro všechny knihovny Ruské federace (v závorce je rok poslední aktualizace):

- Bibliografický popis. Bibliografický záznam. Obecné požadavky a pravidla (2018)
- Knihovna a informační služba. Termíny a definice (2018)
- Digitální knihovny. Hlavní typy. Struktura. Technologie formování (2016)
- Elektronické (digitální) dokumenty. Hlavní typy, výstupní informace, technologické vlastnosti. (2015)
- Knihovní fond. Technologie budování (2015)
- Kompletace knihovny prostřednictvím dokumentů. Termíny a definice⁴⁴ (2015)
- Statistiky knihoven: indikátory a kalkulační jednotky (2014)
- Systém povinného výtisku dokumentů. Producenti, příjemci, hlavní typy dokumentů (2014).

Dalších standardů (a jejich starších verzí) je mnoho, jejich celkový výčet by zabral i několik stran. Týkají se například bibliografického popisu, instrukcí pro záznam záhlaví, pro zkracování ruských slov, pro strukturu bibliografického odkazu atd. (Dokumenty, reglamentirujuščije dejatel'nost' bibliotek obrazovatel'nyh organizacij, 2020). V ruských

⁴² Методические рекомендации по пополнению фондов школьной библиотеки

⁴³ Кодекс этики российского библиотекаря

⁴⁴ Комплектование библиотеки документами. Термины и определения

knihovnách je také dodnes **práce normována** počtem minut na jeden úkon, což reguluje příslušná **norma**. Platnou normu včetně podrobných tabulek uvádí například Tikunova (2017).

3.3. Legislativní rámec – shrnutí

Legislativa, kterou by měli brát v úvahu knihovníci Ruské federace, je relativně **rozsáhlá**, a tvoří ji řada dokumentů velmi rozdílného charakteru.

V obecných dokumentech je důležitý důraz nejen na kvalitu, ale také na **relevanci a bezpečnost informací**, stejně jako samozřejmost konstatování určitého typu regulace informací⁴⁵. Zajímavá jsou ustanovení týkající se **soběstačnosti** v informačních technologiích, a konkurenceschopnost Ruské federace v tomto směru do budoucna.⁴⁶

Orientace v jednotlivých dokumentech a jejich ustanoveních není jednoduchá. Často by mohl vzniknout dojem, že konstatování nebo doporučení mají podobný význam, že jde jen o rozdílnou formulaci. Více ustanovení má proklamativní charakter.

Zejména za obecnými nařízeními a ustanoveními je cítit silná **regulační** úloha státní administrativy. Dokumenty jsou zpracovány velmi precizně a často jsou novelizovány, což vypovídá o množství poučených osob, které dokumenty zpracovávají. Z dokumentů je zřejmá vyšší míra administrativního způsobu řízení (mohli bychom říci i byrokratického), jehož tradice sahá v Rusku hlouběji do minulosti, i znatelná snaha ovládnout tak diferencovaný sociální, geografický i kulturní prostor, jako je Ruská federace, prostřednictvím centrálního řízení.

⁴⁵ Srovnej Zákon č. 257/2001 Sb. – Knihovní zákon, který relevanci, ani bezpečnost nebo regulace neřeší.

⁴⁶ Zejména „Strategie rozvoje informační společnosti v Ruské federaci na roky 2017–2030“

4. Sít' knihoven Ruské federace

4.1. Charakteristika sítě knihoven

Ruská federace patří – v segmentu nejlidnatějších států – ke státům s **nejhustší** sítí knihoven. IFLA (IFLA Library Map of the World, 2020) uvádí 625 knihoven na milion obyvatel, což je vzhledem k relativně řídkému osídlení vysoký počet (srovnej USA – 343, Brazílie – 376, Čína – 4,3, naopak Indie s vysokou hustotou obyvatel uvádí 1118).

V zemi je téměř 90 tisíc knihoven, z toho více než 37 tisíc veřejných, 46 tisíc školních a více než 1 300 akademických. Tři knihovny jsou definovány jako národní knihovny (viz dále 4.2.). Z celkových 90 tisíc je necelých 70 tisíc připojeno k internetu (data jsou z roku 2018). V národních a veřejných knihovnách pracuje více než 125 tisíc pracovníků na plný úvazek. Všechny knihovny registrují celkem cca 74,1 milionů uživatelů (to neznamená unikátních – penetrace čtenářů je asi 30 %, tedy kolem 50 milionů v zemi), více než 400 milionů fyzických návštěv ročně a více než 960 milionů výpůjček (z nich více než 90 % se týká veřejných knihoven). Národní a veřejné knihovny uvádějí souhrnně 28,9 milionů elektronických výpůjček ročně.

Se souhrnnými **statistikami** je třeba pracovat velmi opatrně s ohledem na možný rozdíl metodik získávání dat v jednotlivých státech; přesto je možné pro jednoduché srovnání ze známých ukazatelů (a stejného zdroje) vyvodit, že knihovnictví Ruské federace je „objemově“ přibližně desetkrát vyšší, než je tomu u nás (IFLA Library Map of the World, 2020).

Čísla signalizují jeden zajímavý indikátor ohledně počtu knihovníků pracujících na plný úvazek – IFLA uvádí v Ruské federaci 125 000 osob. Zdá se, že knihovnická profese je v Ruské federaci do značné míry „profesionalizovaná“, o čemž vypovídá nejen vysoký počet knihovníků pracujících na plný úvazek, ale i již dříve zmíněný systém certifikací.

4.2. Národní knihovny Ruské federace

4.2.1. Prezidentská knihovna B. N. Jelcina

Prezidentská knihovna byla založena 31.1.2007 výnosem ruského prezidenta a otevřena 27. května 2009 v Petrohradu (Prezidentskaja biblioteka imeni B. N. Jel'cina, 2020). Funguje jako „národní **elektronické úložiště digitálních kopií nejdůležitějších dokumentů o historii, teorii a praxi ruské státnosti, ruského jazyka a také jako multimediální multifunkční (kulturní, vzdělávací, vědecké, vzdělávací, informační a analytické) centrum se statutem národní knihovny Ruska**“.⁴⁷ Obsahuje asi 600 tisíc dokumentů. Jde pouze o digitální knihovnu – „národní digitální zdroj“.⁴⁸

V citlivě rekonstruované budově Synodu sídlí studovny, výstavní haly, konferenční a zasedací místnosti, digitalizační centrum, vydavatelské centrum atd. Knihovna dále organizuje výstavy, vzdělávací akce, online kurzy, konference, soutěže studentských prací, například olympiádu „Rusko v digitálním světě“. **Vydává** metodické materiály ke katalogizaci a organizuje metodické semináře.

Knihovna poskytuje **vzdálený přístup** přibližně 1000 institucím ze všech 85 subjektů (územních jednotek) Ruska a dalším 39 **centrům v zahraničí** (u nás se lze připojit z Ruského střediska vědy a kultury v Bubenči). V zahraničních centrech pořádá kulturní akce. Řada dokumentů (ty, které jsou chráněny autorským právem nebo omezením pro veřejné využití) je však přístupná pouze z elektronických sálů v Petrohradu.

Knihovnu **přímo řídí Úřad prezidenta** Ruské federace a kandidatura ředitele knihovny podléhá schválení vládou (Prezidentskaja biblioteka imeni B. N. Jel'cina, 2020).

Elektronický katalog je přístupný na adrese <https://www.prilib.ru/catalog> a je organizován tematicky. Postupujeme-li však tematicky a chceme se například v pododdílu „Obščeye knigovedenije“⁴⁹ (obecné knihovnictví) dostat k titulům o ruském knihovnictví, volně

⁴⁷ „... функционирует как общегосударственное электронное хранилище цифровых копий важнейших документов по истории, теории и практике российской государственности, русскому языку, а также как мультимедийный многофункциональный (культурно-просветительский, научно-образовательный и информационно-аналитический) центр, имеющий статус национальной библиотеки России.“

⁴⁸ национальный электронный ресурс

⁴⁹ Общее книговедение

přístupných jen několik desítek digitalizovaných dokumentů; jde zejména o **bibliografie starých tisků**, ale i o publikace o vývoji knižní kultury. Nové dokumenty (mladší než z roku 2010) se v této části katalogu prakticky nevyskytují (výjimkou je jedna anotace dizertační práce týkající se historie). Přesto lze tento zdroj (zcela volně přístupný) doporučit případným zájemcům o ruskou knižní kulturu – v bibliografiích lze najít vodítko k dalším historickým nebo bibliografickým zdrojům.

Obrázek 1. Možnosti zobrazení digitalizovaného dokumentu v Prezidentské knihovně B. N. Jelcina. Je možné si zvolit počet stran na řádek, přejít na libovolnou stranu, měnit velikost zobrazení atd.

Podle výroční zprávy Prezidentské knihovny z roku 2018 (Ježegodnyje otčjoty, 2018) má **fond knihovny** více než 711 tisíc jednotek. Mezi jedinečné dokumenty patří například **digitalizované kopie** nejvýznamnějších historických dokumentů a knih, málo známé archivní materiály, které dosud nebyly volně přístupné, originály ústav SSSR a Ruska, záznam korunovace Mikuláše II. (jako jediná oficiálně pověřená osoba ho skutečně pořídil francouzský dokumentarista v roce 1896), inaugurace prezidentů Ruské federace, publikace z doby Petra Velikého, dopisy Kateřiny II. a Pavla I. a další.

Fond je organizován do čtyř hlavních sbírek. Jsou jimi Vláda,⁵⁰ Ruský národ, Ruský jazyk a Území Ruska,⁵¹ z nichž každá obsahuje mnoho dalších sbírek a nové stále vznikají. Pro ilustraci – mezi nové patří například „Druhá světová válka v archivních dokumentech“, „V. I.

⁵⁰ Государственная власть

⁵¹ Территория России

Lenin (1870 – 1924)“, „Rusko a Norsko – historie vzájemných vztahů“ (Prezidentskaja biblioteka imeni B. N. Jel'cina, 2020).

Katalog je tříděn **tematicky** do oddílů, které jsou dále bohatě členěny: Sociální a humanitní vědy (kde pod „kulturou“ najdeme už zmíněné knihovnictví), další okruhy jsou Přírodní vědy, Technika, Medicína, Zemědělství a Lesní hospodářství, posledním oddílem jsou obecné, referenční zdroje,⁵² kam patří zejména bibliografie, sborníky a časopisy, a Interdisciplinární část.

Na webu najdeme i záložku „top 100“ – 100 nejpopulárnějších digitalizovaných dokumentů. Na prvních místech byly v době zpracování práce obrazová publikace „Obelisk Petru [Velikému]“ a „Dopis Napoleona I. Alexandru I. o požáru v Moskvě“.

Web knihovny má i anglickou jazykovou verzi. Obsah – například o akcích v ruských kulturních centrech v zahraničí – lze sdílet na sociálních sítích.

Zajímavostí je, že po zadání klíčového slova „knihovnictví“ (v ruštině) do katalogu jako jeden z prvních odkazů vidíme dokument s názvem „*Mezinárodní telegram z Katedry vědeckých informací a knihovnictví Univerzity Karlovy v Československu do Státního kulturního institutu N. Krupské v Leningradě s gratulací k 60. výročí založení*“⁵³ z roku 1965. Vzhledem k tomu, že jde o obecné klíčové slovo, a nejde o zásadní dokument (v podstatě jedna věta na standardním formátu telegramu ze 60. let), je pravděpodobné, že server při vyhledávání reaguje na IP adresy, ze kterých přichází požadavek.

V každém případě je knihovna B. N. Jelcina knihovnou, která má jasný **politický** rozměr. Obsahuje jedinečné historické dokumenty, které se týkají především ruské státnosti. Svou metodickou činností a zpřístupňováním důležitých listin působí vnitrostátně, poskytováním vzdáleného přístupu k zásadním dokumentům a prostřednictvím ruských kulturních center je aktivní na mezinárodní úrovni.

⁵² Литература универсального содержания

⁵³ „Международная телеграмма кафедры научной информации и библиотековедения Карлова университета (Чехословакия) Ленинградскому государственному институту культуры имени Н. К. Крупской с поздравлением в связи с 60-летней годовщиной основания“

4.2.2. Ruská státní knihovna v Moskvě

Ruská státní knihovna sídlí v impozantní budově na moskevském Arbatu. S více než 47 miliony jednotek, téměř 280 tisíci registrovanými čtenáři, 964 tisíci návštěv a 17 miliony výpůjček ročně (čísla jsou z roku 2018) je jednou z největších knihoven na světě. Fond tvoří knihy, periodika, noty, zvukové nahrávky, publikace včetně kartografických a elektronických, vědecké práce a další dokumenty. Od svého založení v roce 1862 dostává **povinné výtisky** tištěných publikací z celého území Ruska (Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, 2020).

Historie knihovny začala v polovině 19. století a je úzce spojena se jménem hraběte Nikolaje Petroviče Rumjanceva (1754–1826), diplomata, kancléře, předsedy Státní rady a zakladatele soukromého muzea. Byl sběratelem starých knih a rukopisů, věnoval se kronikám měst, studoval zvyky a obřady ruských národů. Po jeho smrti daroval jeho bratr obrovskou knihovnu (více než 28 tisíc svazků) státu. Knihovna byla dále rozšiřována jako součást muzea, které bylo umístěno v Sankt-Petěrburgu. V roce 1861 se Rumjancevovo muzeum přestěhovalo do Moskvy, do tzv. Paškova domu. Výnosem "Postavení Moskevského veřejného muzea a Rumjancevova muzea" Alexandra II. z roku 1862 byla právně zakotvena pozice knihovny muzea jako veřejné knihovny s právem povinného výtisku. Historie má ozvěny i v současnosti – „Rumjancevskije čtenija“⁵⁴ je název každoroční knihovnické konference pořádané RGB (například Ivanova, 2018 a 2019), a vydavatelství RGB nese název „Paškov dom“ (Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, 2020).

V revolučním roce 1917 se knihovníkům podařilo zachránit fondy před zničením. V následujících letech masivního znárodňování se knihovna podstatně rozšířila o **akvizice** knihoven ruských šlechtických rodů a v roce 1921 se stala státní knihovnou Ruska. V následujících letech byly sbírky původního Rumjancevova muzea odvezeny do různých muzeí, zůstaly jen knihovní fondy, a v roce 1925 se knihovna stala Státní knihovnou SSSR V. I. Lenina (Istorija RGB, 2020).

Ani za druhé světové války nepřerušila svou činnost. Knihy byly posílány jako dárky na frontu nebo do knihoven vojenských špitálů. Také v poválečných letech se knihovna dále

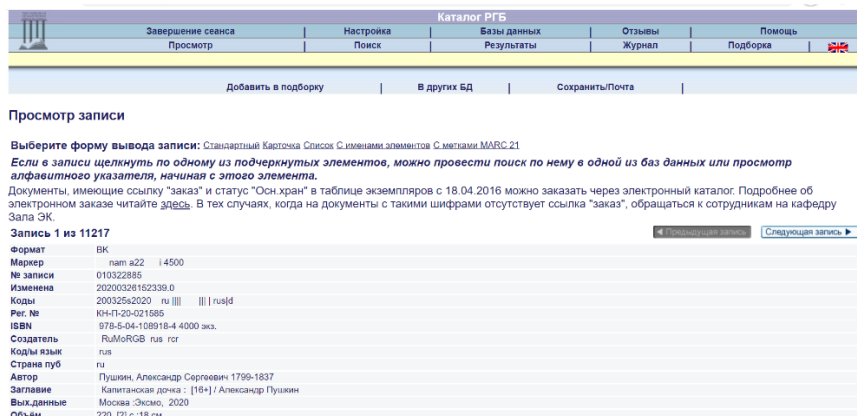
⁵⁴ „Румянцевские чтения“

roztvíjela – obohacovala svou činnost, **rozšiřovala** fondy a studovny, rozrůstala se metodická činnost.

V roce 1992 byla knihovna přejmenována na Ruskou státní knihovnu (web uvádí, že „pro většinu čtenářů je to stále „Leninka“ (Istorija RGB, 2020)).⁵⁵ V současné době má knihovna 36 studoven a za rok přibývá přibližně 100 tisíc nových čtenářů. Uživatel si může prostory prohlédnout prostřednictvím virtuálních prohlídek (například pod odkazem <https://tour.rsl.ru/>).

Pro vyhledávání lze využít **online katalog**, do kterého se můžeme připojit ze studoven knihovny, z terminálů umístěných v budově i pomocí vzdáleného přístupu přes internet. Knihy je možné přes katalog i objednat.

Elektronický katalog využívá systém Aleph a obrazovka se proto významně neliší od způsobu vyhledávání například v Souborném katalogu ČR, se shodnými možnostmi jednoduchého i rozšířeného **vyhledávání**, podle autora, názvu, ISBN atd. Web nabízí jak ruskou, tak anglickou jazykovou verzi. Katalog Ruské státní knihovny však není souborný, obsahuje jen publikace knihovny.

Обrázek 2. Záznam v katalogu Ruské státní knihovny s názvy polí MARC 21

Kromě online katalogu je možno vyhledávat v samostatných **rejstřících**, a to jmenném, v rejstříku organizací, geografických názvů, dále v tzv. Indexech oddělení rukopisů, a to v indexu rukopisů jako takových a rukopisů digitalizovaných. Kromě souborného online katalogu lze vyhledávat i v dalších specializovaných online katalozích (je jich celkem 16 –

⁵⁵ „...Впрочем, большинство читателей продолжает называть её „Ленинка““

například Katalog vydání z let 1831–2002, Katalog rukopisů, Katalog dizertací, Katalog map atd.).

Knihovna dále nabízí tzv. Rubrikátor vydání, které nejsou součástí katalogu.⁵⁶ Patří sem adresáře, kalendáře, divadelní programy atd. Každá „rubrika“ odkazuje na telefonní číslo, které je nutné kontaktovat pro vyhledání konkrétního typu dokumentu.

Nevýhodou online katalogů je, že nezahrnují všechny fondy knihovny (Katalogi, 2020). Obsahují záznamy knih vydaných v ruštině od roku 2003 a převážnou část knih vydaných v letech 1831–2002, elektronické publikace, dizertace od roku 1974 a kartografické dokumenty od roku 2006. Vše ostatní lze najít v **lístkových katalogích**, a to jak v abecedních, tak systematických. Zde můžeme najít tu část dokumentů vydaných do roku 2002, která není zahrnuta v elektronickém katalogu. Výhodou těchto typů katalogů může být i to, že část uživatelů je dosud na vyhledávání v systematických a abecedních katalogích zvyklá (Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, 2020). Nevýhodou je nemožnost objednat tyto dokumenty online.

Knihovna nabízí i množství **elektronických zdrojů**. Pro vyhledávání používá EBSCO Discovery Service. Přes centrální vyhledávání se uživatelé dostanou k databázím EbscoHost, Cambridge University Press, ProQuest, JSTOR, ke všem databázím vydavatelství Springer, databázi časopisů Wiley online library, lékařským MEDLINE a PubMed, akademickým SCOPUS, Web of Science, knihovnickým LISA a LISS, k PressReaderu, databázi East View, a dále k lokálním ruským elektronickým zdrojům, ke kterým patří například vědecká digitální knihovna „KyberLeninka“ (univerzální databáze článků z vědeckých publikací), **Digitální knihovna** Ruské státní knihovny, INTEGRUM (databáze regionálního ruského tisku, obsahuje i patenty), nebo známá databáze VINITI RAN (databáze ruské Akademie věd zaměřená na zdroje z přírodních věd) a další. V době zpracování bakalářské práce bylo dostupných 155 databází, ovšem v různém režimu – od zcela volně přístupných k těm, ke kterým mají přístup registrovaní uživatelé i vzdáleně až po ty, ke kterým je přístup pouze z počítačů ze studoven knihovny (Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, 2020).

⁵⁶ Рубрикатор материалов, не имеющих индивидуальных библиографических записей

Ruská státní knihovna má **metodickou a vzdělávací funkci** a jako taková nabízí řadu aktivit pro knihovníky – profesionály. V oddílu digitalizace informuje o jejím rozsahu – od roku 2019 se digitalizuje 8000 vzácných tisků ročně; do roku 2024 je plánována digitalizace 48 tisíc dokumentů. V rámci projektu je popsána podrobná metodika pro menší knihovny. O digitální knihovně RGB podrobněji píše například Davydova (2019).

V dalších oddílech pro profesionály například najdeme **profesní standardy** (jak typu certifikace – například „Specialista pro restaurování“, tak standardů ve smyslu procesů metodické činnosti), projekt Národní elektronické knihovny, nabídku vzdělávací akademie „Leninka“, která nabízí řadu kurzů pro zvýšení kvalifikace knihovníků, včetně například konzultační činnosti při přípravě dizertačních prací („ *rady ... pro obhajobu dizertačních prací pro kandidáty věd ... doktory věd*“⁵⁷). Ruská státní knihovna vyvíjí vlastní **výzkumnou** činnost, jejíž výstupy jsou měřeny bibliometrickými ukazateli, a vlastní **vydavatelskou** činnost – nakladatelství Paškov dom, časopisy, bibliografie (Izdatel'stvo "Paškov dom", 2020).

Ruská státní knihovna v současné době usiluje o zachování **tradičních funkcí** a zároveň přizpůsobuje svoji „sociokulturní činnost“⁵⁸ tak, aby byla knihovna pro čtenáře stále atraktivní. Nabízí **virtuální** výstavy knih, které přibližují fondy knihovny, pořádá exkurze a akce typu „Knihovní noc“⁵⁹ (Gnezdilov, 2017). RGB svou aktivní výzkumnou a vydavatelskou činnost propaguje (Levin, 2017).

4.2.3. Ruská národní knihovna v Petrohradu

Ruská národní knihovna sídlí v historickém centru Petrohradu na křižovatce Něvského prospektu se Sadovou ulicí v budově, která byla postavena speciálně pro knihovnu, a po městě má několik dalších poboček. V hlavní budově jsou umístěny **fondy** starých tištěných knih a rukopisů, fondy výtvarného umění, kartografické publikace a také výzkumné a restaurátorské oddělení, nakladatelství, vzdělávací a genealogické centrum a správa. V tzv. Nové budově (na Moskevském prospektu) jsou „rozvojové“ části, jsou zde umístěny fondy, výpůjční pulty a studovny (Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2020).

⁵⁷ Диссертационный совет - ... по защите диссертаций на соискание учёной степени кандидата наук ... доктора наук

⁵⁸ социокультурную деятельность

⁵⁹ „БиблиоНочь“

Knihovnu založila už v roce 1795 Kateřina Veliká a je tak **nejstarší veřejnou** a první národní knihovnou v Rusku. S fondem čítajícím 38,5 milionu jednotek (včetně elektronických a dalších typů dokumentů) a s více než 850 tisíci čtenáři je v současné době druhou největší knihovnou v Rusku (Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2020).

Více než dvoustletá historie knihovny svádí k podrobnému historickému shrnutí – vzhledem k bohaté historii je zřejmé, že i stručný exkurz by zabral podstatné místo v předkládané práci. Spokojíme se tedy s konstatováním, že spolu s Ruskem knihovna přežila dobu Kateřiny Veliké a dalších panovníků, dobu velkých reforem na začátku 20. století, revoluční období v roce 1917, období druhé světové války, sovětské období, a vstoupila do post-sovětské doby. **Historický aspekt** je velmi silný, v roce 1992 byl knihovně udělen status zvláště cenného předmětu národního dědictví Ruské federace (Istorija biblioteki, ©2011-2019).

V současné době hraje knihovna významnou **metodickou roli**. Byla jednou z knihoven, které iniciovaly vznik LIBNETU – systému sdílené katalogizace, a spolu s dalšími knihovnami se podílela na vývoji standardního bibliografického popisu v národním komunikačním formátu **RUSMARC**. Knihovna nabízí uživatelům elektronický katalog, digitální knihovnu, byla součástí skupiny, která se podílela na vzniku Národní digitální knihovny, a účastnila se projektů Evropské a Světové digitální knihovny.

V Ruské národní knihovně je sídlo **Ruské knihovnické asociace**, která kromě mnohých dalších aktivit pořádá každoroční knihovnické konference (Rossijskaja bibliotečnaja asociacija, 2020).

Ruská národní knihovna má poněkud jednodušší **system katalogů** než Ruská státní knihovna, ale přesto není jednoduché se v něm vyznat. Kromě elektronického katalogu (kde vidíme zápisy v RUSMARC), který lze zobrazit ve starším i novém rozhraní, existuje řada

Скачать запись в формате: **RUSMARC**

Формат просмотра: **Карточный** С именами элементов С метками RUSMARC

▼ Обданный вариант

```

FMT   BK
LDR   ----nam0-22002051i-450-
001   v19\rc\1254503
005   20060306180425.8
100   |a 20060306d1890 |||y0rusy50   ca
1010  |a rus
102   |a RU
105   |a y z ||||
2001  |a ...Капитанская дочка
210   |a Москва |c И.Д. Сытин и К° |d 1890
215   |a 215 с. |d 17
300   |a Перед загл. авт.: Александр Сергеевич Пушкин
53213 |a Капитанская дочка
700 1 |a Пушкин |b А.С. |f 1799-1837 |g Александр Сергеевич
801 0 |a RU |b NLR |g psbo
801 1 |a RU |b ProSoft-M |2 rusmarc
801 2 |a RU |b NLR |c 20200614 |2 rusmarc
899   |a NLR |j Пушкин/2-K-20-17
899-M |a NLR |j Пушкин/2-K-20-17
CAT   |a CONV |b 00 |c 20131026 || NLR01 |h 0709
PSTS  |b RFS |h Пушкин/2-K-20-17 |d Основной фонд

```

Obrázek 3. Zápis v RUSMARC, Elektronický katalog Ruské národní knihovny, nové rozhraní

dalších lístkových katalogů, ve kterých lze vyhledávat. Jsou to tři lístkové katalogy v ruštině, ukrajinštině a běloruštině, pět katalogů starých evropských tisků a inkunábulí, a speciální katalogy pro různé typy dokumentů (například pro rukopisy, kartografické materiály, hudebniny, archivní materiály původní Imperátorské veřejné knihovny atd.)

Za zmínku stojí dostupné **elektronické zdroje** (Resursy. 2020). Petrohradská knihovna nabízí registrovaným uživatelům v době zpracování práce 18 domácích 40 zahraničních databází. Z domácích databází lze jmenovat například databázi „KyberLeninka“, univerzální fulltextovou ruskou vědeckou databázi s více než 200 tisíci článků (při prokliku na samotnou databázi zjistíme, že součástí loga je skutečně Leninova hlava). Další zajímavou databází je například Univerzitní informační systém Ruska⁶⁰ (fulltextová databáze obsahující v době zpracování práce okolo 3 milionů dokumentů a více než 350 tisíc statistických tabulek, která slouží registrovaným knihovnám, jednotlivcům a institucím s ruskou IP adresou jako zdroj statistických informací o Rusku), nebo známá databáze VINITI⁶¹ (bibliografická databáze se zaměřením na přírodní vědy, technologie a medicínu, zahrnující širokou škálu typů dokumentů, s cca dvaceti miliony záznamů), přístupná však jen z počítačů knihovny a za přítomnosti

⁶⁰ Университетская информационная система РОССИЯ

⁶¹ ВИНТИ

služby. Vstup do databáze VINITI je v době zpracování práce zpoplatněn částkou 150 rublů na hodinu (plus 8 rublů za každý otevřený bibliografický záznam).

Ruská národní knihovna v Petrohradu se vzhledem ke své výlučné pozici **národní knihovny a metodického centra** aktivně obrací ke knihovníkům – profesionálům, kterým nabízí konzultace a vzdělávání v oblastech bibliografické činnosti, konzervace a restaurátorství, katalogizace, doplňování fondů, meziknihovních výpůjčních služeb, regionální metodické činnosti, zvyšování kvalifikace. Informuje o své **publikační činnosti** a o vzniku a formování Národní digitální knihovny (Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2020).

4.3. Školní knihovny

Školní knihovny, které spadají pod správu Ministerstva školství a vědy Ruské federace, jsou největším „segmentem“ knihoven, podle zdrojů IFLA (IFLA Library Map of the World, 2020) je jich v současné době 46 tisíc. Jejich počet a činnost monitoruje **Asociace** školních knihovníků ruského světa,⁶² dříve Asociace ruských školních knihoven⁶³ (Tret'jakov, 2017).

Asociace (Asociacija škol'nych bibliotekarej russkogo mira, 2020) si klade za cíl „posílení úlohy školních knihoven ve vzdělávání a ve společnosti a sociální a profesionální ochranu školních knihovníků“.⁶⁴ K tomu chce mimo jiné využívat zkušeností podobných organizací v zahraničí, subjektů, které již mají v daném oboru zkušenosti – například Mezinárodní asociace školního knihovnictví (The International Association of School Librarianship – IASL) a podobných organizací v USA nebo ve Velké Británii.

Asociace byla přejmenována v roce 2015 a také změna názvu poukazuje k úsilí víc čerpat ze **zahraničních** zkušeností. Činnost asociace směřuje k prosazení nové pozice – „pedagog – knihovník“⁶⁵, podobně jako je tomu v zahraničí (teacher – librarian), a její aktivity směřují k právnímu ukotvení této specializace.

⁶² Ассоциация школьных библиотекарей русского мира

⁶³ Русская школьна библиотечная ассоциация

⁶⁴ „усиление роли школьных библиотек в образовании и жизни общества, социальная и профессиональная защита школьных библиотекарей“

⁶⁵ „педагог-библиотекарь“

Asociace organizuje setkání a konference, **vzdělávání** školních knihovníků („Knihovnická škola“⁶⁶), konzultuje s právníky a metodiky. Vydává časopis Školní knihovna⁶⁷.

Školní knihovny nemají v Rusku snadný život. Přesto, že jejich fondy rostou o cca 11 % (Tret'jakov, 2017), což je pravděpodobně způsobeno nárůstem elektronických zdrojů, jejich počet v konkurenci mnoha volně přístupných informačních zdrojů v čase **klesá**. Přesto, že jsou statisticky nejsilnějším segmentem, není jejich postavení ani péče o ně detailně řešena v relevantních zákonech.

Většina z nich stále používá **kartotéční lístky**, elektronické katalogy jsou v menšině; ty, školy, které je mají, používají **odlišné softwary**, a to nejen v různých oblastech, ale i v rámci jednoho města. Byla zrušena funkce metodika knihovny a nahrazena pozicí metodika fondu (školní) knihovny, což nepřispělo ke sjednocení přístupu. Mezi školami nefunguje sdílená katalogizace, takže záznam nového titulu do lokálního katalogu je potřeba udělat ručně. Situaci by vyřešily společné (sdílené) knihovní systémy, tato idea však naráží na nedostatek prostředků. Velkou změnou a pomocí je možnost vzdáleného přístupu k elektronickým zdrojům velkých knihoven (Tret'jakov, 2017).

Budoucnost školních knihoven je tak pravděpodobně ve větším využívání ICT ve vzdělávání. Tret'jakov (2017) proto vidí jako nejdůležitější úkol školních knihoven důraz na využívání zdrojů se **vzdáleným přístupem**, a to nejen žáků, ale i učitelů.

4.4. Veřejné knihovny

Síť veřejně přístupných knihoven tradičně patří do působnosti **Ministerstva kultury** Ruské federace. Jde o druhý největší segment ruských knihoven, jejich úplně přesný počet lze však obtížně zjistit díky rozdílným metodickým přístupům. Zatímco například IFLA (na základě dat zaslaných pravděpodobně Ruskou státní knihovnou jako oficiální statistika) uvádí aktuální počet 37 tisíc, nejnovější dostupný analytický materiál (Obščedostupnyje biblioteki

⁶⁶ „Библиотечная школа“

⁶⁷ Школьная библиотека

Ministerstva kultury Rossijskoj Federacii: itogi monitoringa seti. 2016–2018, 2019) uvádí téměř 42 tisíc – je však podrobnější a zdůvodňuje rozdíly v metodice statistických údajů.

Podle tohoto zdroje k 1. lednu 2019 **sít'** veřejně přístupných regionálních a obecních knihoven Ministerstva kultury Ruské federace čítala 41 814 knihoven, z nich 253 ústředních (centrálních) knihoven zřizovaných subjekty Ruské federace (tedy republikami, oblastmi atd.), 41 561 městských knihoven, které dále zahrnovaly 35 328 městských knihoven jako součást tzv. profesionální sítě a 6 233 městských knihoven v organizacích tzv. kulturně-rekreačního typu. Z celkového počtu veřejných knihoven je 33 081 městských knihoven ve venkovských oblastech (79 %) a 3 310 městských knihoven se statutem tzv. vzorové (modelové) knihovny.

Rozdíl ve **statistikách** je dán podle autorů studie tím, že do „státních“ statistik nejsou zahrnuty knihovny v kulturních zařízeních (v „organizacích kulturně-rekreačního typu“). Autoři studie upozorňují, že proto dochází ke zkreslení statistických ukazatelů jako je například pokrytí obyvatelstva knihovními službami, procento knihoven s přístupem na internet nebo počet nových přírůstků fondu přepočtených na 1000 obyvatel. Studie uvádí, že statistiky v jednotlivých oblastech (regionech), které zahrnují všechny veřejné knihovny bez ohledu na zřizovatele, pak dávají lepší obraz o poskytování knihovnických služeb v zemi než centrální statistika (více o problémech statistiky knihoven například Kiseljova, 2017).

Počet veřejných knihoven není v Ruské federaci na vzestupu, což je možno si ověřit na grafech z **monitoringu** sítě (Obščedostupnyje biblioteki Ministerstva kul'tury Rossijskoj Federacii: itogi monitoringa seti. 2016–2018, 2019). Ačkoli v roce 2014 byly připojeny knihovny Krymu, počet veřejných knihoven se, zejména po roce 2000, stále **snižuje**.

Stejná studie dále upozorňuje, že **pozitivním trendem** je naopak zakládání tzv. **vzorových knihoven**. Jde o knihovny, které splňují nový standard z roku 2014, který klade důraz na „*vytváření nových forem informačních služeb a služeb na základě rozšířeného využívání informačních a komunikačních technologií zaměřených na zlepšení uživatelského komfortu a zlepšení kvality jejich života*“⁶⁸ (Model'nyj standart dejatel'nosti obščedostupnoj

⁶⁸ „... новые формы информационных услуг и обслуживания, основанные на широком применении информационно-коммуникационных технологий и нацеленные на повышение комфорта пользователей и улучшение качества их жизни“

biblioteki, 2014). Tento trend je však podmíněn **investicemi** buď ze státních nebo místních prostředků, včetně například grantů.

4.5. Akademické knihovny

Výraz „akademická knihovna“ můžeme v češtině používat jako synonymum pro **vědeckou knihovnu** (ústavů Akademie věd) nebo pro univerzitní knihovnu. V ruštině první z obou významů zcela převažuje. Mluvíme-li o akademických knihovnách, mluvíme v Rusku především o síti akademických knihoven Rossijskoj Akademii nauk – **Ruské akademie věd**⁶⁹ (RAN).

První knihovna nynější „sítě“, Knihovna Akademie věd (Biblioteka akademiji nauk – BAN) byla založena roku 1714 carem Petrem 1. Velikým a už v době svého založení byla otevřena všem lidem, kteří měli zájem o evropské vzdělání, a byla veřejnou knihovnou. V knihovním fondu byly cizojazyčné knihy univerzálního charakteru. Její historii a peripetie historického vývoje podrobně a přehledně shrnuje Leonov (2011).

Knihovny Akademie věd tvoří přehledný **system**. Knihovna každého z ústavů Ruské Akademie věd (RAN) spadá do jedné ze sítí akademických knihoven, které jsou vytvářeny na oborovém nebo regionálním principu. V současné době má RAN šest **centralizovaných sítí**, dvě oborové a čtyři regionální.

Oborovou síť knihoven pro humanitní a společenské vědy vede Ústav pro vědecké informace v sociálních vědách,⁷⁰ síť akademických knihoven pro přírodní vědy pak Knihovna přírodních věd RAN.⁷¹ Tuto síť tvoří **150 knihoven**.

Mezi **regionální sítě** patří **síť knihoven sibiřského regionu RAN** v čele se Státní veřejnou vědeckou a technickou knihovnou sibiřské pobočky RAN, síť knihoven petrohradského regionu v čele s Knihovnou Akademie věd, a síť knihoven poboček RAN Uralu a Dálného východu.

Uvnitř každé centralizované sítě jsou **další subsystemy**. Tak například v sibiřském regionu jsou další knihovny, které jsou vedeny ústřední knihovnou – Novosibirsk, Burjat,

⁶⁹ Российская Академия Наук – РАН

⁷⁰ Институт научной информации по общественным наукам

⁷¹ Библиотека по естественным наукам РАН

Irkutsk, Krasnojarsk, Omsk, Tomsk a Jakutsk, a každá z těchto knihoven (center) dále vede knihovny menších výzkumných středisek nebo ústavů (O bibliotečnoj sisteme RAN, 2020).

Akademické knihovny současného Ruska nejsou tradičními studovny s mnoha svazky tištěných encyklopedií a slovníků. *Těžiště akvizice vědeckých center* je v současné době v **akvizici e-zdrojů**, v nákupu licencí k databázím (Biblioteki RAN, 2020).

Vzhledem k tomu, že knihovny RAN tvoří centralizovaný systém, činnost knihoven Ruské Akademie věd spočívá ve vytvoření partnerství s dalšími knihovnami nebo organizacemi. Jak upozorňuje Dubovenko (2017), má vytvoření tzv. **sociálního partnerství** mezi knihovnami

- **technologický aspekt** (zahrnuje spolupráci při vývoji a implementaci nového softwaru a hardwaru a dalších nástrojů, které souvisejí s technologickými procesy v knihovně),
- **obsahový aspekt** (partnerské organizace vyvíjejí společné úsilí při tvorbě společných informačních zdrojů například ve formě webových stránek a portálů),
- **organizačně-metodologický aspekt** (pořádání školení, vzdělávání),
- **sociální a kulturní aspekt** (organizace tematických klubů, setkání, exkurzí).

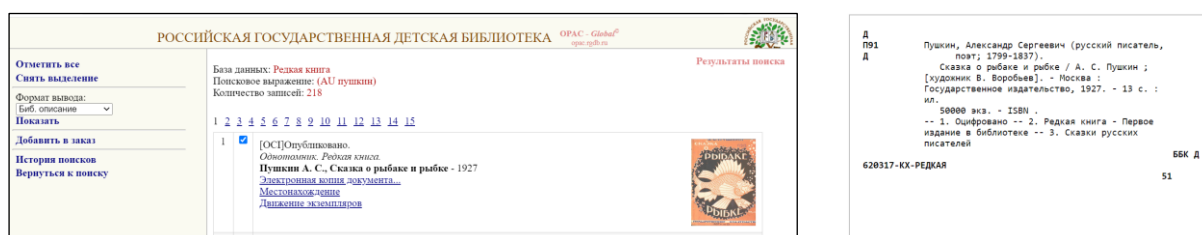
Akademických knihoven se nepřímo týká ještě jedno specifikum, které lze na tomto místě zmínit, a to je ruský citační index, **Russian Science Citation Index (RSCI)**. O této databázi ruských vědeckých časopisů, která je přístupná na platformě Web Of Science, více například v článku Gorina (2016).

4.6. Knihovny pro děti

V Rusku (jako i dříve i v Sovětském svazu) je tradičně kladen velký důraz na péči o děti a mladou generaci. Knihovny pro děti jsou spravovány s kreativitou a se snahou o přiblížení světu knih dětem co **nejpřístupnější** formou.

V současné době je v Rusku přes 3 500 **specializovaných knihoven** pouze pro děti, a naprostá většina veřejných knihoven má oddělení pro děti nebo mládež. Významné místo zaujímá Ruská státní dětská knihovna⁷², která je zároveň pro knihovníky „*vědeckým, metodologickým a výzkumným centrem pro knihovnickou práci s dětmi a adolescenty*“⁷³ a udává směr pro profesní rozvoj odborníků v knihovnách pro děti (O biblioteke, Rossijskaja gosudarstvennaja detskaja biblioteka, 2020b). Moderní přístup je znát nejen na **architektonickém řešení** knihovny, nabízených službách a vzdělávání pro knihovníky. Knihovna nabízí vlastní Youtube kanál, sdílí obsah na Facebooku i na jeho ruské verzi („V kontakte“), na Twitteru a Instagramu. Z webu se lze přímo prokliknout na Yandex (největší ruský vyhledávač). Na Flickru (komunitním webu pro sdílení fotografií) nabízí fotogalerii.

Ruská státní dětská knihovna nabízí pro vyhledávání elektronický katalog, při prokliknutí na záznam získáme zápis podobný katalogizačnímu lístku.

Obrázek 4. Výsledek vyhledávání v katalogu Ruské státní dětské knihovny a detail záznamu knihy

Souhrnnou informací o knihovnách pro děti v Ruské federaci najdeme například na portálu **projektu** Knihovny Ruska dětem⁷⁴ (Biblioteki Rossii – detjam, 2020). Jde o projekt

⁷² Российская государственная детская библиотека

⁷³ „научно-методический и исследовательский центр по вопросам библиотечной работы с детьми и подростками“

⁷⁴ „Библиотеки России – детям“

Ruské státní knihovny, který usiluje o vytvoření informačního zdroje shromažďujícího data o informačních a knihovnických službách dětem, a ke konci roku 2018 na něm bylo registrováno více než 12 tisíc dětských knihoven a oddělení pro děti a mládež veřejných knihoven.

Na portálu lze **vyhledat** každou z knihoven pro děti, která je součástí projektu – její **charakteristiku**, umístění (federální okruh, region, kraj, město), druh financování, kontakty, a hlavně podrobná statistická data s ní spojená, která lze filtrovat podle let. Zvláštní oddíl ve statistice tvoří **elektronické zdroje**, které má knihovna k dispozici. Tabulka pro každou knihovnu ukazuje i data příslušného regionu (počet obyvatel z nich dětí do 14 let, počet specializovaných knihoven a další).

Portál se snaží o **sdílení zkušeností**, k čemuž slouží všem přístupné fórum, kde si knihovny vzájemně radí (například jak přejmenovat knihovnu, diskutují o účasti v projektu „Daruj dítěti knihu“⁷⁵ apod). Mezi „novinkami“ najdeme například oznámení o vítězi soutěže „Nejlepší vizitka knihovny“⁷⁶, kdy účastníci měli vyplnit formulář, kde měli v několika odstavcích popsat specifika své knihovny a jejích uživatelů (Itogi III Vserossijskogo konkursa „Lučšaja vizitnaja kartočka biblioteki“, 2020).

Role knihoven pro děti se v poslední době mění. Na rozdíl od klasického úložiště knih na regálech se knihovna pro děti stává společenským centrem, jak uvádí a ilustruje například Ševčuk (2018), když popisuje příklad – modernizaci městské dětské knihovny. Před vlastní proměnou byla provedena SWOT analýza, ze které vyplynula nutnost provést takovou modernizaci, která by podtrhla „tvář“ knihovny, její jedinečnost, novým vizuálním stylem. Ukázalo se, že z hlediska provozu je nezbytné oddělit jednotlivé **funkční zóny** – ty byly nazvány „laboratořemi“. Knihovně tak vévodí „G-laboratoř“, pro které je typická práce na internetu, v e-zdrojích, interaktivní hry atd. Tzv. „otevřená laboratoř“ je určena pro malé skupiny, které se věnují tvůrčí činnosti, „jazyková laboratoř“ je pak určena pro práci s textem, jazykové kurzy apod. Knihovna nabízí mnoho aktivit, mezi jinými umělecké kurzy (kaligrafie, psaní poezie), kurzy typu „pro chytré hlavy“, jazykové kurzy pro děti imigrantů a další. Modernizace, jak autorka dokazuje v číslech, přivedla do knihovny nové uživatele, a zvýšil se počet návštěv i výpůjček.

⁷⁵ "Подари ребенку книгу!"

⁷⁶ „Лучшая визитная карточка“

5. Ruské knihovny a technologie

5.1. Implementace ICT a transformace knihoven

Transformace knihoven, která je spojena s rozvojem nových technologií, je v ruském knihovnictví stejně **aktuální** jako v celém světě. Technologie jsou nezbytné, a mění nejen kontext, ale i pozici knihovny v myšlení lidí. Přizpůsobení knihoven nové realitě záleží nejen na rozvoji technologií, ale také na tom, jak ji přijímají knihovníci, jak se dostává do jejich povědomí jako profesionálů.

Virtuální / digitální / elektronické služby (v ruské terminologii „elektronické služby“⁷⁷) knihoven jsou definovány jako „*služby poskytované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií z místních serverů nebo prostřednictvím sítí*“ (Nacional'nij standart Rossijskoj Federacii: GOST R 7.0.103— 2018, 2020). Příklad jejich **implementace** V Ruské státní knihovně rozebírá například Dvorkina (2019). V Ruské státní knihovně zahrnují tyto služby přístup k elektronickým katalogům, online e-zdrojům, k digitální knihovně (včetně dizertačních prací), přístup na internet, a to i prostřednictvím bezplatné sítě Wi-Fi ve studovnách, dále online objednávky, možnost vzdáleného přístupu včetně vzdálené registrace, možnost využití virtuálních referenčních služeb (jak off-line tak online) a strojových řešerší.

V Ruské národní knihovně jsou možnosti velmi podobné, i když, jak autorka poznamenává, **názvosloví** těchto služeb je nejednotné a pro řadu uživatelů může být jejich různý popis matoucí – jako příklad uvádí „*vyhledávání informací v právních referenčních a vyhledávacích systémech za pomoci konzultanta*“⁷⁸ (Dvorkina, 2019).

Změny jsou patrné i v **bibliografické produkci**, z níž část přešla na plně digitální platformu. Levin (2018) prezentuje výsledky srovnání bibliografií vytvořených v Ruské státní knihovně a Ruské národní knihovně v letech 2009–2017. Webové stránky obou knihoven poskytují elektronické verze tištěných bibliografických publikací (digitalizované), stejně jako bibliografie, které vznikly jako digitální (nemají analogickou tištěnou verzi). Levin konstatuje,

⁷⁷ электронные услуги

⁷⁸ поиск информации в юридических справочно-поисковых системах с помощью консультанта

že **digitální bibliografie** zaujaly pevné místo ve struktuře informačních zdrojů národních knihoven, které v některých případech doplňují, jinde nahrazují formát tisku.

Z citovaných studií by se mohlo zdát, že tři národní knihovny Ruska (včetně Prezidentské knihovny B. N. Jelcina, která je pouze digitální) jsou jediné progresivní v tomto směru; Levin však připomíná, že praxe vytváření **bibliografických** produktů dostupných **online** není omezena jen na tyto instituce. Zajímavé zkušenosti podle autora získaly další knihovny Ruské federace, knihovny různých druhů a typů, od kterých se lze učit: národní knihovny republik v Ruské federaci, akademické knihovny s celostátní působností, regionální knihovny a knihovny regionálních univerzit (Levin, 2018).

Ruská státní knihovna si v tomto ohledu je vědoma, že bez technologií nelze v současném knihovnickém světě obstát. Potom, co zažila odliv studentů, přijala novou **strategii digitalizace**. Jak uvedl v rozhovoru prezident Ruské knihovnické společnosti (RBA – Rossijskaja biblioteknaja asociacija⁷⁹) a zároveň ředitel Ruské státní knihovny M.D. Afanas"jevym, „*čtenář dokonce už ani neočekává, že informace přijdou k [jeho] počítači, ale předpokládá, že budou v místě, kde on se svým přístrojem právě je. Za této situace je pro nás prioritou stát se institucí, která poskytuje informace na internetu. Budujeme naši otevřenou digitální knihovnu s objemem více než 2 miliony stran*“⁸⁰ (Afanas"jevym, 2017). Má na mysli digitální knihovnu Ruské státní knihovny v Moskvě. Stejnou ideou je však vedeno i založení Národní digitální knihovny, v současnosti jednoho z nejdůležitějších projektů na celostátní úrovni.

Afanas"jevym si v rozhovoru dále všímá **změny pozice knihoven** v době technologií na obecné úrovni. Knihovny mohou ztratit svou pozici jako pozici institucí nezbytných pro dnešní svět. „*IFLA se toho také obává, protože kontext, v němž jsou dnes knihovny, když ztratily svůj monopol na informace, okamžitě navozuje myšlenku, že nejsou potřeba*“.⁸¹ Jedním z úkolů

⁷⁹ Российская библиотечная ассоциация

⁸⁰ „... читатель ждет, что информация придет даже не к компьютеру, а туда, где он находится со своим гаджетом. Учитывая эту ситуацию, первое, что мы делаем, — становимся институтом, поставляющим информацию в Интернет. Мы строим свою Открытую электронную библиотеку с объемом более 2 млн страниц.“

⁸¹ „Этим озабочена и ИФЛА, потому что контекст, в котором библиотеки оказались сегодня, утратив монополию на информацию, сразу же формирует представление, что они не нужны.“

knihoven je proto najít v současné době důvod jejich existence, a „*odpověď na tuto otázku by měla dát vláda a společnost, konkrétnější a jasnější*“.⁸² (Afanas"jevym, 2017).

Z rozhovoru dále vyplývá, že ani budování Národní digitální knihovny (Narodnaja Elektronnaja Biblioteka – NEB) nebylo zcela bez problémů. Na počátku procesu jejího vzniku byl kladen důraz na obsah a výběr dokumentů – jak Afanas"jevym uvádí, vše by fungovalo efektivněji, kdyby byla nejprve dokonale připravena platforma, vyhledávač, který by pak byl až následně naplněn obsahem (Afanas"jevym, 2017), budování knihovny však zpočátku postupovalo opačným způsobem.

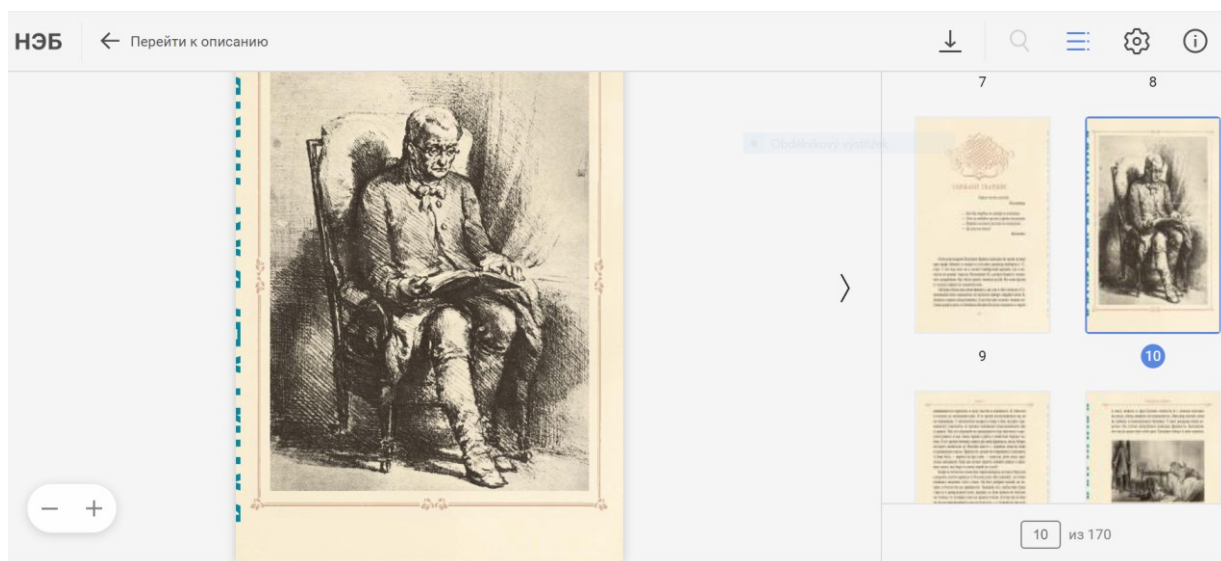
5.2. Národní digitální knihovna

Projekt Národní digitální knihovny (Nacional'naja elektronnaja biblioteka – NEB)⁸³ byl spuštěn velmi rychle s vysokou prioritou, a po několika letech bylo zjištěno více nedostatků stávající verze. Kritika v počátcích projektu se týkala například i přístupu k velkému množství dokumentů jen prezenčně ze studoven a nedostatečného zviditelnění na globálních vyhledávacích (Nacional'naja elektronnaja biblioteka, 2020b). Volchonskaja (2019) upozorňovala, že projekt Národní digitální knihovny bude „restartován“. „Nový NEB“ tak v budoucnosti bude klást důraz na vytvoření „důvěryhodného prostředí“ mezi čtenářem, knihovnami a vydavateli – koncepce totiž narazila na **problém** vydavatelských práv a licenčních smluv, což první verze neřešila.

Navíc, celkem 4,5 milionu textů (počet, který byl digitalizován v roce 2019) nebylo čtenáři plně využíváno. Při „restartu“ nové verze bylo tedy zapotřebí především znova definovat cílovou skupinu projektu a její potřeby. Změna se měla týkat i uživatelského rozhraní a obsahu (Volchonskaja, 2019). Vzhledem k tomu, že změna byla skutečně realizována ke konci roku 2019, na obrázku níže vidíme již **nové rozhraní**.

⁸² „Зачем нужна библиотека?“ Для этого надо получить ответ от власти и от общества, более конкретный и более ясный“.

⁸³ Национальная электронная библиотека” - НЭБ

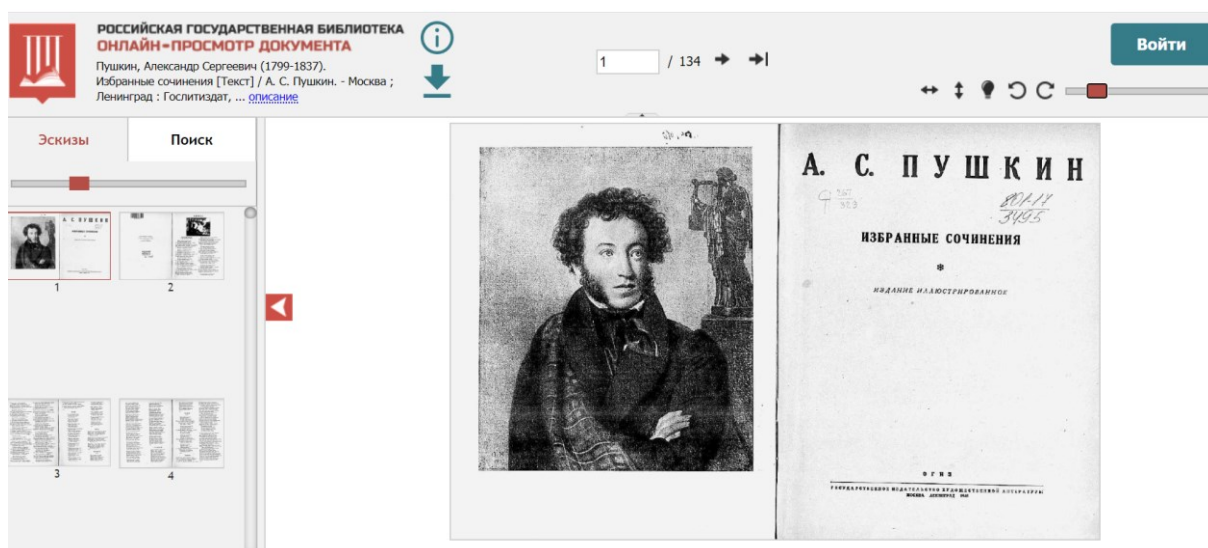
Obrázek 5. Zobrazení možností čtení zdigitalizované knihy. Národní digitální knihovna (nové rozhraní), 2020

Nové rozhraní **umožňuje** knihu stáhnout v pdf (viz horní lišta), listovat jí, v nastavení lze čtenou stránku přizpůsobit na výšku, na šířku nebo otočit, využít i režim celé obrazovky nebo noční režim. V popisu knihy najdeme základní bibliografické údaje (autor, název, vydavatel, místo a rok vydání, počet stran, ISBN a BBK) a **zdrojovou knihovnu**, která knihu k digitalizaci poskytla, včetně poděkování této knihovně. Čtenář si může rozkliknout **mapku**, na které je vidět **nejbližší knihovna**, kde je možné si knihu vypůjčit v tištěné podobě (Nacional'naja elektron'naja biblioteka, 2020a).

5.3. Digitalizace v knihovnách Ruské federace

Jak dokládá Maslovskaja (2018), **terminologie** používaná pro digitalizované dokumenty není jednotná. I v odborné literatuře se bez většího rozlišování používá termínů „digitální kopie“, „digitální verze“, „elektronické kopie“ nebo „elektronické verze“.

Autorka se zabývá zejména **digitalizací** v Ruské národní knihovně v Moskvě, která považuje digitalizaci (a tím zpřístupnění) dokumentů za jeden z hlavních úkolů budoucnosti. Knihovna nabízí už nyní čtenářům svou rozsáhlou digitální knihovnu, která podle Maslovské disponuje 1,2 miliony digitalizátů (data z roku 2018). Dokumenty jsou dostupné buď zcela volně (jako je ukázka na obrázku 12), nebo po registraci ze vzdáleného přístupu, případně jen na počítačích ve studovnách Ruské státní knihovny.

Obrázek 6: Zobrazení možností čtení zdigitalizované knihy. Digitální knihovna Ruské státní knihovny v Moskvě (2020)

Vesměs, jak autorka konstatuje, se při výběru knih pro digitalizaci uplatňují dva přístupy. Je to v první řadě **tematický přístup**, kdy jsou knihy vybírány podle oboru, nebo ty publikace, které mají neoddiskutovatelnou historickou, kulturní nebo **informační** (vzdělávací, vědeckou) **hodnotu**. Na základě tohoto principu se tedy digitalizují učebnice, klasické vědecké práce, sebrané spisy a encyklopedická díla, patří sem také slovníky. Druhý přístup je „**na vyžádání**“, kdy je důvodem k digitalizaci čtenářský požadavek. Podle tohoto principu jsou digitalizovány nejpopulárnější, nejvíce žádané publikace (více o digitalizaci v Ruské státní knihovně viz Maslovskaja, 2018).

Je samozřejmé, že **digitalizují i další knihovny** Ruské federace. Doporučená metodika postupu, na jejímž dodržení záleží čerpání dotací Ministerstva kultury, je podrobně popsána v oddíle „profesionálům“ na webu Ruské státní knihovny (Professionalam, 2020). Nacházíme tam podrobnou **definici** typů dokumentů, kterých se případná digitalizace týká – jsou to nejen raná vydání knih v národních jazycích Ruska a vzácné tisky regionálních tiskáren, ale například i ruské plakáty konce 19. a začátku 20. století, kartografické dokumenty (17. – 18. století), a další přesně definované typy (Professionalam, 2020.).

6. Ruská národní bibliografie

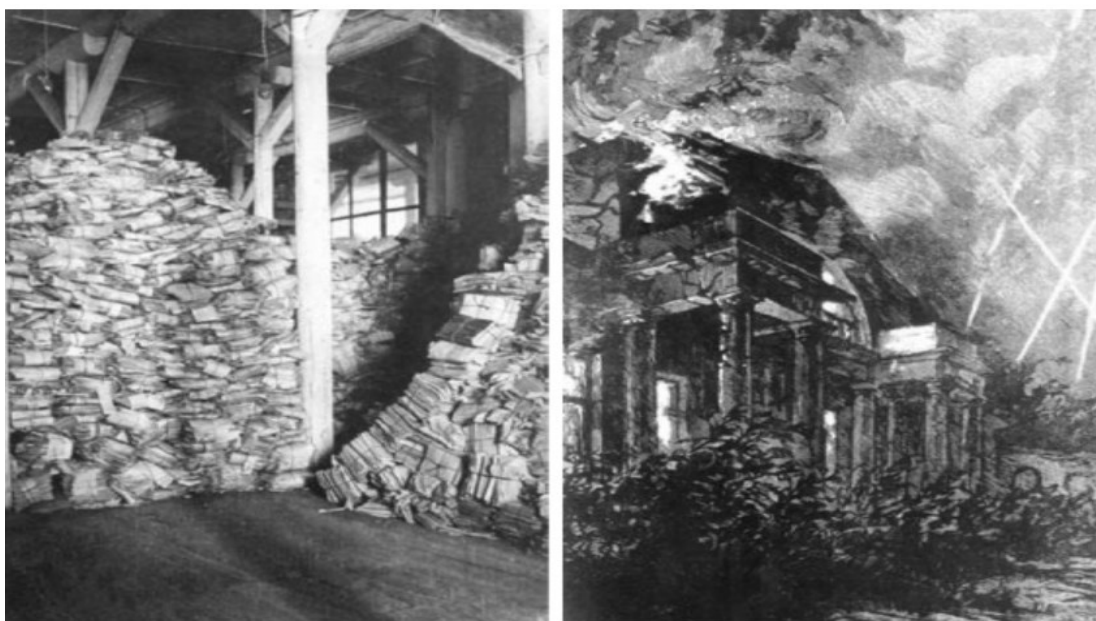
6.1. Historie Ruské knihovní komory

Původně byla „Knihovní komora“, organizace zodpovědná za ruskou národní bibliografii, vytvořena 27. dubna (podle gregoriánského kalendáře 10. května) v roce 1917 v Petrohradě rozhodnutím prozatímní vlády z iniciativy Ruské bibliografické společnosti. Stala se první veřejnou institucí na světě vytvořenou speciálně pro **evidenci** ruských tištěných dokumentů (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

V roce 1920 byla dekretem Rady lidových komisařů RSFSR Knihovní komora přeměněna na Ruskou centrální knihovnu ve Státním nakladatelství a převedena do Moskvy; v roce 1936 byla centrálním rozhodnutím **reorganizována** a stala se Všeobecnou knihovní komorou. Období Sovětského svazu není v dostupných zdrojích rozváděno, lze však odhadovat, že šlo – v mezích autoritářského státu – o kontinuální knihovnickou (bibliografickou) práci této organizace. V roce 1992 byla dekretem prezidenta Ruské federace přejmenována na Ruskou knihovní komoru (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

Kritickým mezníkem je rok 2013, kdy byl majetek a povinnosti Knihovní komory převeden pod (tiskovou) agenturu **ITAR-TASS**. Odborná veřejnost pořádala petice proti rozhodnutí Knihovní komoru „zlikvidovat“ a upozorňovala na rizika, která se mohou objevit při neodborném vedení bibliografické agendy. Knihovní komora přesto, že se přestěhovala na novou adresu a změnila „zřizovatele“, zachovává všechny **funkce** a povinnosti národní bibliografie, ke kterým patří například přidělování ISBN/ISMN/ISSN, příjem a zpracování povinných výtisků, zpracovávání statistik atd. (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

Faktem však zůstává, že potom, co Knihovní komora jako sídlo národní bibliografie překonala mnohé peripetie více než staleté historie, její převedení pod TASS je pro ruskou knihovnickou obec zklamáním (Rossijskaja knižnaja palata: byli, jest i budem!, 2017)

Архив печати Всесоюзной книжной палаты. 1938 г.

Гравюра И.Н. Павлова «Пожар Книжной палаты». 1941 г.

Obrázek 7. Historické snímky Ruské knihovní komory (Rossijskaja knižnaja palata, 2020)

6.2. Obecná charakteristika Ruské národní bibliografie

Ruská knihovní komora **registruje povinné výtisky** tištěných dokumentů z celého území Ruska (nově je možno poslat i digitální kopii pomocí speciálního webového formuláře). Potom, co je dokument zpracován (katalogizován) v databázích národní bibliografie, některé exempláře se dále **distribuuji** do hlavních ruských knihoven podle stanovených pravidel („povinnými“ příjemci jsou především Ruská státní knihovna v Moskvě a Ruská národní knihovna v Petrohradu). Jeden exemplář putuje do **depozitáře** – úložiště⁸⁴, které je umístěno v Možajsku v Moskevské oblasti (Fondochranilišče, 2020).

Depozitář fondu Ruské knihovní komory obsahuje více než 80 milionů tištěných dokumentů. Jedná se o nejúplnější sbírku tištěných materiálů v ruštině a tzv. národních jazycích

⁸⁴ Фондохранилище

Ruska. Online **databáze** obsahují 5,5 milionu záznamů, a pokračuje konverze cca 20 milionu záznamů (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

Fond obsahuje následující typy dokumentů (Rossijskaja knižnaja palata, 2020): knihy, brožury, periodika a pokračující zdroje (časopisy, almanachy, sbírky, informační bulletiny a noviny produkované institucemi na federální, regionální i oblastní úrovni, dokumenty měst, univerzit, továren atd., abstrakty disertačních prací; poznámky; mapy, atlasy a jiné mapové publikace; obrazové publikace (alba o umění, medicíně a technice, umělecké kalendáře, plakáty, pohlednice, reprodukce, rytiny, lepty, tisky atd.); tiskoviny pro speciální účely (instrukce, programy, plány, směrnice, oficiální a administrativní dokumenty, informační plakáty).

Ruská národní bibliografie zahrnuje ruské publikace, které jsou **získávány** jak Ruskou knihovní komorou, tak dalšími federálními **institucemi**, které mají ze zákona povinnost přijímat povinné výtisky. (Systém distribuce povinných výtisků není bez problémů, jak uvádí například Sacharov (2018), a navrhuje i jejich řešení změnou zákonných ustanovení i praxe).

Databáze Ruské národní bibliografie nezahrnuje například filmy nebo efeméra (dokumenty, které rychle ztrácejí aktuálnost), šedou literaturu (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

Na **zpracování** fondů Ruské národní bibliografie se podílí více institucí. Ruská knihovní komora odpovídá za bibliografické zpracování tištěných knih a její součástí jsou agentury přidělující ISBN/ISMN/ISSN. Sběr povinného výtisku offline digitálních zdrojů zajišťuje „Informregistr“ (Informregistr, 2020), organizace, jejíž hlavní činností je státní registrace **povinných** federálních kopií **elektronických** publikací. Národní retrospektivní bibliografii mají na starost Ruská státní knihovna v Moskvě a Ruská národní knihovna v Petrohradu. Všechny oficiální publikace a dokumenty dodává Knihovna ruského parlamentu. Ruská národní knihovna nevidomých (RKBS)⁸⁵ ručí za všechny materiály pro nevidomé a slabozraké (The Russian National Bibliography, 2012).

⁸⁵ Российская государственная библиотека для слепых – РГБС

6.3. Informační služby a výstupy Ruské národní bibliografie

Ruská knihovní komora poskytuje právníkům a fyzickým osobám (vydavatelům, distributorům, autorům a dalším uživatelům) **odkazy** na zdroje bibliografických a statistických informací i aktuální a kompletní informace o nových publikacích, které na území Ruska vycházejí. Státní bibliografické rejstříky a další publikace Ruské knihovní komory (v tištěné i elektronické podobě) jsou distribuovány formou předplatného (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

Bibliografické a faktografické informace jsou poskytovány v různých **formátech**, na smluvním základě. Informační služby pro federální, regionální a místní orgány, státní a veřejné organizace, vydavatele, distributory knih, knihovny a jednotlivce jsou poskytovány na vyžádání (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

Přístup k ruské národní bibliografii je možný například přes platformu **East View** (Russian National Bibliography (UDB-BIB), 2020), jde však jen o její omezenou část.

East View získává a distribuuje materiály o současných událostech, historických archivech, vědeckých publikacích a dalších zdrojích z Ruska, Číny, Egypta a dalších zemí. Společnost se sídlem v Minneapolis (USA) a pobočkami v Rusku, na Ukrajině a v Pekingu disponuje rozsáhlou akviziční sítí a deklaruje jako svou „cílovou skupinu“ výzkumnou i komerční sféru, pracovníky i jednotlivce, kteří potřebují informace z oblasti administrativy, práva atd. Ve spolupráci s Ruskou knihovní komorou **digitalizovala** ruskou národní bibliografii od roku 1980 a zpřístupnila ji ve své databázi Ruské národní bibliografie (databáze UDB-BIB). Je možné vyhledávat knihy, noviny, časopisy, abstrakty disertačních prací, hudební partitury i mapy. Databáze obsahuje přístup k dílům ve všech oborech od více než 21 000 vydavatelů podle roku, autora, předmětu, názvu nebo klíčového slova. Uživatelé mohou **vyhledávat v azbuce nebo** (anglické) **transliteraci**. Odkazy poskytují výsledky podle předmětu, zdroje, autora a dalších. Bezplatný přístup (po registraci) umožňuje potenciálním uživatelům najít dokument a zhodnotit jeho relevanci prostřednictvím ukázky digitalizovaného textu, následně je možno dokument přes East View i koupit ((Russian National Bibliography (UDB-BIB), 2020).

6.4. Структура и публикации Русской национальной библиографии

Informace o databázích ruské национальной библиографии на stránkách IFLA byla aktualizována naposledy в roce 2012. Vzhledem k tomu, že в roce 2015 prošla Русская национальная библиография určitou **transformací** (databáze byly přejmenovány), aktuální informace najdeme на stránkách Русской книжной палаты (Rossijskaja knižnaja palata, 2020). Jde zejména о tyto databáze, které lze předplatit buď в tištěné nebo elektronické podobě:

- 1) **Книги России** (Knigi Rossii – до roku 2015 под названием Книжная летопись⁸⁶).
Obsahuje knihy a брошюры, монографии всех типов, vychází с týdenní периодичностью. Ukázka nabídky předplatného je на Obrázku 8 (Knigi Rossii, 2015).

Книги России. Государственный библиографический указатель Российской Федерации (до 2015 года - Книжная летопись)
Индексы каталога Пресса России: 93542
Периодичность: еженедельно
Кол-во выпусков/томов в год: 52
Кол-во выпусков в полугодие: 26
Формат: 60x90 / 16
Примерное кол-во стр. (зависит от наполнения): 430
Примерный вес (зависит от кол-ва стр.), гр.: 700
Стандарт упаковки, шт.: 10

В издательстве	Цена за 1 номер, в т.ч. НДС 10%, руб.		Подписка НА ГОД, в т.ч. НДС 10%, руб.		Подписка НА ПОЛУГОДИЕ, в т.ч. НДС 10%, руб.	
	Для подписных агентств (минус 15% от издательской цены)	В издательстве	Для подписных агентств	В издательстве	Для подписных агентств	В издательстве
1 100	935	57 200	48 620	28 600	24 310	

Obrázek 8. Nabídka předplatného библиографии Knigi Rossii в tištěné verzi

- 2) **Абстракты диссертационных работ** (Авторефераты диссертаций – до roku 2015 под названием „Летопись авторефератов диссертаций“⁸⁷). Vychází měsíčně (Elektronnyje bibliografičeskije ukazateli, 2020).
- 3) **Статьи из русских журналов** (Stat'ji iz rossijskich žurnalov – до roku 2015 под названием Letopis' žurnal'nych stat'jej)⁸⁸. Vychází týdně (Elektronnyje bibliografičeskije ukazateli, 2020).

⁸⁶ Книги России. Государственный библиографический указатель Российской Федерации.

⁸⁷ Авторефераты диссертаций.

⁸⁸ Статьи из российских журналов.

4) Články z **ruských novin** (Stat'ji iz rossijskich gazet – do roku 2015 pod názvem Letopis' gazetnych stat'jej).⁸⁹ Vychází (Èlektronnyje bibliografičeskije ukazateli, 2020).

Další databáze, které jsou pro uživatele k dispozici (Èlektronnyje bibliografičeskije ukazateli, 2020).

- Ruská umělecká díla⁹⁰ (vychází čtvrtletně).
- Ruská hudební vydání⁹¹ (vychází čtvrtletně).
- Ruská kartografická vydání⁹² (vychází ročně).
- **Bibliografické databáze:**
 - Roční bibliografie knih Ruska⁹³ (kumulativní bibliografie pro knihy a brožury za rok). 11 svazků, vychází jednou ročně.
 - Bibliografie Ruska.⁹⁴ (Bibliografie ruské bibliografie).

Ruská národní bibliografie vydává také periodika Časopisy a noviny Ruska⁹⁵ a časopis Bibliografie a knihověda.⁹⁶

Z přehledu na Obrázku 9 je zřejmý počet zápisů, periodicita i cena předplatného (Podpiska na izdaniija Rossijskoj knižnoj palaty, 2020).

⁸⁹ Статьи из российских газет.

⁹⁰ Российские изоиздания.

⁹¹ Российские нотные издания.

⁹² Российские картографические издания.

⁹³ Ежегодный библиографический указатель книг России.

⁹⁴ Библиографические пособия России.

⁹⁵ Журналы и газеты России

⁹⁶ Библиография и книговедение

Электронная библиографическая информация

Библиографические записи	Число записей в полугодии	Периодичность данных	подготовки	Цена годовой подписки в т.ч. НДС 20 % Руб.
Оперативная библиографическая экспресс-информация для АИБС (в соответствии с Листами государственной регистрации)				
Книги и брошюры	50000	Ежедневно		671 184,00
Авторефераты диссертаций	10000	Ежедневно		223 728,00
Изоиздания	2200	Еженедельно		22 368,00
Нотные издания	250	Ежемесячно		5 592,00
Картографические издания	250	Ежемесячно		5 592,00
Журналы, бюллетени, сборники (записи на номера выпусков журналов и др.)	37000	Ежедневно		223 728,00
Записи на издания, не подлежащие регистрации в указателе книг («мелкопечатные издания»)	2500	Ежемесячно		6 708,00
Электронные библиографические записи для каталогов АИБС (библиотечных систем)				
Книги	50000	Ежедневно		783 048,00
Авторефераты диссертаций	10000	Еженедельно		268 476,00
Изоиздания	2200	Ежеквартально		67 116,00
Нотные издания	250	Ежеквартально		22 368,00
Картографические издания	250	Ежеквартально		22 368,00
Журналы, бюллетени, сборники	37000	Ежедневно		223 728,00

Obrázek 9. Elektronická bibliografická informace – typy dokumentů, počet zápisů za půl roku, periodičita, cena

6.5. Záznam v elektronických databázích

Elektronické bibliografické záznamy do roku 2015 včetně jsou volně přístupné. Struktura záznamu je dobře viditelná v ukázce z indexu „Книги России“ (do roku 2015 „Книжная летопись России“). Obsahuje číslo záznamu, autora, název, místo vydání, vydavatele,

The screenshot shows the website of the Russian National Bibliography (ИТАР-ТАСС). The header includes the logo and name of the organization, a search bar with filters for year (2015) and issue (Летопись №8), and a link to the main page. The main content area displays a record for a book from the 'Книжная летопись № 08. 2015г.' series. The record is categorized under '00 Общий отдел' and '001 Наука и знание в целом'. The title is '14059. Демин, И. В. Философия науки и техники : хрестоматия / И. В. Демин ; М-во образования и науки Рос. Федерации. Самар. гос. аэрокосм. ун-т им. С. П. Королева (нац. исслед. ун-т). — Самара : Изд-во Самарской гуманитарной академии, 2014. — 135 с. ; 20 см. — Библиогр.: с. 133—135. — 1000 экз. — ISBN 978-5-98996-149-8. — [14-95670]'. The record includes a 'Заказать' button and a 'Купить' button. The UDC and BБК numbers are listed as 'УДК [001 + 62]:1(075.8)' and 'ББК 87.25я73'.

Obrázek 10. Záznamy Ruské národní bibliografie do 2015. Dokumenty lze objednat, záznam odkazuje na možnost koupě

rok vydání, fyzický popis, ISBN a klíčová slova, kódy věcného popisu. Publikaci lze buď objednat nebo koupit; zájemce o koupi odkaz přeměruje na vyhledavač Yandex⁹⁷, na vyhledávání podle ISBN zvoleného titulu. Zájemce si může vyhledat a vybrat prodejní kanál.

Российская книжная палата - филиал
ИТАР-ТАСС

Выберите год 1942
выпуска Книги 1942 года

На главную

Библиографические записи. 1942г.

Абхазском языке

3832. Боргенс В. Чапаев : [Биогр. очерк] / В. Боргенс ; Пер. Г.Ф. Дзидзария. - Сухуми : Абгис, 1941. - 104 стр. : с илл. ; 19 см. - 1100 экз. - 1 р. - [41-38453]

14516. Вашадзе В. Новый вредитель фундука - ольховый листоед (Agelastica alni L.) и меры борьбы / В.Н. Вашадзе ; Нар. ком. зем. Абхаз. АССР. - [Сухуми], [1942]. - 8 стр. : с илл. ; 20 см. - Без обл. и т. л. - 550 экз. - Беспл. - [42-10380]

162. Гулия Д. Абхазская народная поэзия / Д.И. Гулия и Х.С. Бжаба. - Сухуми : Абгис, АбНИИ, 1941. - 108 стр. ; 22 см. - (Тр. Абхаз. н.-и. ин-та им. акад. Н.Я.Марты Академ. наук Груз. ССР ; Вып. XX. Отдел языка и лит-ры). - На обл. составители не указаны. - 600 экз. - 2 р. - [41-34789]

4380. За Родину! : [Стихи]. - Сухуми : Абгис, 1941 (: тип. Ид-ва). - 32 стр. ; 17 см. - 1100 экз. - 50 к. - [41-38454]

161. Резолюция XVIII Всесоюзной конференции ВКП(б) : 15-20-е февр. 1941 г. - Сухуми : Абгис, 1941. - 34 стр. ; 20 см. - 1100 экз. - 30 к. - [41-34789]

9414. Сборник однократных пьес / Сов. сов. писателей Абхазии. - Сухуми : Сов. сов. писатели Абхазии, 1941 (: тип. Абгиса). - 96 стр. ; 16 см. - 500 экз. - 1 р. - [42-4825]

Оbrázek 11. Ukázka elektronických bibliografických záznamů Ruské národní bibliografie z roku 1942, kdy menu po levé straně usnadňuje výběr specifikací věcného tématu nebo jazyka dokumentu. Dokumenty lze objednat

Ruská národní bibliografie (její elektronická část) je **volně dostupná pro výběr zdroje** pro studium, výzkum, informace pro sborníky / katalogy apod. Pro objednání knihy je nutné se registrovat v některé z národních knihoven.

Katalogizační pravidla jsou národně specifická – používají se Ruská pravidla pro katalogizaci.⁹⁸ Formát metadat odpovídá mezinárodním standardům (UNIMARC), a ruská katalogizační praxe se při stanovení vlastních norem řídí pravidly mezinárodního standardního bibliografického popisu ISBD (RUSMARC (rossijskaja versija UNIMARC), 2020).

V současnosti se ruská národní bibliografie – zejména retrospektivní – potýká se stejnými organizačními i technologickými problémy jako bibliografie dalších zemí, jak upozorňuje například Lelikova, když připomíná příspěvky Mezinárodního bibliografického kongresu v Moskvě v roce 2015 (Lelikova, 2016). Rozdíl je ve zpracovávaném objemu – pro představu,

⁹⁷ Яндекс

⁹⁸ Российские правила каталогизации

souborný katalog Ruska obsahuje 20 milionů katalogizačních záznamů (40 milionů jednotek) z 500 knihoven Ruské federace.

6.6. Specifika Ruské národní bibliografie

6.6.1. Jazyková fragmentace

Ruská národní bibliografie je národní bibliografie **mnohonárodnostního státu**. Oficiálním jazykem Ruské federace je podle ústavy (Konstitucija Rossijskoj Federacii, 2009) na celém jejím území ruština. Na územích jednotlivých národnostních republik mohou být jako oficiální používány kromě ruštiny také místní jazyky v případě, že toto právo je zakotveno v ústavě příslušné republiky – pak je na území příslušného státu místní jazyk rovnoprávný s ruštinou. V ústavách národnostních republik je zakotveno právo dalších celkem 37 jazyků. Například jen v Dagestánu je to 13 jazyků (Gosudastvennyje i oficial'nyje jazyki v sub'jektach Rossijskoj Federacii, 2020).

Ve vztahu k ruské bibliografii je relevantní zmínit, že oficiálně je pro úřední zápis po celém území Ruska (i pro neslovanské jazyky) povolena pouze **nová cyrilice** (azbuka). Zajímavý je historický vývoj tohoto právního ustanovení. Pro většinu neslovanských jazyků, které neměly vlastní písmo, byla ve 20.-30. letech minulého století vytvořena abeceda na základě latinky, ve druhé polovině 30. let však na základě centrálního rozhodnutí byly tyto abecedy převedeny na cyrilici (například O latinizacii russkogo alfavita, 2010). To má samozřejmě vliv na možnost stahování záznamů (obecně, sdílené katalogizace) se zeměmi, které používají latinku.

6.6.2. Ruská národní bibliografie jako filiálka TASS (ITAR-TASS)

Dalším specifikem je **podřazenost** národní bibliografie **tiskové (informační) agentuře**. V souladu s prezidentským dekretem ze dne 9. prosince 2013 č. 894 „O některých opatřeních ke zvýšení efektivity státních médií“ (O nekotorych merach po povyšeniiju èffektivnosti deajatel'nosti gosudarstvennyh sredstv massovoj informacii, 2013) se organizace, která ruskou národní bibliografii zajišťovala, Ruská knihovní komora stala pobočkou ITAR-TASS –

informační agentury Ruské federace (Rossijskaja knižnaja palata, 2020). Jak bylo zmíněno, kulturní veřejnost tento krok kritizovala, protože se uskutečnil bez jakékoli předchozí diskuse.

Agentura TASS zdůrazňuje kontinuitu své činnosti od roku 1904, název ITAR-TASS přijala po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. V roce 2014 agentura znovu změnila název z ITAR-TASS na původní TASS. Není bez zajímavosti, že jde o návrat k názvu z dob studené války – TASS původně znamená tiskovou agenturu Sovětského svazu (například ČTK, 2014). Těžiště práce agentury je v oficiálním textovém, obrazovém a zvukovém **zpravodajství** Ruska vydávaném v několika světových jazycích.

6.6.3. Objem zpracovávaného obsahu

Vzhledem k počtu obyvatel a počtu národnostních států je objem ruské knižní produkce **velmi vysoký**. Podle nejnovějších statistik za rok 2018 bylo vydáno téměř 117 tisíc knih a brožur (nezahrnuje další desetitisíce autoreferátů dizertací, obrazových titulů, hudebnin, kartografických dokumentů atd.). Pro srovnání – podle IPA (International Publishers Association, 2020) to bylo v UK v témže roce 188 tisíc (avšak včetně produkce „educational“ sektoru), a například v Německu za stejný rok 80 tisíc. V Knihovni komoře je ročně zpracovááno cca 0,7 – 1,2 mil výtisků (Rossijskaja knižnaja palata, 2020).

6.6.4. RUSMARC, „Russian books in print“(CIP) a další specifika

Specifikem ruské národní bibliografie je také už zmíněný **formát katalogizace** – jde o RUSMARC, ruskou verzi mezinárodního výměnného formátu UNIMARC, „*adaptaci Mezinárodního komunikačního formátu UNIMARC k ruské normativně-metodické bázi a praxi katalogizace*“⁹⁹ (RUSMARC (rossijskaja versija UNIMARC), 2020). Oficiálně jde o platformu, která byla vyvinuta proto, aby byla pro uživatele **co nejúčelnější** a zároveň zajišťovala **kompatibilitu** na mezinárodní úrovni. Otázkou je, jak je tomu v praxi. Některé komentáře na neoficiálních zdrojích – blozích programátorů – vyjadřují spíše pochybnosti o

⁹⁹ „...адаптацию Международного коммуникативного формата UNIMARC к российской нормативно-методической базе и практике каталогизации“

účelnosti nového formátu, jehož specifika lze nakonec při sdílení dat překonat, ale který je matoucí například odlišnou definicí některých podpolí.

Ruská národní bibliografie nazývá **program CIP** (Cataloguing in Publication) vlastním názvem “Russian Books in Print”. **Formát jmenných autorit** je také specifický, i když kompatibilní se směrnicí IFLA GARR - Guidelines for Authority Records and References (The Russian National Bibliography IFLA, 2012).

Pro zahraniční badatele nejsou zcela jasné **systemy věcného třídění**, které historicky využívali (a které nyní v současnosti využívají) ruští knihovníci. Jak konstatuje například analýza International and Area Studies Library (National Bibliography of Russia, 2020), pro věcný popis v databázi Knigi Rosii, „*je využíván systém podobný Deweyeho desetinnému třídění, není však identický*“.

Bližší vysvětlení principů věcného třídění používaných v současném ruském knihovnictví poskytuje například Institut problem upravlenija RAN¹⁰⁰ (UDK, BBK, ISBN – Objazatel'nyje èlementy vychodnych svedeni izdaniija, Institut problem upravlenija RAN, [2020]).

Podle tohoto zdroje se využívají dva hlavní **systemy**. Základní je mezinárodní desetinné třídění (u nás MDT, v ruské verzi **UDK** – „Univerzal'naja desjatičnaja klassifikacija“), shodný s mezinárodním desetinným tříděním v jiných zemích. Kód UDK¹⁰¹ je povinně přidělován každé nové publikaci a podle národního standardu GOST 7.0.4-2006 (GOST R 7.0.4-2006. Sistema standartov po informacii, bibliotečnomu i izdatel'skomu delu, 2020) je umístěn vždy v horním levém rohu rubu titulního listu.

Dalším systémem je „**BBK**“, na jehož základě se stanoví „index Bibliotečno-bibliografičeskoj klasifikacii“.¹⁰² BBK je specifickým ruským, **národním systémem** věcného třídění. Vývoj systému začal v šedesátých letech minulého století, kdy na systému pracovaly celé týmy vědců. V devadesátých letech, vzhledem k dalšímu vývoji poznání, vznikla potřeba systém přeredit. Nyní se používá verze z počátku tisíciletí (v roce 2001 byly zpracovány „obecné“ a v roce 2003 „doplňkové“ tabulky, podle kterých se v současnosti index BBK

¹⁰⁰ Институт проблем управления РАН

¹⁰¹ V ruské verzi УДК, zkratka sousloví Универсальная десятичная классификация

¹⁰² ББК – индекс Библиотечно - библиографической классификации

přirazuje). Podle již zmíněného standardu GOST R 7.0.4-2006 je pro nově vydávané publikace index BBK také **povinným prvkem**, a musí být umístěn vlevo nahoře pod indexem UDK.

Pro vyhledávání v některých elektronických katalozích ruských knihoven se můžeme setkat ještě s termínem „Gosudarstennyj rubrikator po naučno-techničeskoj informacii“(GRNTI)¹⁰³ - **Státní rubrikátor** pro vědecké a technické informace (Gosudarstvennyj rubrikator po naučno-techničeskoj informacii, 2020). Aktuálně obsahuje 100 kategorií věcného třídění a je tak příkladem dalšího národního souboru věcných autorit.

6.7. Ruská národní bibliografie – shrnutí

Ruská národní bibliografie prošla od svého vzniku složitým **vývojem**, který poznamenaly jak **historické** peripetie dějinných zvrátů v zemi, tak vývoj **technologií** v posledních dvaceti letech.

Historie ruské národní bibliografie začíná už v předrevolučních letech (před rokem 1917). Významnými **mezníky** byl vznik Ruské knihovní komory, následné změny názvu i poslání během existence i po rozpadu Sovětského svazu (1991) a velmi nedávno (2013) zařazení Ruské knihovní komory do skupiny TASS (ruské informační agentury).

Ruská národní bibliografie zůstává organizací, která nese hlavní zodpovědnost za **uchování kulturního dědictví Ruska** shromažďováním, ochranou a zpracováním dokumentů v mnoha jazycích „národů Ruska“ při současném dodržování mezinárodních bibliografických standardů a pravidel. Těmito pravidly se řídí tak, aby splňovala mezinárodní nároky kompatibility, současně však vytváří celou řadu národních specifíků (RUSMARC, věcný popis BBK, „Russian books in print“, formát jmenných autorit).

¹⁰³ Государственный рубрикатор по научно-технической информации (ГРНТИ)

7. Směřování ruského knihovnictví

7.1. Ruská knihovnická asociace a zahraniční spolupráce

Ruská knihovnická asociace¹⁰⁴ (RBA) sdružuje **právnícké osoby**, nikoli jednotlivce. Jejími členy jsou především **knihovny** (národní, další „celoruské“¹⁰⁵ knihovny, a knihovny v regionech), ale nejen ty – jsou to i **zřizovatelé** knihoven, profesní a odborná pracoviště, jako například pracoviště Akademie věd, vyšší odborné a vysoké školy, kulturní a vzdělávací **instituce**. Asociace sdružuje i **producenty** knih – nakladatelství, dále fondy a neziskové organizace (Členy Rossijskoj bibliotечноj asociacii, 2020).

Myšlenka vytvořit organizaci tohoto typu se zrodila v 80. letech, v době perestrojky, kdy knihovnická obec začala o organizaci tohoto typu diskutovat. **Na začátku 90. let** pak knihovníci, kteří se rozhodli tímto způsobem sjednotit knihovnickou komunitu, odmítli návrh Ministerstva kultury, aby byla společnost ustavena pod jeho vedením. Sami pak ustavili nejprve Radu Ruské federace knihovnických společností (sdružovala původně 17 regionálních oborových sdružení), a následně v roce 1995 byla v Ruské národní knihovně v Petrohradu – která je dodnes hlavním sídlem – založena Ruská knihovnická asociace (25 let RBA. Rossijskaja bibliotечноjaja asociacija, 2020).

Ruská knihovnická asociace se snaží být „*důvěryhodným hlasem ruské knihovnické komunity*“. ¹⁰⁶ Má ambici sdružovat aktivní knihovníky, a to zejména tu část odborné knihovnické obce, která je „... *schopna vyjádřit a hájit zájmy knihovny jako sociální instituce tváří v tvář vládě a občanské společnosti v Rusku*“¹⁰⁷. Existence a činnost RBA má tedy viditelně nejen odborný, ale **společenský rozměr** „obraný“ knihovnické profese (Missija RBA, 2020).

Cíle **činnosti RBA**, mezi které logicky patří vytváření metodických dokumentů, organizace každoročního kongresu, osvětová činnost a edukace, v neposlední řadě i „*podíl na*

¹⁰⁴ Российская библиотечная ассоциация – РБА

¹⁰⁵ общероссийские

¹⁰⁶ РБА стремится быть доверенным голосом российского библиотечного сообщества

¹⁰⁷ „... способную выражать и отстаивать интересы библиотечного социального института перед лицом государственной власти и гражданского общества России“

tvorbě a realizaci knihovnické a informační politiky“,¹⁰⁸ odrážejí i shora uvedený rozměr. Na prvním místě je stanoven cíl „*vytváření podmínek a příležitostí pro formování a profesionální seberealizaci potenciálních leaderů*“¹⁰⁹ ((Missija RB, 2020).

RBA je členem IFLA, **na mezinárodní úrovni** spolupracuje s příbuznými zahraničními organizacemi (například s americkou ALA), a deklaruje ochotu spolupracovat s dalšími subjekty z celého světa (Missija RBA, 2020).

Úzká **spolupráce** ruských knihovníků se zahraničními kolegy není frekventovaným jevem, v odborném tisku najdeme na zahraniční spolupráci jen velmi málo odkazů. I ty spíše dokládají **obtíže**, na které spolupracující zahraniční odborníci narážejí.

Příkladem je účast ruských a amerických knihovníků na třech grantových projektech na konci 90. let (Polansky, 2011). Autorka popisuje svou cestu po knihovnách Dálného východu v roce 2008 a sdílí osobní zkušenost například z návštěvy knihovny Společnosti pro studium Amurského kraje (Obščestva izučeniija Amurskogo kraja¹¹⁰) v roce 2008. Jde o váženou instituci existující od roku 1884, a knihovna je od počátku její důležitou součástí. V roce 2008 však knihovna neměla elektronický katalog ani webové stránky. Autorka článku trávila volný čas akademického pobytu pomocí své ruské kolegyni vytvářením ručně psaných katalogizačních lístků. Nutno zmínit, že v současné době (tj. po více než deseti letech) má Společnost pro studium Amurského kraje svůj web se samostatnou záložkou knihovny (Biblioteka. Obščestvo izučeniija Amurskogo kraja, 2020). Elektronický katalog dosud knihovna nemá.

Na skutečnost, že zahraniční zájemci o studijní pobyt se setkávají s byrokratickými omezeními, upozorňuje například i Luckert (2014). Autorka uvádí, že většina knihoven, které chtěla s americkými studenty navštívit, musela mít **povolení** od někoho dalšího, a proces získávání povolení byl velmi zdlouhavý. Celá dvoutýdenní návštěva by se nemohla uskutečnit bez osobních kontaktů a bez předchozí přípravné cesty autorky.

¹⁰⁸ участие в формировании и реализации библиотечной и информационной политики

¹⁰⁹ создание условий и возможностей для становления и профессиональной самореализации потенциальных лидеров

¹¹⁰ Общество изучения Амурского края

Na druhé straně, jednotlivé doklady o spolupráci lze najít. Například mezi účastníky kongresu RBA v roce 2019 byly i dvě účastnice z České republiky (Machová, 2019), a výsledek dlouhodobé spolupráce s francouzskými odborníky dokládá například i Morozova (2018). Ojedinelé **návštěvy** amerických knihovníků mají většinou „poznávací“ charakter („visitor experience“), jak je patrné například z článku Reddacliff (2017).

7.2. Koncepce rozvoje knihovnictví Ruské federace

Mezi aktivity RBA patří účast na zpracování **koncepce** rozvoje knihovnictví, která platí na čtyři roky a je rozpracována do dalších prováděcích předpisů. RBA spolupracuje na návrhu koncepce na další období s Ministerstvem kultury a novou koncepcí představuje na kongresu RBA (Rossijskaja bibliotečnaja asociacija, 2005-2020).

V době zpracování práce je k dispozici pouze pracovní materiál Koncepce, který prochází **oponentním** řízením na Ministerstvu kultury (Projekt Koncepcii bibliotečnogo dela obsudili v Minkul'tury Rosii, 2020) a je knihovnickou obcí diskutován. Koncepce měla být schválena na kongresu RBA v Petrozavodsku v roce 2020, jehož termín však byl kvůli situaci s COVID-19 posunut na rok 2021 (Prodolžajetsja rabota nad projektom Koncepcii razvitija bibliotečnogo dela v RF, 2020).

Pracovní materiál koncepce (Koncepcija razvitija bibliotečnogo dela v Rossijskoj Federacii. Bazovyj tekst. 2020) klade důraz především na **modernizaci sítě** knihoven. Rozsáhlá Koncepce má celkem 15 stran; materiál je rozdělen do čtyřech hlavních kapitol.

Kapitola „Role knihoven“ zdůrazňuje roli knihoven jako zprostředkovatele všech informací jakéhokoli typu a formátu (a to nejen „tištěných, audiovizuálních, elektronických“, ale i „jiných“). Hovoří o úloze knihovny jako **sociální** instituce, a zdůrazňuje zejména, čím jsou knihovny důležité pro stát – vyjmenovává knihovny pro děti, mládež, knihovny pro nevidomé a slabozraké, vědecké, školní. V tomto výčtu nechybí jako zvláštní odkaz veřejné knihovny vojenské¹¹¹, k nimž patří knihovny Ministerstva pro mimořádné události¹¹² (MČS) nebo Ministerstva vnitra¹¹³ (MVD). Dále knihovny penitenciárních zařízení (vězeňské), religiózní

¹¹¹ массовые военные библиотеки

¹¹² библиотеки Министерства по чрезвычайным ситуациям (МЧС)

¹¹³ Министерства внутренних дел (МВД)

(duchovní), a knihovny společenských organizací. Koncepce uvádí, že knihovna jako instituce je užitečná jak pro jedince, tak společnost, a dále velmi podrobně rozebírá roli knihoven k uchování kulturního dědictví. Kapitola končí silným důrazem na roli knihovny v digitální době – „*formuje se nové paradigma knihovnických služeb – knihovnictví digitálního věku*“¹¹⁴ (Koncepcija razvitija bibliotečnogo dela v Rossijskoj Federacii. Bazovyj tekst, 2020).

Druhá kapitola rozpracovává tuto myšlenku a konkretizuje úkoly, které z něho vyplývají.

Je to především vytvoření **jednotné** (meziresortní) **sítě** knihoven v zemi (informačně-knihovnické sítě) vedené Ministerstvem kultury, nebo zprostředkovaně orgány státní správy a samosprávy. Potřeba jednotné sítě je zdůvodněna nutností jednotného metodického vedení bez ohledu na oborovou příslušnost knihoven.

Koncepce přitom připouští, že není možné řídit všechny knihovny podle stejného modelu, když mají uspokojovat potřeby různé velkých a odlišně složených cílových (sociálních, věkových a oborových) skupin. Proto tedy podrobně popisuje „**standardní minimum**“¹¹⁵ služeb.

Třetí kapitola se týká vzdělávání knihovníků s jasnou tendencí k **centralizaci vzdělávání**. Koncepce formuluje potřebu formulace profesionálních standardů a „*vytvoření státní objednávky*“¹¹⁶ pro přípravu a vzdělávání knihovníků.

Čtvrtá kapitola připravované Koncepce konstatuje, že pro rozvoj knihovnictví (koncepce má platit do roku 2024) v tomto směru je nutné mnoho udělat. V prvé řadě požaduje **změny** v ruském **zákonodárství**. Změny by se měly týkat například zákona „O kultuře“, který by měl „*vyvést knihovnickou činnost ze sféry služeb*“¹¹⁷, zahrnout ji do „tvůrčích profesí“. Zakotvit v zákonodárných dokumentech knihovnickou činnost týkající se ochrany fondů, osvětovou činnost, a další knihovnické činnosti. Zakotvit v zákoně **právo** oborové knihovnické organizace vystupovat v roli **experta** při přijímání všech zákonů, které se knihovnické práce dotýkají. Změny by se měly týkat i současného knihovnického zákona, který podle autorů Koncepce v některých případech není v souladu s dalšími normativními dokumenty regulujícími činnost

¹¹⁴ „... формируется новая парадигма библиотечного обслуживания — библиотечное дело цифровой эпохи.“

¹¹⁵ стандартный минимум

¹¹⁶ Сформировать систему государственного заказа

¹¹⁷ Вывести библиотечную деятельность из сферы „услуг“

knihoven v praxi. Centrální systém sběru statistických dat z knihoven by být normativně ukotven.

Návrh Koncepce konstatuje potřebu **vědecko-výzkumné činnosti** v oblasti knihovnictví, a v tomto směru podporu vysokých škol. (Je nutno zmínit, že výzkumy probíhají, a to i v odlehlých oblastech. Příkladem je práce Kučmurukové a Rinčinové z roku 2018 mezi obyvateli Ulan-Ude v Burjatské oblasti o roli knihovny v městském prostoru.) Podle Koncepce je vhodné podporovat účast ruských specialistů na **mezinárodních** odborných oborových setkáních.

Zdroje pro všechny tyto změny by měly plynout **ze státních prostředků**, a koncepce pamatuje i na tuto stránku. Navrhuje vypsání **národních programů** pro jednotlivé úkoly, a například rozšířit systém „soutěží“ o zdroje pro modernizaci vzorových knihoven, které jsou meziresortní, na další oblasti. Upozorňuje, že modernizaci potřebují i ústřední knihovny Ruské federace, a navrhuje obnovení federální podpory regionálním centrům.

Pracovní materiál zmiňuje nutnost rozpracování Koncepce (bude-li přijata), do dalších dokumentů. Je potřeba připravit strategický dokument („Strategii“), která bude definovat jednotlivé kroky realizace. Je potřeba předložit **seznam zákonných úprav** ve smyslu čtvrté kapitoly Koncepce. V neposlední řadě je potřeba zpracovat řadu **metodických materiálů** (Koncepcija razvitija bibliotečnogo dela v Rossijskoj Federacii. Bazovyj tekst, 2020).

V době zpracování této práce existovaly **dva návrhy**, z nichž byl dostupný jen jeden z nich. Z tohoto základního dokumentu, pracovního návrhu je jasně čitelná tendence k centralizaci a **překonání fragmentace** oborových normativů, snaha najít novou definici knihovnických činností v souvislosti s novými úkoly digitální doby i snaha o **zviditelnění** knihovnické profese, ať už v zákonodárném nebo společenském slova smyslu.

8. Regionální specifika

Přesto, že odborné knihovnictví Ruské federace je ve velké míře centrálně řízeno, a snaha o další centralizaci se kontinuálně promítá do mnohých aktivit a projektů (například národních knihoven), existují mezi regiony jisté rozdíly.

Velká plocha, roztržitost národnostního složení, četné **rozdíly** mezi jednotlivými regiony a způsoby, jak se s nimi vyrovnat, je samozřejmě tématem více odborných prací. Adaptací systému knihoven v regionech s rozdílnými přírodními podmínkami, ekonomickými charakteristikami a národnostním složením se zabývá z ekonomického, pedagogického a knihovnického pohledu například publikace Guznera (2013).

Pro další porovnání, spíše s ohledem na knihovnickou praxi, vybíráme dva subjekty ruské federace, které jsou srovnatelné tím, že oba mají **status kraje**, i počtem obyvatel. V dalších charakteristikách se však regiony významně liší.

8.1. Krasnojarský kraj – charakteristika

Krasnojarský kraj se rozkládá na velké ploše a zabírá podstatnou část Sibiře. Je součástí Sibiřského federálního okruhu. Jeho plocha zabírá 2 366,8 kilometrů čtverečních a v roce 2020 měl více než 2,8 milionu obyvatel (Krasnojarskij kraj, 2020).

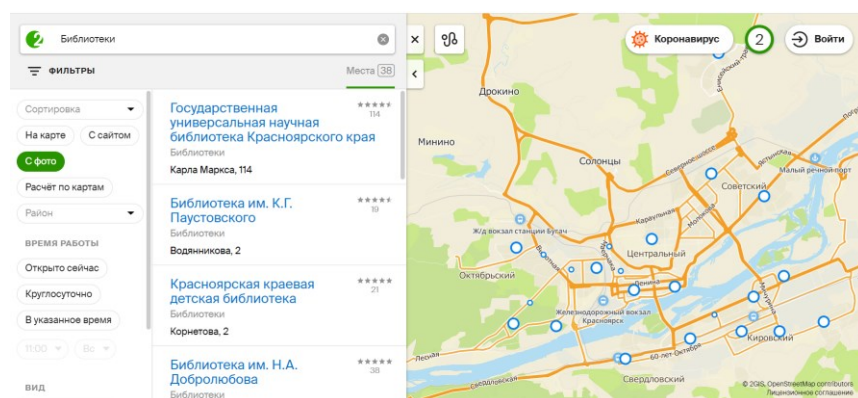
Obrázek 12. Krasnojarský kraj na mapě Ruska (Krasnojarskij kraj na karte Rossii, 2015)

Průměrná **hustota obyvatelstva** je velmi **nízká**, nejnovější odhady uvádějí 1,2 člověka na čtvereční kilometr. Díky nerostnému bohatství a těžkému průmyslu ještě ze sovětských dob jde však o jeden z nejbohatších regionů. Mezi 85 „subjekty“ Ruské federace je na 9. místě z

hlediska hrubého regionálního produktu a patří mezi deset regionů, které tvoří více než 50 % celkového HDP ruských regionů (Krasnojarskij kraj, 2020). **Obyvatelstvo** se soustřeďuje do dvou **velkých měst** – Krasnojarska (přes 1 mil obyvatel) a Norilsk (s nedávno přidanými okolními sídly nyní více než 180 tisíc obyvatel). Další města (kromě Jačinska se 105 tisíci) mají už pod 100 tisíc obyvatel (Gorodskije naseljonnyje punkty Krasnojarskogo kraja, 2020).

8.2. Knihovny Krasnojarského kraje

Zájemci o návštěvu některé z knihoven Krasnojarského kraje mohou čerpat z více zdrojů. Interaktivní mapa (Biblioteki, OpenStreetMap) informuje o hlavních knihovnách, z nichž většina je situována do Krasnojarska nebo okolí (viz Obrázek).

Obrázek 13. Interaktivní mapa knihoven Krasnojarska a okolí (Biblioteki, 2020. OpenStreetMap)

Interaktivní **mapa** zpracovaná systémem GIS umožňuje sdílet, tisknout, změnit měřítko nebo označit svoji polohu a zobrazit všechny knihovny na mapě. Umožňuje **filtrvat** – například knihovny, které právě mají otevřeno (případně nastavit čas a ukázat ty knihovny, které jsou otevřeny v daném čase), nebo které mají samostatný web, případně ty, jejichž prezentace v datovém souboru GIS zobrazí **fotografie**.

Uživatel může dále filtrovat podle ratingu, podle času založení (nejstarší / nejmladší) podle abecedy a podle rajónu (nižší administrativní část kraje). Mapa umožňuje nahlédnout i **detail**, například i „ukázat vchod“, zobrazením městského detailu ulic. Po rozkliknutí se pak u konkrétní knihovny ukazuje základní charakteristika knihovny, odkaz na web a na sociální síť knihovny (nejčastěji VKontakte, Facebook a Instagram) a hodnocení (Biblioteki, OpenStreetMap).

V Krasnojarském kraji je podle webu státní knihovny v Krasnojarku (Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja, 2020) celkem 1146 **veřejných knihoven**, včetně 93 dětských knihoven. Celkem 929 knihoven je umístěno mimo větší města - „na venkově“¹¹⁸ (Municipal'nyje biblioteki kraja, 2020).

Informace z webových zdrojů **potvrdila a doplnila ředitelka** státní knihovny v Krasnojarsku, Jelena Petrovna Filippova, v soukromé korespondenci (Filippova, 2020). Následující text je **shrnutím písemné konzultace**, kterou poskytla autorce pro účely bakalářské práce.

Největším problémem je organizace knihovnických služeb **v osadách s malým počtem obyvatel**. Dlouhé vzdálenosti, drsné podnebí, obtížný terén a velké vzdálenosti často **znemožňují poskytování mobilních** knihovnických služeb, a v takových osadách je účelnější **udržovat stacionární** knihovnu. Proto je ve venkovských oblastech tolik knihoven, a to navzdory skutečnosti, že Krasnojarské území je průmyslovým regionem, kde je většina obyvatel soustředěna ve městech. Některým knihovnám podmínky, které knihovny samy nemohou ovlivnit, brání v **připojení k internetu** (nedostatek vysílačů, nemožnost natáhnout optické vlákno). Přesto je 94 % knihoven k internetu již připojeno (největší počet byl připojen v roce 2019). Slabé připojení je v některých oblastech tajgy a v odlehlých sibiřských oblastech.

Přes tyto podmínky je za knihovnami kraje mnoho úspěchů. Počet čtenářů je nadprůměrný, knihovny využívá **více než 47 % obyvatel** (zatímco celoruský průměr je 33,5 %). Projekt „Krasnojarsk Billion Pages“¹¹⁹ se v roce 2019 umístil mezi deseti nejlepšími knihovnickými marketingovými projekty světa.

V období 2015–2019 bylo 27 knihoven modernizováno v rámci regionálního projektu „Knihovny budoucnosti“¹²⁰. Modernizace se týká jak **prostorového vybavení**, tak vybavení **technologemi**; v poslední době v důsledku pandemie COVID-19 velmi pokročila digitalizace a mnohé aktivity se přenesly online (kurzy, vzdělávání). Projekty modernizace knihoven v kraji koordinuje samostatný orgán, **regionální projektová kancelář**, která projekt sleduje „...od *nápadu až po otevírací ceremoniál*.“¹²¹

¹¹⁸ в сельской местности

¹¹⁹ „Красноярский миллиард страниц“

¹²⁰ „Библиотеки будущего“

¹²¹ „...от задумки идеи и начала ремонтных работ до церемонии открытия.“

Řada projektů je **regionálních**; patří mezi ně například akce spojené se jménem významného regionálního spisovatele V. P. Astaf'jeva (Můj Astaf'jev, Astaf'jevův vesmír¹²² atd.). Regionální knihovny jsou již mnoho let podporovány Charitativní nadací Michaila Prochorova, díky níž knihovny dostávají knihy v hodnotě více než 5 milionů rublů ročně. V Krasnojarsku se koná Krasnojarský veletrh knižní kultury, největší projekt podpory čtení v zemi. Fond dále financuje inovativní projekty.

Pro budoucnost je jednou z priorit regionu zachování sítě knihoven a její **rozšíření**. Sít veřejných knihoven na území Krasnojarsk se od připojení Tajmyrského a Evenkijského regionu v roce 2007 prakticky nezměnila. S tím souvisí i plán zajištění kvalitního internetového připojení **do řídky osídlených oblastí**.

Další plány souvisejí se státními programy „Kultura“ a „Knihovny budoucnosti“, v rámci kterých se do roku 2024 plánuje zvýšení počtu přístupů k digitálním kulturním zdrojům obecně, v případě knihoven pak budování dalších vzorových knihoven s růstem počtu přístupů k elektronickým zdrojům (Filippova, 2020).

8.2.1. Státní univerzální vědecká knihovna Krasnojarského kraje

Celý **oficiální** název knihovny není triviální: Regionální státní autonomní instituce kultury Státní univerzální vědecká knihovna Krasnojarského kraje¹²³. Používá se tedy zkratka КГАУК ГУНБ КК – KGAUK GUNB KK.

Knihovní **fond** obsahuje více než 4 miliony dokumentů. Jedná se o tištěné dokumenty – knihy, noviny, mapy, patenty, poznámky, dále fonografické záznamy, audio-knihy, filmy i CD a DVD. Součástí fondu je přes 100 tisíc knih o místní historii a další **regionální publikace**, například předrevoluční sibiřské tiskoviny nebo časopisy provincie Jenisej. Knihovna nabízí dokumenty v šedesáti jazycích, i velký počet vzácných tisků (Fondy, 2020).

Elektronické zdroje si mohou uživatelé vyhledat v databázích, které s KGAUK GUNB KK sdílí Národní elektronická knihovna (NEB), Elektronická knihovna disertačních prací Ruské státní knihovny a Prezidentská knihovna B. N. Jelcina, i v dalších ruských a

¹²² Мой Астафьев, Вселенная Астафьева

¹²³ Краевое государственное автономное учреждение культуры Государственная универсальная научная библиотека Красноярского края

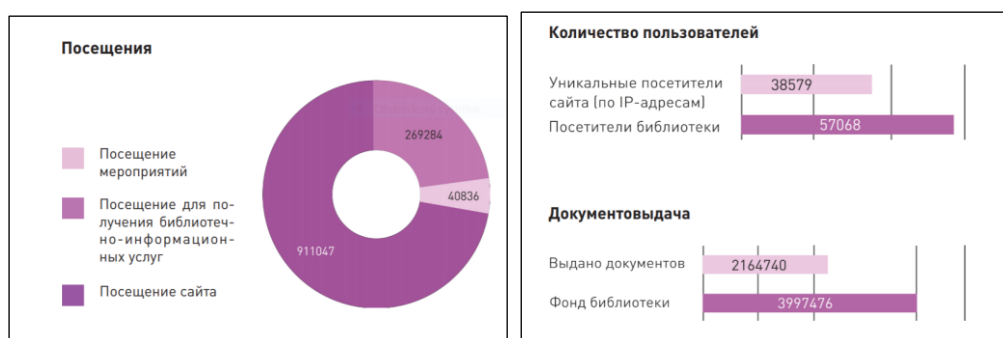
mezinárodních licencovaných fulltextových databázích, i z vlastní digitální knihovny. Čtenářům je k dispozici MVS. Samozřejmostí je elektronický katalog (Elektronnyj katalog – Standartnyj poisk, 2020).

Identifikace čtenáře probíhá na bázi RFID. Přes vlastní elektronický účet¹²⁴, dostupný přes web nebo pomocí mobilní aplikace s názvem „*Osobní účet Státní veřejné knihovny Krasnojarského kraje*“¹²⁵ si může čtenář dokument vypůjčit, rezervovat, prodlužovat a objednávat. Přes web i aplikaci lze kontaktovat informační služby. Knihovna nabízí i rodinný čtenářský účet¹²⁶ (Kak zapisat'sja v biblioteku, 2020).

Z hlediska služeb stojí za zmínku i **bezbariérový přístup** pro vozíčkáře a možnost využití čtečky Braillova písma, elektronické lupy a zvukové knihy pro zrakově postižené. (Biblioteka segodnja, 2020). Samozřejmostí je široká nabídka **kurzů** (například počítačové gramotnosti, vyhledávání patentů, kurzy pro seniory v období naší U3V – Univerzity¹²⁷ (Biblioteka segodnja, 2020).

Knihovna pořádá **exkurze**, na kterých se lze s knihovnou seznámit, a to i v angličtině (Biblioteka segodnja, 2020), nebo pomocí virtuální prohlídky (Virtual'nyj tur, 2020).

Statistiky knihovny lze najít v její výroční zprávě (ukázky statistik Obrázky x a y). Za zmínku stojí, že většinu čtenářů tvoří lidé do 30 let (Otčjot o dejatel'nosti Gosudarstvennoj naušnoj bibliteki Krasnojarskogo kraja za 2019 god, 2020).

Obrázek 14. Ze statistik KGAUK GUNB KK za rok 2019. Graf vlevo ukazuje přes 911 tisíc návštěv webu, a téměř 270 tisíc návštěv za účelem knihovnických služeb. Graf vpravo pak 38,6 tisíc unikátních návštěvníků webu, vydáno přes 2 miliony dokumentů (Otčjot o dejatel'nosti Gosudarstvennoj naušnoj bibliteki Krasnojarskogo kraja za 2019 god, 2020).

¹²⁴Электронный читательский билет

¹²⁵ Личный кабинет читателя ГУНБ Красноярского края

¹²⁶ семейный билет

¹²⁷ Активное долголетие – v ruštině doslova „Aktivní dlouhověkost“

Státní knihovna Krasnojarského kraje je důležitá i pro kolegy – knihovníky. Pořádá **metodické workshopy** a školení, organizuje klub uživatelů knihovního systému IRBIS (nejvyužívanějšího knihovního systému v Ruské federaci), na jejích stránkách lze najít i normativní a legislativní dokumenty, **statistiky** knihoven kraje a užitečné odkazy na řídicí státní instituce – například federální i krajské Ministerstvo kultury, Svaz pracovníků v kultuře, oficiální portál Krasnojarského kraje atd. (Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja, 2020).

8.2.2. Krasnojarská krajská knihovna pro děti

Fond Krasnojarské krajské knihovny pro děti¹²⁸ nabízí téměř 180 tisíc dokumentů, z toho naprosto **převažující** počet (170 tisíc) **tištěných**. 121 tisíc dokumentů lze najít v elektronickém katalogu, který používá knihovní systém „Konzultant plus“. K vyhledání titulu slouží **elektronický katalog** (Krasnojarskaja krajevaja detskaja biblioteka, 2020).

Na webu knihovny najdeme i odkaz na různé **projekty, akce** a soutěže. V záložce Novinky tak například vidíme upoutávku na letní „knížní maratón“, do kterého se mohou přihlásit jak jednotlivci, tak i skupiny – například rodiny, které mají za léto přečíst určité množství knih (Krasnojarskaja krajevaja detskaja biblioteka, 2020).

Knihovna je primárně určena dětem do 16 let včetně, mohou ji však využívat i pedagogičtí pracovníci, studenti, nebo kdokoli, koho zajímá práce s dětmi a „problémy dětské literatury“. Uživatelé si mohou zapůjčit libovolné množství dokumentů, mohou v knihovně pracovat na počítači (wifi připojení je zdarma), číst libovolný tisk, absolvovat kurzy nebo pracovat v tvůrčích skupinách, nebo jen přijít a „odpočívat“ (Krasnojarskaja krajevaja detskaja biblioteka, 2020).

Řada služeb je **zpoplatněných**; jedna strana kopírování stála v době zpracování práce 4 rubly, laminování dokumentů 30 rublů, účast na kroužku nebo dětské skupině s tematickým zaměřením 100–150 rublů atd. Z ostatních služeb stojí za zmínku například **zpracování rešerše**

¹²⁸ Красноярская краевая детская библиотека, ККДБ – ККДБ

k seminární nebo kvalifikační práci – oficiálně je nabízena za 50 rublů (Krasnojarskaja krajevaja detskaja biblioteka, 2020).

Z webu knihovny je přístup na řadu **sociálních sítí**: VKontakte, Connect (která už však není podporována Googlem), Facebook, LiveJournal, Twitter, Viber, WhatsUpp, Skype, a další. Web knihovny má i verzi pro slabozraké (Krasnojarskaja krajevaja detskaja biblioteka, 2020).

8.2.3. Krasnojarská krajská knihovna pro mládež

Oficiální název knihovny je vytvořen na stejném principu jako u dalších knihoven Krasnojarského kraje – Regionální státní rozpočtová instituce kultury Krasnojarská Regionální knihovna mládeže¹²⁹ (zkratka z ruského názvu je КГБУК ККМБ, v latince KGBUK KKMB). Má sloužit primárně mladým lidem ve věku 14 až 30 let, ale také těm, kteří se zabývají problémy mladých lidí. Knihovna je **přístupná** všem zájemcům „*bez ohledu na místo pobytu*“¹³⁰ (Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka, 2020).

Knihovna byla založena už v roce 1976 a od počátku je velmi **aktivní**; komunita kolem knihovny se například zasloužila o založení „Asociace pro podporu intelektuálních a rozvojových her“¹³¹ (АСИРИ – ASIRI) v roce 1997. I v dalších letech má aktivita knihovníků své pokračovatele, například v roce 2015 byla v knihovně vytvořena mladými odborníky organizace „Svaz knihovnické mládeže“¹³² s cílem „*posílit inovativní a kreativní potenciál mladých odborníků*“¹³³ a vytvoření týmu „*leaderů*“ v knihovnické komunitě (O biblioteke, 2020a).

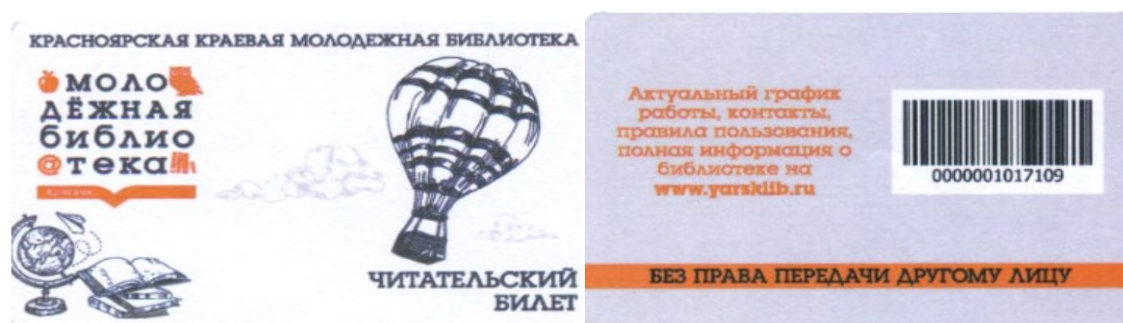
¹²⁹ Краевое государственное бюджетное учреждение культуры Красноярская краевая молодежная библиотека - КГБУК ККМБ

¹³⁰ независимо от места проживания

¹³¹ Ассоциация содействия интеллектуальным и развивающим играм

¹³² Союз библиотечной молодежи

¹³³ „активизация инновационно-творческого потенциала молодых специалистов“

Obrázek 15. Přední a zadní strana průkazu čtenáře Krasnojarské knihovny pro mládež (Krasnojarská krajská knihovna pro mládež, 2014-).

Fond knihovny v roce 2019 podle výroční zprávy tvořil přes 204 tisíc dokumentů, přičemž počet dokumentů se oproti roku 2018 **snížil**. Šlo zejména o pokles počtu dokumentů na materiálních nosičích. Na druhé straně se oproti roku 2018 **zvýšil počet** kulturních i metodických **setkání** (akcí), i počet jejich účastníků. Knihovna dokládá i zvýšení počtu registrovaných uživatelů, zvýšený počet návštěv, výpůjček, i návštěv webových stránek (přes 163 tisíc jedinečných přístupů za rok 2019). Strategie knihovny stát se místem setkávání, společenským metodickým centrem, se tak daří naplňovat (Publičnyj otčjot KGBUK za 2019 god, Krasnojarskaja krajevaja molodjozhnaja biblioteka, 2020).

Uživatelům je k dispozici **elektronický katalog**, virtuální správa účtu, digitální knihovna LitRes (knihovna e-knih, do které je zapotřebí zvláštní registrace), přístup na polpred.com (full-textovou databázi ruských článků z tiskových agentur a ekonomického tisku (polpred, 2020). Polpred.com k roku 2020 obsahuje více než 4 miliony dokumentů za 20 let, zahrnuje 53 průmyslových odvětví, 235 zemí a území, přes 86 tisíc původních autorských příspěvků, článků a rozhovorů s leadery průmyslu, atd. Čtenáři mají dále k dispozici **přístup do databází** NEB a Prezidentské knihovny B.N.Jelcina.

Na webu knihovny je volně přístupná **databáze umělců**, kteří byli na základě **represí** odesláni do sibiřského vyhnanství. Popisy jejich osudů zahrnují policejní záznamy, osobní vzpomínky i fotografie. Databáze je na wiki platformě. Jde o jedinečné svědectví doby - pohnuté osudy i unikátní svědectví jsou nahlížena jazykem suchých úředních záznamů (Repressirovannyje dejateli kul'tury i iskusstva v istorii Krasnojarskogo kraja, 2014).

<h2 style="text-align: center;">Воронцова Лидия Владимировна</h2> <p>Годы жизни: 1915-...</p> <p>Место рожд.: г. Петроград Образование Обучалась в Драматической студии при Выборгском ДК в Ленинграде</p> <p>Годы ссылки: 1949-1954</p> <p>Обвинение и приговор: Арестована 04.02.1935 г. Приговор Военного Трибунала Балтфлота (по ст. 58-1 «а») - 10 лет ИТЛ. Повторно арестована 15.02.1949 г., приговор - ссылка на поселение в Красноярский край.</p> <p>Род деятельности актер (актриса).</p> <p>Места ссылки Енисейск, Норильск.</p> <p>Биография</p> <p>Воронцова Лидия Владимировна родилась 31 марта 1915 г. Окончив 8 класс, перешла в техникум точной механики и оптики. Прочувшись год, ушла по болезни матери. Поступила на работу в Управление кораблестроения делопроизводителем. Через 9 месяцев стала учиться в</p>	<p>Содержание</p> <ul style="list-style-type: none"> • Воронцова Лидия Владимировна • Биография • Фотоархив • Источники
---	--

Obrázek 16. Náhled záznamu Lydie Voroncové z databáze umělců, kteří byli odsouzeni k vyhnanství na Sibiř. Herečka strávila 5 let v Jenisejsku a Norilsku, a skončila svůj život sebevraždou (Repressirovannyje dejateli kul'tury i iskusstva v istorii Krasnojarskogo kraja, 2014).

Knihovna připravuje pro čtenáře kromě jiného i virtuální výstavy¹³⁴ knih, vždy **tematicky zaměřené** – po krátkém úvodním slovu nabízí tituly vhodné k danému tématu (například Velká vlastenecká válka, Život v pohybu (cestování), Abiturient (příprava ke složení zkoušek na zakončení střední školy), atd. (Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka, 2020).

Pro mladé knihovníky je k dispozici **nabídka webinářů** – nejnověji například „Nová knihovna s novým významem: směry rozvoje“¹³⁵. Webináře jsou volně dostupné na YouTube.

Součástí nabídky knihovníkům jsou metodické materiály, materiály ke zvyšování kvalifikace, přehledy akcí pro mládež a událostí v Krasnojarském kraji, zprávy a statistiky knihoven kraje, a další dokumenty a materiály (Kollegam, 2020a).

¹³⁴ Виртуальные выставки

¹³⁵ Новая библиотека с новым смыслом : векторы развития

8.2.4. Knihovní systém města Norilsku

Obrázek 17. Veřejná knihovna a knihobudka v Norilsku. (Oficiální sajt goroda Noril'ska, 2020)

Norilsk je zajímavý hned z několika hledisek. Jde o nejsevernější město Ruské federace – město se nachází 300 kilometrů severně od polárního kruhu a jen 2 400 kilometrů od severního pólu. Norilsk má více než 180 tisíc obyvatel, a patří se svým subarktickým podnebím mezi **nejchladnější města světa** (v zimě mrazy dosahují -56 stupňů Celsia, a zima trvá od září do první půli května). Hlavní město Krasnojarského regionu je vzdálené 1500 km (Oficiální sajt goroda Noril'ska, 2020). V Krasnojarském kraji jde o druhé největší město (Krasnojarskij kraj, 2020).

Ve Norilsku dominuje **těžební a hutní průmysl**, který do značné míry ovlivňuje životní prostředí – město patří k nejvíce **znečištěným** lokalitám světa (například Norilsk pollution, 2019). Těžba se začala rozvíjet na konci třicátých let 20. století potom, co v roce 1935 zahájily stavbu Norilského těžebního a metalurgického kombinátu vězni gulagu Norillag (například Noril'lag, 2020).

Na základě nařízení vlády platí zákaz vstupu cizích státních příslušníků. O případnou možnost vstupu je nutno žádat FSB – bezpečnostní službu Ruské federace. (Podle dostupných zdrojů patří do měst, které jsou „uzavřeny pro cizince“¹³⁶ i Krasnojarsk). Seznamy uzavřených měst nejsou oficiální vládní informací. Aktuální výčet současných i bývalých uzavřených měst

¹³⁶ Закрытые для иностранцев

pod názvem „zakrytoje aministrativno-teritorial’noje obrazovanije – **ZATO**“¹³⁷, včetně důvodů uzavření (což je většinou přítomnost velkých průmyslových nebo vojenských zařízení), lze vyhledat jen na neoficiálních zdrojích (například Zakrytoje aministrativno-teritorial’noje obrazovanije, 2020).

Knihovní služby pro obyvatele města Norilsk a okolí jsou **centrálně řízeny**, správní jednotkou je „Městská rozpočtová organizace Centrálního knihovního systému“ (přepis zkratky je MBU – CBS)¹³⁸. Zahrnuje 11 knihoven, fond „knihovního systému“ čítá více než 745 tisíc jednotek (Municipal’noje bjudžetnoje učreždenije Centralizovannaja bibliotečnaja sistema (MBU - CBS), 2020). Všechny knihovny jsou připojeny k internetu a počítače jsou integrovány **do jediné sítě**. Čtenář si vyhledává tituly v elektronickém katalogu, i přes vzdálený online přístup, i k e-zdrojům, které jsou přebírány z Ruské státní knihovny.

Knihovní síť nabízí kromě běžných výpůjčních i **placené** služby – například zpracování bibliografie (i k diplomovým pracím), referátům, nebo rešerše. V době zpracování práce byla cena 2 rubly za záznam, s dodatečným bibliografickým zpracováním 5 rublů za záznam. V nabídce placených služeb je i technické zajištění kulturních a společenských akcí (zapůjčení techniky – mikrofony, projektor, notebook...), dokonce příprava scénáře takové akce (1000 rublů). Také další služby – tisk (včetně fotografií), zhotovování kopií, laminování, skenování, vazba – jsou zpoplatněny (Municipal’noje bjudžetnoje učreždenije Centralizovannaja bibliotečnaja sistema (MBU - CBS), 2020).

Knihovna nabízí fondy **místní historie**. V roce 2009 byl v rámci grantu Krasnojarského gubernátora vydán adresář „Literáti Norilsk“¹³⁹. Kromě mnoha fondů, které se vztahují k místní historii, se čtenářům nabízí mediátéka „Velký Norilsk“¹⁴⁰ - fulltextová databáze smateriály o historii, ekologii, sociologii města, informace o místních spisovatelích (Municipal’noje bjudžetnoje učreždenije Centralizovannaja bibliotečnaja sistema (MBU - CBS), 2020).

V elektronickém katalogu lze vyhledat počet výtisků, které jsou k dispozici, včetně lokace a sigly. Je-li k dispozici jen jeden výtisk, absenčně se nepůjčuje (viz Obrázek 18). Po

¹³⁷ Закрытое административно-территориальное образование – ЗАТО

¹³⁸ Муниципальное бюджетное учреждение - Централизованная библиотечная система (МБУ ЦБС)

¹³⁹ „Литераторы Норильска“

¹⁴⁰ „Большой Норильск“

registraci je možné titul objednat, zobrazit zánam v RUSMARC, MARC21, nebo UNIMARC, a informaci o vlastním kontu (objednaných a vypůjčených knihách).

Библиография полная: Пушкин А.С. Сказка о попе и о работнике его Балде. - М. : Детская книга : Дельта, 1994. - 59 с. : ил. - 22000-00.						
Пункт книговыдачи	Сигла хранения	Всего В наличии			Заказано	Статус
☒ ПБ читальный зал	ПБабм	2	2	0	0	Есть свободные экземпляры
☐ ДБ абонемент	ПБабм	2	2	0	0	Есть свободные экземпляры
☐ ДБ читальный зал	ПБабм	2	2	0	0	Есть свободные экземпляры
☐ ТГБ	ТГБабд	1	1	0	0	Последний экземпляр не выдается
☐ ДБ м/абонемент	ПБабм	2	2	0	0	Есть свободные экземпляры
☐ ДБ зал сказок	ПБабм	2	2	0	0	Есть свободные экземпляры
☐ ДБ ИКЦ	ПБабм	2	2	0	0	Есть свободные экземпляры

Obrázek 18. Výsledek vyhledávání v elektronickém katalogu sítě knihoven Norilaska. Výpis ukazuje lokaci titulu, siglu, celkový počet výtisků, počet výtisků na skladě (Municipal'noje bjudžetnoje učreždenije Centralizovannaja bibliotečnaja sistema (MBU - CBS), 2020).

Ve všech knihovnách sítě knihoven Norilaska mají uživatelé přístup do **referenčního právního** systému ConsultantPlus¹⁴¹, který poskytuje množství užitečných právních informací a odkazů pro odborníky i laiky - studenty, pedagogy atd.

V sekci doporučení pro čtenáře „Co si přečíst“¹⁴² nacházíme **nabídku** pro cílovou skupinu knihovny, například „Každý [si] chce kousnout! Několik knih o upírech“¹⁴³, kde kromě klasiky Brama Stokera (Dracula) lze najít i titul Carpe Jugulum od Terryho Pratchetta (vše v ruském překladu). Další doporučení jsou například „Bibliofilie. Šest knih o knihách“¹⁴⁴, nebo (volně přeloženo) „Když doma není příjemně. Šest knih o zjevení duchů“¹⁴⁵ (Municipal'noje bjudžetnoje učreždenije Centralizovannaja bibliotečnaja sistema (MBU - CBS), 2020).

Mezi **Novinky** na stránkách knihovny patří například informace o soutěži na nejlepší reklamu – „Mezinárodní soutěž sociální protikorupční reklamy pro mládež Společně proti korupci!“¹⁴⁶. Nejlepší práce je možné volně stahovat a využívat při pořádání vzdělávacích akcí.

¹⁴¹ „КонсультантПлюс“

¹⁴² „Что почитать“

¹⁴³ „Все хотят кусь! Несколько книг о вампирах“

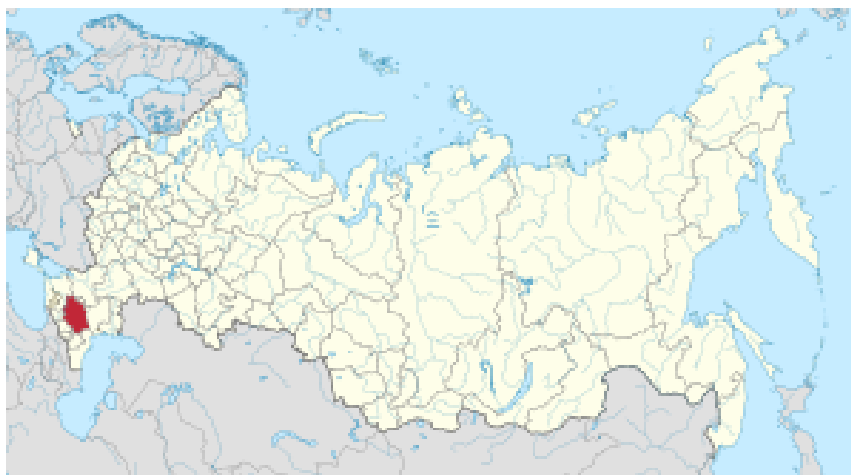
¹⁴⁴ „Библиофилия. Шесть книг о книгах“

¹⁴⁵ „Неуютные дома. Шесть книг о привидениях“

¹⁴⁶ „Международный молодежный конкурс социальной антикоррупционной рекламы "Вместе против коррупции!"

8.3. Stavropolský kraj – charakteristika

Stavropolský kraj je součástí Severokavkazského federálního okruhu, a se svými přibližně 66 tisíci čtverečními kilometry **jeden z nejmenších krajů**. Počet obyvatel mírně přesahuje 2,8 mil., tím jsou oba kraje srovnatelné. Hustota obyvatelstva je však podstatně vyšší – cca 43 obyvatel na kilometr čtvereční¹⁴⁷.

Obrázek 19. Stavropolský kraj na mapě Ruska (Stavropol'skij kraj na karte Rossii, 2015)

V kraji je rozvinuto strojírenství a elektrotechnika. Největšími městy jsou Stavropol se zhruba 450 tisíci obyvatel, a Pjatigorsk se 148 tisíci. V dalších čtyřech městech se počet obyvatel pohybuje okolo 100 tisíců obyvatel. Městská populace je tak **rovnoměrněji rozložena** než v Krasnojarském kraji (Stavropol'skij kraj, 2020).

8.4. Knihovny Stavropolského kraje

Knihovny Stavropolského kraje najdeme na interaktivní Google mapě (Biblioteki Stavropol'skogo kraja, 2020). Knihovny lze **filtrovat** podle otevírací doby, i podle otevírací doby v jednotlivých dnech v týdnu. U každé knihovny najdeme **odkaz** na webové stránky, fotografie, street view, trasu, oblíbené časy a hodnocení uživatelů – recenze (v době zpracování práce jen u několika knihoven).

¹⁴⁷ Pro připomenutí, Česká republika je země na rozloze 78 666 m², s přibližně 10,7 miliony obyvatel a hustotou osídlení 136 obyvatel/km² v roce 2020

Ve Stavropolském kraji se podle webu **Stavropolské krajské vědecké knihovny M. J. Lermontova**, která slouží jako metodické centrum pro knihovny kraje (Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka, 2020) nalézá podle aktualizace z roku 2020 celkem 605 veřejných knihoven, z toho 4 státní a 601 městských knihoven. Celkem 62 knihoven obsluhuje dětské čtenáře (tj. jde přímo o knihovnu pro děti, nebo má dětské oddělení).

8.4.1. Stavropolská krajská univerzální vědecká knihovna M. J. Lermontova

Podobně jako u hlavní knihovny Krasnojarského kraje i v tomto případě celý název knihovny¹⁴⁸ vede spíše k používání zkratky CKYHB (SKUNB).

Knihovna se představuje jako regionální knihovna s důrazem na **historii a lokální kulturu**, kromě běžných služeb čtenářům (včetně elektronického katalogu, studovny s připojením na internet atd.) například připomíná osobnosti regionu formou článků i besed, nabízí činnost klubů i center (Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka, 2020).

V nabídce najdeme „Regionální centrum „Svět čtení“, které pořádá akce spojené s regionem, Knihovnickou noc, ale i kurz kybernetické bezpečnosti. Činnost Centra pro mezinárodní komunikaci „Dialog“ reflektuje bohatství a „pestrost“ Severního Kavkazu jako regionu, „*který je jednou z nejbarevnějších oblastí na etnické mapě Ruska*“ (Ètnokul'turnoje mnogoobrazije Severnogo Kavkaza, 2020). Jazykový a kulturní klub „Terra Lingua“ pracuje v oddělení cizojazyčné literatury už od konce osmdesátých let a je určen pro všechny, kdo se zajímají o studium jazyků, historii a kulturu jiných národů. Mezi další kluby a centra patří například „Konverzace s kritičkou umění Olgou Bendyuk“ nebo „Kreativní laboratoř Novinářské mistrovství +“ pro zájemce, kteří se chtějí naučit tvořivě psát a chtějí poté i sami publikovat (Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka, 2020).

Webové stránky nabízejí i několik ryze **zájmových klubů**, například pro filmové fanoušky, ekology, milovníky starých knih, zájemce o právo nebo zahrádkaření („Klub zahrádkářů“¹⁴⁹ (Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka, 2020).

¹⁴⁸ Ставропольская краевая универсальная научная библиотека имени М. Ю. Лермонтова – СКУНБ

¹⁴⁹ Клуб „Садовод“

Fond knihovny v současné době obsahuje přes milion výtisků včetně bohaté sbírky vzácných tisků 17. - 19. století, mezi nimiž je velké množství publikací, které se vztahují k místu a regionu.

Metodická funkce knihovny se promítá do množství dokumentů a akcí pro knihovny regionu. Na stránkách knihovny lze najít seznam veřejných knihoven regionu podle subjektů samosprávy¹⁵⁰ a měst nebo městských částí¹⁵¹, kde jsou umístěny. V roce 2019 bylo v regionu otevřeno **pět vzorových** knihoven a web knihovny odkazuje na dokumenty, akce a užitečné odkazy spojené s jejich budováním a modernizací (Model'nyje biblioteki novogo pokolenija, 2020).

Další dokumenty ke stažení odkazují **k probíhajícím programům** (spojených například s programy zvyšování kvalifikace) a bibliografické práci, například metodické příručky (Kollegam, 2020b).

Zvláštní částí webu knihovny je **digitální „Kniha paměti“**¹⁵² regionu Stavropol, která přehledně (podle oblastí a měst), v celkem 50 „svazcích“, podává informaci o obětech 2. světové války Stavropolského kraje. V originálně zpracovaném digitálním dokumentu lze vyhledávat podle jmen; „kniha“, která začala vznikat přibližně v polovině 90. let, obsahuje v každém „svazku“ jména 20-30 tisíc obětí (Kniga pamjati Stavropol'skogo kraja. 2013).

¹⁵⁰ Муниципальные округа

¹⁵¹ Городские округа

¹⁵² Книга Памяти

Obrázek 20. Odkaz na záznam řadového vojína Proskurina ve svazku č. 8, který se narodil v Ordžonikidzevském kraji a který byl prohlášen za nezvěstného 2.7.1942. Ukázka originálního vizuálního stylu „Knihy paměti“ (Kniga pamjati Stavropol'skogo kraja, 2013)

V elektronickém katalogu knihovny lze knihu objednat nebo si ji zařadit na vlastní „elektronickou policičku“ (viz obrázek 21).

Obrázek 21. Zobrazení záznamu knihy v elektronickém katalogu. Knihu je možno po přihlášení na konto objednat nebo uložit do své elektronické „poličky“ (Elektronnyj katalog SKUNB im. Lermontova, 2020)

8.4.2. Vzorové knihovny Stavropolského kraje

Rozvoj tzv. vzorových (modelových) knihoven¹⁵³ je **financován** národním projektem „Kultura“. Ve stavropolském kraji bylo vybudováno v roce 2019 celkem 5 vzorových knihoven. V roce 2020 se plánovala modernizace dalších čtyř, na kterou bylo vyčleněno 25 milionů rublů (Model'nyje biblioteki novogo pokolenija, 2020). Tato dotace není samozřejmá – kraje se hlásí do „soutěže“¹⁵⁴ o přidělení prostředků (obdoba grantového řízení).

Ústřední knihovna kraje, SKUNB („Lermontovka“), poskytuje rozvíjejícím se knihovnám **metodickou pomoc**, jejich vytváření koordinuje a konzultuje, a k tomu účelu slouží v této hlavní knihovně „regionální projektová kancelář“. Cílem projektu je knihovny **zmodernizovat** nejen z hlediska architektury a technologií, ale i z hlediska atraktivity pro čtenáře. Vzorové knihovny aspirují na to, aby se staly se skutečnými komunikačními, informačními i kulturními centry (Model'nyje biblioteki novogo pokolenija, 2020).

Každá ze současných vzorových knihoven nebo těch, které už získaly dotaci a plánují proměnu, má na stránkách SKUNB svou prezentaci, ať už ve formě fotografií s podkresem hudby, videa s titulky, nebo pdf s popisem aktivit. Knihovny prezentují zlepšené **vybavení** (prostorové rozšíření knihovny, nové prostory pro setkávání a pořádání kursů a workshopů, odpočinkové kouty), **technologické** novinky, které mohou přitáhnout zejména dětského nebo mladého čtenáře (interaktivní pomůcky), a dokumentaci k akcím v knihovnách pořádaným (Model'nyje biblioteki novogo pokolenija, 2020).

8.4.3. Ústřední městská knihovna M. Gorkého

Městská knihovna v Pjatigorsku¹⁵⁵¹⁵⁶ je jedna z knihoven, která se chystá na podstatné změny a přebudování na vzorovou knihovnu.

¹⁵³ модельные библиотеки

¹⁵⁴ конкурс

¹⁵⁵ Knihovna je hlavní knihovnou instituce s názvem „Муниципальное бюджетное учреждение культуры – Централизованная библиотечная система города Пятигорска“, rozpočtové organizace (volně přeloženo) „Centralizovaného knihovního systému města Pjatigorsk“, do kterého spadá kromě ústřední městské knihovny ještě ústřední knihovna pro děti a dvě další pobočky.

¹⁵⁶ Pjatigorsk je město s přibližně 150 tisíci obyvateli, srovnatelné v ČR například s Plzní

Byla založena už před sto lety, v roce 1920, a dodnes byla celkem 3x přestěhována. Momentálně sídlí v nové budově na čtyřech podlažích na ploše necelých 5,5tis metrů čtverečních (Municipal'noje bjudžetnoje učreždenije kul'tury Central'naja gorodskaja biblioteka imeni M. Gor'kogo, 2020).

Čtenářům nabízí prezenční **služby zdarma**, ale pro výpůjčku „přes noc“ nebo přes volné dny požaduje zálohu. Za **úplatu** poskytuje informačně – bibliografické služby (vyhledání odkazu v e-zdrojích), kopírování, služby spojené s využitím internetu (práce na počítači bez připojení nebo s připojením na internet, stahování dokumentů, dokonce psaní na počítači v ruštině a angličtině, vytištění dokumentu, odeslání elektronické pošty). Ceník, jak ukazuje obrázek níž, je z roku 2019.

Knihovna nabízí také **organizaci** „informačních událostí“¹⁵⁷ (v době zpracování práce za cenu 1200 rublů/hodinu), nebo rozpracování a vytištění scénáře večerního programu, literárně-hudebního večera¹⁵⁸ za cenu 2900 rublů za jeden scénář. Využití práce v klubech je oceněna na 920 rublů na osobu a měsíc (Platnyje uslugi. 2020).

УТВЕРЖДЕН
постановлением администрации
Орехово-Зуевского городского округа
от 27.12.2019 № 678

ПРЕЙСКУРАНТ ЦЕН
на платные услуги, оказываемые населению
МУК «Орехово-Зуевская городская централизованная библиотечная система»
на 2020 год

№ п/п	Наименование услуги	Единица услуги	Цена услуги (руб.)
1.	Информационно-библиографическое обслуживание		
1.1	Выдача библиографических справок	1 справка	25
1.2	Выдача адресных справок	1 справка	33
1.3	Предоставление информации с помощью справочно-поисковой системы	1 справка	50
2.	Выдача книг и печатных материалов под залог:		
2.1	На ночное время	1 издание (без залога)	44
2.2	На выходные дни	1 издание (без залога)	56
3.	Ксерокопирование		
*	Брошюр, книг, журналов из фонда		
3.1	-формат А4	1 страница	13
3.2	-формат А4	1 лист	19
3.3	-формат А3	1 страница	19
3.4	-формат А3	1 лист	26
4.	Компьютерные услуги		
4.1	Предоставление компьютерного времени без доступа в Интернет	1 час	67
4.2	Предоставление компьютерного времени с доступом в Интернет	1 час	100
4.3	Сканирование	1 страница	50
4.4	Отправка электронной почты	1 страница	36
4.5	Набор текста на компьютере на русском языке	1 страница	50
4.6	Набор текста на компьютере на английском языке	1 страница	83
4.7	Распечатка документа с внешнего носителя	1 страница	19
5.	Проведение в помещениях библиотек информационных мероприятий	1 час	1200
6.	Разработка и распечатка сценария вечера, литературно-музыкального праздника	1 сценарий	2900
7.	Обучение в Центре эстетического развития «Познаем мир»	1 чел./1 месяц	820
8.	Предоставление звуковой и цифровой аппаратуры (со специалистом)	1 час	3300

Obrázek 22. Část ceníku zpoplatněných služeb městské knihovny v Pjatigorsku.

¹⁵⁷ „информационных мероприятий“

¹⁵⁸ „разработка и распечатка сценария вечера, литературно-музыкального праздника“

Knihovna se připravuje na **modernizaci** v intencích „vzorové knihovny“. Za dotaci chce **vybudovat** multimediální sál pro 117 osob, halu se šatnou a posezením u kávy a **konferenční sál** s více než 150 místy k sezení (Model‘nyje biblioteki novogo pokolenija, 2020). Prostory by měly být komfortní a multifunkční pro kulturní a vzdělávací programy, s navigačním systémem plně využitelným i pro osoby s postižením. Je plánováno **rozšíření knihovního fondu** o 4 %, a plán nezapomíná ani na **digitalizaci**.

Z popisu dalších plánovaných změn je vidět jasný důraz nejen na vzdělávací a informační, ale i na komunitní, sociální funkci knihovny. V knihovně má po modernizaci fungovat řada **doplňkových služeb**, například vzdělávací programy jako je výuka cizích jazyků nebo kurzy počítačové gramotnosti, různé formy školení práce na počítači, například práce s grafickými editory a multimediálními programy, a kurzy kybernetické bezpečnosti. Knihovna po modernizaci slibuje i podporu **tvůrčích činností** a kurzů, coworking, a poskytování prostoru pro výstavy a benefiční představení. Kromě volnočasových aktivit knihovna plánuje také odborné a konzultační činnosti, jako jsou například konzultační služby v oblasti práva nebo grantové činnosti (Model‘nyje biblioteki novogo pokolenija, 2020).

Současná tvář knihovny a její plány po modernizaci, jsou, vzhledem k počtu obyvatel, kteří mohou knihovnu využívat, relativně **velkorysé**. Jsou důkazem péče a zájmu o rozvoj kultury a vzdělanosti společně se snahou posílit sociální funkce knihoven.

8.5. Regionální specifika – shrnutí

Z prozkoumání nabídky knihovnických služeb a aktivit ústředních a dalších vybraných knihoven v Krasnojarském a Stavropolském kraji vyplývá především schopnost ruského knihovnictví držet pevnou **linii** centrálního řízení. Na půdorysu shodných výchozích podmínek a řady metodických a normativních dokumentů i v tak v rozdílných regionech nacházíme řadu shodných aspektů.

Regiony od sebe dělí velká vzdálenost a liší se svým charakterem, klimatickými podmínkami, hustotou osídlení i výší HDP – Krasnojarský kraj má HDP zhruba 2,5krát vyšší (Spisok sub‘jektov Rossijskoj Federacii po valovomy produktu, 2020). Systém knihoven je však organizován velice podobným způsobem. V každém kraji je jedna hlavní (ústřední) knihovna, která podává informace o knihovnách regionu a metodicky je řídí.

Pro jednoduchost a ilustraci lze **srovnat služby** obou ústředních knihoven.

Na webu každé z ústředních knihoven najdeme záložku „Kolegům“ se seznamem knihoven kraje včetně kontaktů a přehledem předpisů a norem, a obě ústřední knihovny nabízejí informace o možnostech zvyšování kvalifikace.

Nabídka další konkrétní **metodické pomoci** kolegům – knihovníkům se v obou ústředních knihovnách už mírně liší. Zatímco Stavropolská ústřední knihovna nabízí „služby virtuálního metodika“¹⁵⁹ telefonicky nebo online přes vzdálený přístup (e-mail, Skype), Krasnojarská ústřední knihovna nabízí účast v Krasnojarském „klubu IRBIS“¹⁶⁰ (knihovní systém v RF), a například archiv výročních zpráv a plánů knihoven kraje. Celková nabídka „kolegům“ v obou knihovnách je relativně bohatá.

Registrace čtenářů do knihoven probíhá v obou knihovnách shodně, tj. osobně po předložení osobních dokladů. V Krasnojarské knihovně lze **navíc** využít předběžné online registrace, která následně urychlí osobní odbavení, nebo se čtenář může do knihovny registrovat i vzdáleně v případě, že nemůže do knihovny osobně (předpokládá se, že půjde o čtenáře z jiných regionů). Po ověření registrace pracovníkem příslušného oddělení dostane potvrzovací e-mail s heslem pro vstup do svého konta. Může pak využívat online služby (katalog, e-zdroje) včetně mobilní aplikace knihovny.

Z hlediska knihovních služeb je v obou knihovnách (a všech větších knihovnách příslušného regionu, kde to bylo možné ověřit) také **dostupný online** katalog, a čtenáři mohou obsluhovat vzdáleným způsobem své konto (například prodlužovat a rezervovat výpůjčky).

Obě knihovny referují na svých stránkách o **podmínkách** výpůjček (běžný systém rozlišující dokumenty/ knihy pro prezenční a absenční výpůjčky). Za zmínku stojí, že čtenář Krasnojarské ústřední knihovny, který není obyvatelem Krasnojarsku, musí při absenčních

¹⁵⁹Виртуальный методист

¹⁶⁰ Клуб "ИРБИС"

výpůjčkách **složit zálohu**, a to v relativně vysoké výši („*pro knihy vydané po roce 1998 za každý výtisk zálohu vyšší, než je nominální hodnota knihy, ale nižší než její desetinásobek*“¹⁶¹).

V obou krajích se knihovny **věnují historii**. Dokladem toho je například „Kniha paměti“ ve Stavropolské knihovně (popsána v kapitole 6.4.1.), v Krasnojarském kraji pak například databáze umělců, kteří byli v sibiřském vyhnanství (v databázi Krasnojarské krajské knihovny pro mládež, viz kapitola 6.2.3.). Knihovny často připomínají historické události a pořádají soutěže nebo výstavky knih k některému výročí (nejčastěji spjaté s druhou světovou válkou).

Obě ústřední knihovny nabízejí řadu **klubů, kroužků a programů** (pro Stavropolskou knihovnu popsány v kapitole 6.4.1., pro Krasnojarskou v kapitole 6.2.1.). Činnost knihoven v obou náhodně vybraných regionech (a lze doložit, že i v dalších knihovnách v Rusku) je považována za důležitou, ve všech regionech jsou jí věnovány dotace a granty, o které knihovny soutěží (příklad v kapitole 7.4.2.).

Ze shora uvedeného výčtu je patrné, že v hlavních rysech jsou knihovny vedeny a organizovány velmi podobným způsobem.

Zaměříme-li se na detail, lze konstatovat, že **mezi knihovnami v Krasnojarském kraji** jsou větší **rozdíly**, než je tomu ve Stavropolském kraji. V hlavním městě regionu, Krasnojarsku, jsou knihovny výborně technologicky vybaveny, s důrazem na fungování čtenářů přes vzdálený přístup. Důvodem mohou být i **vzdálenosti**, které musí překonávat čtenáři ze vzdálenějších částí kraje. Na dostupných virtuálních prohlídkách vidíme, že hlavně knihovny pro děti a mládež v Krasnojarsku **nemusí šetřit** prostorem, a štedrost dotací je zřejmá. Knihovna pro mládež je **aktivní** na více sociálních sítích včetně mnoha **vizuálně atraktivních** materiálů pro své uživatele (fotografie, videa, virtuální kurzy). Na druhé straně, knihovny v Norilsku, o nichž vzhledem k absenci oficiálních informací nelze doložit mnoho faktů (jen odhadovat z neoficiálních zdrojů), mají skromnější jak prostorové, tak technologické vybavení. **Extrémní sibiřské podmínky**, vzdálenosti, řídké osídlení, ale na druhou stranu nesporné bohatství regionu mají vliv na rozvoj knihovní sítě v jednotlivých částech kraje.

¹⁶¹ для документов, изданных после 1998 г. сумма залога за одно издание должна превышать номинальную стоимость издания, но не более чем в десять раз

Oproti tomu knihovny Stavropolského kraje působí spíše „městsky“. Knihovnictví regionu odráží systém knihoven ve větším počtu menších měst, které nemusí čelit extrémním podmínkám. Hlavní knihovna regionu nabízí dobrý **standard** a téměř laskavou péči o čtenáře i kolegy z jiných knihoven. Knihovny jsou si však vědomy, že potřebují **modernizaci**. Tomu odpovídají například plány na budování „vzorových knihoven“.

Lze shrnout, že knihovnictví Ruské federace je řízeno a organizováno centrálně tak, aby knihovny všech regionů bez ohledu na rozdíly v podmínkách nabízely dobrý, v hlavních rysech **srovnatelný** standard základních služeb, a síla centrálního řízení je přes téměř nepřehledné množství normativů značná.

Rychlost modernizace a zavádění technologií se v jednotlivých regionech mírně liší v závislosti na **potřebách** čtenářů a **možnostech** regionálního financování.

9. Závěr

Knihovnictví Ruské federace je **knihovnictví státu mnoha regionů**, které se liší geografickými, klimatickými a kulturními podmínkami i národnostním složením. Státu, kde se v novodobé historii často měnily podmínky pro vznik, fungování a podporu knihoven a vzdělanosti obecně.

Výsledkem společenských změn v průběhu posledních dvou staletí je země s jednou z nejhustších **sítí** knihoven na světě, které slouží čtenářům všech cílových skupin. Tradiční je zaměření na **děti a mládež**, své knihovny mají školy, státní a veřejné instituce, kulturní zařízení, vědecké ústavy a společnosti, průmyslové podniky, zahraniční subjekty, které v zemi působí, i soukromé osoby.

Můžeme konstatovat, že knihovnictví Ruské federace charakterizují **živé kontrasty** a stálý vývoj. To lze ilustrovat na několika příkladech.

Ve způsobu organizace knihoven na území Ruské federace stále cítíme silnou ruku **centrálního** řízení až státního dirigismu. To dokládá například obsáhlý Federální **zákon** O knihovnictví, který obsahuje i sankce při nedodržení jeho litery. Stát (Ministerstvo kultury) si nadále ponechává v řadě momentů úlohu hlavního rozhodovatele i v odborných otázkách. Ruská národní bibliografie byla v nedávné době podřazena pod TASS, státní informační a komunikační agenturu (více v kapitole 6.1.).

Knihovnická obec se **vymezuje** proti státním zásahům do odborných aktivit a chce se rozhodování o legislativním rámci oboru účastnit (viz kapitola 8.2.). I ze strany knihovnické obce však zaznívá požadavek na vyšší **centralizaci**. Tento požadavek má však své praktické, **oborové důvody**. Při propojení aktivit by docházelo k efektivnějšímu využívání zdrojů, jednodušší by bylo například **sdílení** technologií nebo pracovních postupů. Tendence k další centralizaci je tedy patrná i v novém návrhu Koncepce rozvoje knihovnictví.

Ruská federace chrání **kulturní dědictví**, a to nejen připomínáním historických událostí, ale například registrací a ochranou vzácných a starých tisků, včetně těch, které jsou v soukromém vlastnictví. Na druhé straně však knihovnický obor neulpívá na minulosti, vidíme velký důraz na moderní **technologie**. Toho je důkazem dostupnost e-zdrojů, rychlý postup **digitalizace** včetně vzniku digitálních knihoven, aktivita knihoven na sociálních sítích,

virtuální formy vzdělávání knihovníků i fakt, že většina normativních a legislativních dokumentů je běžně dostupná online.

Ačkoli je knihovnictví oborem, který z podstaty funguje na podpoře státu a čerpá z veřejných zdrojů, ruské knihovnictví je v legislativě i v praxi konfrontováno s **tržními** vlivy, které částečně využívá a částečně se jim brání. Knihovny mohou být **financovány** (nebo kofinancovány) ze soukromých zdrojů. Z databází národní bibliografie lze prokliknout na možnost koupě konkrétní publikace. Řada **služeb** v knihovnách je **zpoplatněných**, i když ceníky se v jednotlivých regionech liší. V zákonu O knihovnictví jsou zakotveny pasáže týkající se **nakládání s budovami** knihoven, zřejmě jako obrana před situacemi, kdy by knihovna mohla být přestěhována a původní budova i pozemky by mohly přejít následným neprůhledným procesem do soukromých rukou. Ruské knihovny se při budování digitálních knihoven musí vyrovnat s **autorskými právy** autorů digitalizovaných publikací (to dokládají například prvotní těžkosti se zástupci vydavatelského průmyslu při budování Národní digitální knihovny).

Ruské knihovny jsou nezbytně ovlivněny i **společensko-politickým kontextem**. Ten se promítá jak do strategických dokumentů, které se týkají zacházení s informacemi (blíže kapitola 3.2.), tak do praxe. Jako příklad lze uvést stanovení Prezidentské knihovny B. N. Jelcina jednou z národních knihoven a její aktivity pro zahraniční centra (viz kapitola 4.2.1.). Ruská státní knihovna je dodnes pro mnoho uživatelů i odborníků neoficiálně „Leninka“, a stejnou knihovnou nabízená databáze e-zdrojů nese oficiální název „KyberLeninka“ (viz kapitoly 4.2.2., 4.2.3.). Na druhé straně nenacházíme skoro žádné odkazy na temnější stránky sovětského období (výjimkou je už zmíněná databáze umělců vyhnaných na Sibiř, blíže v kapitole 7.2.3.).

I z hlediska používaných standardů **bibliografického popisu** ovlivňují ruské knihovnictví protichůdné tendence. Je to přejímání zahraničních formátů na straně jedné, a vytváření vlastních variant (RUSMARC jako ruská verze UNIMARC, BBK jako národní systém věcného třídění, „Russian Books in Print“ jako ruská obdoba CIP) na straně druhé (blíže v kapitole 6.6.4.). Ruská knihovnická praxe se tedy mezinárodním standardům přizpůsobuje, ale zároveň se proti nim vymezuje.

Závěrem je nutno zdůraznit, že překládaná práce nemá vyšší ambice než být „screenshotem“ vývoje knihovnického oboru v daném místě a čase z pohledu zahraničního

pozorovatele. Zvoleným způsobem výběru zdrojů se samozřejmě do hledáčku dostávají dokumenty dostupné na webu a praxe těch knihoven, které jsou aktivní, a na sociálních sítích viditelné (například kapitola 7.2.3.).

Navíc, nabízí se řada **dalších** otázek. Určitě by bylo užitečné například podat přehled o v Rusku používaných knihovních systémech; samostatnou odbornou práci by naplnilo například téma certifikace a zvyšování kvalifikace ruských knihovníků. Ruské knihovny nabízejí mnoho služeb pro postižené (zejména nevidomé a slabozraké) čtenáře. Samostatnou kapitolou jsou řídce osídlené oblasti, fungování knihoven v jejich osadách a potřeby jejich čtenářů. Zajímavý by byl výzkum týkající se stavu a rozvoje školních nebo vysokoškolských knihoven Ruska, a například sonda do procesů akvizice nových zahraničních dokumentů.

Přesto doufám, že práce i v nabízeném rozsahu znamená v jistém smyslu užitečný vhled pro základní představu o legislativním základu, síti knihoven a některých dalších zajímavých aspektech vývoje oboru v Ruské federaci.

10. Seznam použité literatury a zdrojů¹⁶²

1. AFANAS'JEVYM, M. D., J. V. NIKONOROVA a J. A. ŠIBAJEVA, 2017. Biblioteka i kniga v mire kultury i cifrovoj real'nosti [Библиотека и книга в мире культуры и цифровой реальности]. *Bibliotekovedenije* [online]. **66**(6), 607-614 [cit. 2020- 12-13]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2017-66-6-607-614
2. AKILINA, M. I., 2018. Obrazovanie i povyšenie klassifikacii metodistov: po materialam issledovanija [Образование и повышение квалификации методистов: по материалам исследования]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(5), 571-579 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-5-571-579
3. *Associacija škol'nych bibliotekarej ruskogo mira* [Ассоциация школьных библиотекарей русского мира], 2020 [online]. Moskva: Russkaja Škol'naja Bibliotečnaja Assciacija. ©2007–2020 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <http://rusla.ru/rsba/>
4. BALKOVA, I. V., 2014. *Spravočnoje posobije bibliotekarja: bibliotekovedenije, bibliografija, bibliotečno-informacionnoje obsluživanie*. Moskva: Paškov dom. ISBN 978-5-7510-0637-2.
5. BASOV, S. A., 2018. Osobennosti realizacii i zaščity prav čeloveka v bibliotečnoj sfere Rossijskoj Federacii: opyt pervogo rassmotrenija [Особенности реализации и защиты прав человека в библиотечной сфере Российской Федерации: опыт первого рассмотрения]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(5), 589-599 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-5-589-59
6. Biblioteka [Библиотека], 2020. *Obščestvo izučenija Amurskogo kraja* [Общество изучения Амурского края] [online]. Primorskoje krajevoje otdelenije Vserossijskoj Obščestvennoj organizacii „Russkoje geografičeskoje obščestvo“ – Obščestvo Amurskogo kraja [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <http://xn--80aphn.xn--p1ai/librery2014>
7. Biblioteka segodnja [Библиотека сегодня], 2020. *Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja*. [online]. Krasnojarsk: KGAUK GUNB KK. Poslední změna 9.12.2020. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.kraslib.ru/about/bibl_now/?Z21ID=

¹⁶² U online zdrojů je uveden ekvivalent názvu webu nebo webové stránky v azbuce pro možnost vyhledat zdroj podle názvu v ruských zdrojích.

8. Biblioteki [Библиотеки], 2020. *Krasnojarsk* [online]. GIS OpenStreetMap. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://2gis.ru/krasnojarsk/search/%D0%91%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B8?m=93.062739%2C55.975761%2F9.75>
9. *Biblioteki RAN* [Библиотеки РАН], 2020 [online]. Moskva: Rossijskaja Akademiya Nauk [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <http://www.ras.ru/publishing/libraries.aspx>
10. *Biblioteki Rossii – detjam* [Библиотеки России – детям], 2020 [online]. Moskva: FGBUK „Rossijskaja gosudarstvennaja detskaja biblioteka“, Naučno-metodičeskij otdel. Poslední změna 18.11.2020. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://stat.rgdb.ru/>
11. *Biblioteki Stavropol'skogo kraja* [Библиотеки Ставропольского края], 2020 [online]. Mapová data © Google [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/search/%D0%B1%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B8+%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE+%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%8F/@44.6828539,41.9511694,9z/data=!3m1!4b1>
12. Členy Rossijskoj bibliotečnoj asociácii. [Члены Российской библиотечной ассоциации], 2020. *Rossijskaja bibliotečnaja asociacija: Rossijskaja bibliotečnaja asociacija* [online]. © 2005-2020. [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <http://www.rba.ru/about/members/>
13. DAVYDOVA, N. R., 2019. Elektronная библиотека RGB: etapy razvitija i osobennosti formirovanija cifrovych kollekcij [Электронная библиотека РГБ: этапы развития и особенности формирования цифровых коллекций]. *Bibliotekovedenije* [online]. **68**(2), 144-154 [cit. 2020-01-02]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=10&sid=ce9f8c25-293a-4845-8eb5-5c22af82a61f%40sessionmgr102>
14. GORHAM, M, I. LUNDE a M. PAULSEN, ed., 2014. *Digital Russia: the culture, language and politics of new media communication*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-70704-6.
15. DIVNOGORCEV, A. L., 2014. *Bibliotečnoje delo v Rossijskoj Federacii: (nojabr' 1964 - april' 1974): dokumenty i materialy*. Moskva: Paškov dom. ISBN 978-5-7510-0632-7.

16. Dokumenty, reglamentirujuščije dejatel'nost' bibliotek obrazovatel'nych organizacij [Документы, регламентирующие деятельность библиотек образовательных организаций], 2020. *Institut Otkrytogo Obrazovanija* [online]. Archangelsk: Archangeľskij oblastnoj Institut Otkrytogo Obrazovanija – AO IOO [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <http://ippk.arkh-edu.ru/doc/detail.php?ID=982426>
17. DUBOVENKO, V. A., I. V. KUBANGALEJEVA a I. G. JUDINA, 2017. Social'noje partnerstvo -- faktor uspešnego razvitija akademičeskoj biblioteki [Социальное партнерство -- фактор успешного развития академической библиотеки]. *Bibliotekovedenije* [online]. 66(5), 487-495 [cit. 2020-12-14]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2017-66-5-487-495.
18. DVORKINA, M. J., 2015. *Teorija i istorija bibliotečnogo dela: izbrannyje stat'ji*. Moskva: Paškov dom. ISBN 978-5-7510-0600-6.
19. DVORKINA, M. J., 2019. Bibliotečno-informacionnyje usluzi na sajтах nacional'nych bibliotek Rossii: voprosy klassifikacii i predstavlenija [Библиотечно-информационные услуги на сайтах национальных библиотек России: вопросы классификации и представления]. *Bibliotekovedenije* [online]. 68(1), 41-47 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z doi:10.25281/0869-608X-2019-68-1-41-4
20. Èlektronnyj katalog – Standartnyj poisk [Электронный каталог – Стандартный поиск], 2020. *Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja* [online]. Krasnojarsk: KGAYK GUNB KK – КГАУК ГУНБ КК [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://irbis.kraslib.ru/cgi-bin/irbis64r/irbis64r_91/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EKU&P21DBN=EKU&S21CNR=20&Z21ID=
21. Èlektronnyj katalog SKUNB im. Lermontova. Электронный каталог SKУНБ им. Лермонтова, 2020. *Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka* [online]. ЗАО Kompanuja Liber © 2009–2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://opac.skunb.ru/>
22. Èlektronnyje bibliografičeskije ukazateli [Электронные библиографические указатели], 2020. *Rossijskaja knižnaja palata* [online]. Moskva [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://gbu.bookchamber.ru/content/book/catalog.html>
23. Ètnokul'turnoje mnogoobrazije Severnogo Kavkaza [Этнокультурное многообразие Северного Кавказа], 2020. *Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka* [online]. Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka. ©2003–2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://www.skunb.ru/ethno-diversity>
24. Federal'nyj zakon ot 29.12.1994 g. č. 78-F3: O bibliotečnom dele [Федеральный закон от 29.12.1994 г. № 78-ФЗ: О библиотечном деле], 2020. *Prezident Rossii* [online]. Moskva: Administracija Prezidenta Rossii [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <http://kremlin.ru/acts/bank/7382>

25. Rossijskaja knižnaja palata [Российская книжная палата]. 2020. *TASS* [online]. Moskva [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://tass.ru/bookchamber>
26. FILLIPOVA, J. P., 2020. O bibliotečnom dele v Krasnojarskom kraje. [О библиотечном деле в Красноярском крае]. Praha – Krasnojarsk: dokument ze soukromé korespondence. Dostupné v archivu autorky.
27. Fondochranilišče [Фондохранилище], 2020. *Rossijskaja knižnaja palata* [online]. Moskva [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <https://russianbookchamber.blogspot.com/p/mozchaysk.html>
28. Fondy [Фонды], 2020. *Gosudarstvennaja universal'naja bibliteka Krasnojarskogo kraja* [online]. Krasnojarsk: KGAYK GUNB KK – КГАУК ГУНБ КК [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.kraslib.ru/resources/foundations/?Z21ID=>
29. GENDINA, N. I. a L. N. RJABCEVA, 2018. Biblioteki v epochu sociokul'turnych transformacij.: sovremennyye vyzovy i osnovanije dokazatel'nogo bibliotekovedenija [Библиотеки в эпоху социокультурных трансформаций: современные вызовы и основания доказательного библиотековедения]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(1), 7-15 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-1-7-15
30. GNEZDILOV, V. I., 2017. Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka v menjajuščemsja mire: tradicii v kontekste cifrovoj epochi [Российская государственная библиотека в меняющемся мире: традиции в контексте цифровой эпохи]. *Bibliotekovedenije* [online]. **66**(6), 621-628 [cit. 2020-01-02]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2017-66-6-621-628
31. GORIN, S. V., A. M. KOROLEVA a N. A. OVCHARENKO, 2016. The Russian Science Citation Index (RSCI) as a new trend in scientific editing and publishing in Russia. *European Science Editing* [online]. **42**(3), 60-62 [cit. 2020-12-14]. ISSN 0258-3127. Dostupné z: doi:10.20316/ESE.2016.42.013
32. Gorodskije naseljonnyje punkty Krasnojarskogo kraja [Городские населённые пункты Красноярского края], 2020. *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. Ruská verze. Poslední změna 6.10.2020. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?curid=3978915&oldid=109705481>
33. GOST R 7.0.4-2006. Sistema standartov po informacii, bibliotečnomu i izdatel'skomu delu (SIVID) [ГОСТ Р 7.0.4-2006. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу (СИБИД)], 2020. *Консорциум кодекс* [online]. Moskva: АО Kodeks, 2020 [cit. 2020-07-12]. Dostupné z: <http://docs.cntd.ru/document/1200044480>

34. *Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja* [Государственная универсальная научная библиотека Красноярского края], 2020 [online]. Krasnojarsk: KGAUK GUNB KK – КГАУК ГУНБ КК [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.kraslib.ru/>
35. Gosudarstvennyj rubrikator po naučno-techničeskoj informacii [Государственный рубрикатор по научно-технической информации], 2020. *Federal'noje gosdarstvennoje bjudžetnoje učreždenije nauki Vserossijskij institut naučnoj i techničeskoj informacii Rossijskoj akademii nauk (VINITI RAN)* [online]. Viniti RAN [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://www.viniti.ru/products/classification-systems/rubricator-grnti>
36. *Gosudastvennyje i oficial'nyje jazyki v sub"jektivach Rossijskoj Federacii*. [Государственные и официальные языки в субъектах Российской Федерации], 2020. Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Poslední změna 30.11.2020 [cit. 2020-14-01]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?curid=87276&oldid=110786335>
37. GUZNER, S. S., L A. KOŽEVNIKOVA a O. V. MAKEJEVA, 2013. *Adaptacija bibliotek: podchody, metody, modeli, praktika: naučno-metodičeskoje posobije*. Moskva: Libereja-Bibinform. ISBN 978-5-8167-0055-9
38. How does a national bibliography integrate into a wider portfolio of bibliographic services?, 2017. *IFLA* [online]. The IFLA ORG domain [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.ifla.org/node/7669>
39. IFLA Library Map of the World, 2020. *IFLA.org* [online]. Poslední změna 10.12.2020 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://librarymap.ifla.org/countries>
40. *Informregistr* [Информрегистр], 2020 [online]. Moskva: Federal'naja služba po nadzoru v sfere svjazi informacionnyj technologij i masových kommunikacij „Roskomnadzor“. Poslední změna 1.9.2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <http://infoereg.ru/>
41. INTERNATIONAL PUBLISHERS ASSOCIATION, 2020. *The Global Publishing Industry in 2018* [online]. Geneva: World Intellectual Property Organization [cit. 2020-12-12]. ISBN 978-92-805-3148-0. Dostupné z: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1064_2019.pdf
42. *Internet World Stats*, 2020 [online]. Miniwatts Marketing group. Poslední změna 1.12.2020 [cit. 2020-12-14]. Dostupné z: <https://www.internetworldstats.com>
43. *Istorija biblioteki* [История библиотеки], 2020. *Rossijskaja nacional'naja biblioteka* [online]. Petrohrad: Российская национальная библиотека. ©2011-2019 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: http://nlr.ru/nlr_history/

44. Istorija RGB [История РГБ], 2020. *Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka* [online]. Moskva. Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, ©1999-2020. [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.rsl.ru/ru/about/history/>
45. Itogi III Vserossijskogo konkursa „Lučšaja vizitnaja kartočka biblioteki“ [Итоги III Всероссийского конкурса „Лучшая визитная карточка библиотеки“], 2020. *Biblioteki Rossii - detjam* [online]. Moskva: FGBUK "Rossijskaja gosudarstvennaja detskaja biblioteka, Научно-методический отдел, ©2005-2020. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://stat.rgdb.ru/forum>
46. IVANOVA, E. A., 2018. Biblioteki i muzei kak kul'turnyje i naučnyje centry: „Rumjancevskije čtenija – 2018“ [Библиотеки и музеи как культурные и научные центры: „Румянцевские чтения — 2018“]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(3), 349-359 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-3-349-359
47. IVANOVA, E. A., 2019. Prošloje, nastojaščeje i budušeje bibliotek v zerkale „Rumjancevskich čtenij — 2019“ [Прошлое, настоящее и будущее библиотек в зеркале „Румянцевских чтений — 2019“]. *Bibliotekovedenije* [online]. **68**(4), 435-447 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2019-68-4-435-447
48. *Izdatel'stvo "Paškov dom"* [Издательство „Пашков дом“], 2020. Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka [online]. Moskva. ©1999-2020 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <http://olden.rsl.ru/ru/s3/s31/s317022/>
49. Ježegodnyje otčjoty [Ежегодные отчеты], 2018. *Prezidentskaja biblioteka imeni B. N. Jel'cina* [online]. Petrohrad. [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.prlib.ru/section/1183222>
50. Kak zapisat'sja v biblioteku [Как записаться в библиотеку], 2020. *Gosudarstvennaja universal'naja bibliteka Krasnojarskogo kraja* [online]. Krasnojarsk: KGAYK GUNB KK – KGAUK ГУНБ KK [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.kraslib.ru/reader/writing/?&Z21ID=>
51. Karta Noril'ska: ulicy, doma i organizacii goroda [Карта Норильска: улицы, дома и организации города], 2020. *Karta gorodov Rosii* [Карта городов России] [online]. 2GIS, OpenStreetMap contributors [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://2gis.ru/norilsk>
52. Katalogi [Каталоги], 2020. In: Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka. *Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka* [online]. Moskva [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.rsl.ru/ru/4readers/catalogues/>

53. KISELJOVA, L. B., 2017. Bibliotečna statistika [Библиотечная статистика]. *Dalnevostočnaja gosudarstvennaja naučnaja biblioteka* [online]. Chabarovsk [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <http://www.fessl.ru/Pdfki/2017/08/BS2017.pdf>
54. Kniga pamjati Stavropol'skogo kraja [Книга памяти Ставропольского края], 2013. *Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka* [online]. Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://xn----7sbbjyeivdy9a8l.xn--p1ai/>
55. Книги России [Книги России], 2020. *Rossijskaja knižnaja palata* [online]. Moskva [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://gbu.bookchamber.ru/content/book/catalog.html>
56. Kodeks etiky rossijskogo bibliotekarja [Кодекс этики российского библиотекаря], 2020. *Rossijskaja bibliotečnaja asociacija* [online]. Moskva. ©2005-2020 [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://www.rba.ru/content/about/doc/codex.php>
57. Kollegam [Коллегам], 2020a. *Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka* [online]. Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka, ©2014 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://yarsklib.ru/index.php/kollegam>
58. Kollegam [Коллегам], 2020b. *Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka*. [online]. Stavropol'skaja krajevaja universal'naja naučnaja biblioteka im. M. J. Lermontova, ©2003–2020 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://www.skunb.ru/colleagues>
59. Koncepšija razvitija bibliotečnogo dela v Rossijskoj Federacii. Bazovyj tekst. [Концепция развития библиотечного дела в Российской Федерации. Базовый текст], 2020. *Čeljabinskaja oblastnaja universal'naja naučnaja biblioteka* [online]. Poslední změna 4.12. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: http://chelreglib.ru/media/files/prof/aktualno/2020/Konceptiya_razvitiya_bibliotechnogo_dela_v_Rossijskoj_Federacii_Bazovyj%20tekst.pdf
60. *Konstitucija Rossijskoj Federacii: Oficial'noje izdanije*, Moskva: GU izdatel'stvo „Juridičeskaja literatura“ Administracii Prezidenta Rossijskoj Federacii. ISBN 978-5-7260-1096-0.
61. *Krasnojarskij kraj*. [Красноярский край], 2020 [online]. Krasnojarsk: Administracija Gubernatora Krasnojarskogo kraja. Pravitel'stvo Krasnojarskogo kraja. [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://www.krskstate.ru/>
62. Krasnojarskij kraj na karte Rossiji [Красноярский край на карте России], 2015. *Krasnojarskij kraj* [online]. Wikipedia, the free encyclopedia. Ruská verze. File: Map of Russia - Krasnoyarsk Krai.svg. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?curid=10777&oldid=110531756>
63. *Krasnojarskaja krajevaja detskaja biblioteka* [Красноярская краевая детская библиотека], 2020 [online]. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <http://www.kkdb.ru/>

64. KUČMURUKOVA, E. A. a J. S. RINČINOVA, 2018. Transformacija bibliotečnog prostora: mnijenje gorozan [Трансформация библиотечного пространства: мнение горожан]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(1), 110-116 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-1-110-116
65. LELIKOVA, N. K., 2016. Zarubežnaja i otečestvennaja bibliografičeskaja dejatel'nost': sovremennujuje tendencii razvitija [Зарубежная и отечественная библиографическая деятельность: современные тенденции развития]. *Bibliotekovedenije* [online]. **65**(5), 513-521 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: 10.25281/0869-608X-2016-65-5-513-521
66. LEVIN, G. L., 2017. Naučnaja i izdatel'skaja dejatel'nost' Rossijskoj gosudarstvennoj biblioteki v zerkale bibliografii i naukometrii [Научная и издательская деятельность Российской государственной библиотеки в зеркале библиографии и наукометрии]. *Bibliotekovedenije* [online]. **66**(5), 509-517 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2017-66-5-509-517
67. LEVIN, G. L., 2018. Bibliografičeskaja produkcija onlajn: voprosy teorii i praktika RGB i RNB [Библиографическая продукция онлайн: вопросы теории и практика РГБ и РНБ]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(5), 501-512 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-5-501-512
68. LEONOV, V., 2011. *Libraries in Russia: History of the Library of the Academy of Sciences from Peter the Great to Present*. De Gruyter. ISBN 978-3-11-095587-3.
69. LUCKERT, Y., 2014. Globalizing Librarianship: A Study-Abroad Class in Russia. *Slavic* [online]. **15**(3), 175-181 [cit. 2020-11-29]. ISSN 1522-8886. Dostupné z: doi:10.1080/15228886.2014.928846
70. MACHOVÁ, A., 2019. Stručně o výročním kongresu Ruské knihovnické asociace. *Knihovna plus* [online], 2019, **2** [cit. 2020-12-14]. ISSN 1801-5948. Dostupné z: <https://knihovnaplus.nkp.cz/archiv/2019-2/informace-a-konference/strucne-o-vyrocnim-kongresu-ruske-knihovnicke-asociace>
71. MACHOVÁ, A., podle PAŠIN, A. I., 2019. Metodika segodnja: nauka i servis: posobie specialisty na každyj den'. Moskva: Izdatel'stvo "Liber-dom", 2017. ISBN 978-5-990-5989-8-0. Recenze knihy. *Knihovna plus* [online]. 2019, **1** [cit. 2020-12-14]. ISSN 1801-5948. Dostupné z: <https://knihovnaplus.nkp.cz/archiv/2019-01/recenze/pasin-aleksej-ivanovic>
72. MASLOVSKAJA, N. S., 2018. Cifrovyye kopii bibliografičeskich ukazatelej v elektronnoj biblioteke (primer Rossijskoj gosudarstvennoj biblioteki) [Цифровые копии библиографических указателей в электронной библиотеке (пример Российской государственной библиотеки)]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(2), 157-163 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-2-157-163

73. MATĚNA, M., 2017. Rusko: analýza vztahů mezi federálním centrem a subjekty federace [online]. Olomouc [cit. 2020-12-14]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Markéta Žídková, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/865jgp>
74. *Ministerstvo kul'tury Rossijskoj Federacii* [Министерство культуры Российской Федерации], 2020 [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: https://culture.gov.ru/press/news/proekt_kontseptsii_razvitiya_bibliotechnogo_dela_o_bsudili_v_minkultury_rossii_na_zasedanii_rabochej/
75. Missija RBA [Миссия РБА], 2020. *Rossijskaja bibliotečnaja asociacija* [online]. ©2005-2020 [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <http://www.rba.ru/about/mission/>
76. Model'nyje biblioteki novogo pokolenij [Модельные библиотеки нового поколения], 2020. *Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka*. [online]. ©2003–2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://www.skunb.ru/node/10411>
77. Model'nyj standart dejatel'nosti obščedostupnoj biblioteki [Модельный стандарт деятельности общедоступной библиотеки], 2014. *Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka* [online]. Moskva. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://rgub.ru/files/mod-1021-2.pdf>
78. MOROZOVA, K. B., 2018. Sotrudničestvo Rossijskoj nacional'noj biblioteki s partnerami iz Francii: prošloe i nastojaščeje [Сотрудничество Российской национальной библиотеки с партнерами из Франции: прошлое и настоящее]. *Bibliotekovedenije* [online] 2018, 67(2), 197-204 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-2-197-204
79. *Municipal'noje bjudžetnoje učreždenije "Centralizovannaja bibliotečnaja sistema (MBU – CBS)"* [Муниципальное бюджетное учреждение Централизованная библиотечная система (МБУ – ЦБС)]“, 2020 [online]. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://mucbs.ru/>
80. *Municipal'noje bjudžetnoje učreždenije kul'tury Central'naja gorodskaja biblioteka imeni M. Gor'kogo* [Муниципальное бюджетное учреждение культуры Центральная городская библиотека имени М. Горького], 2020 [online]. Poslední změna 10.6.2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://cbs-oz.ru/>
81. Municipal'nyje biblioteki kraja [Муниципальные библиотеки края], 2020. *Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja* [online]. Krasnojarsk: KGAYK GUNB KK – KGAUK GUNB KK [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.kraslib.ru/fellows/public_libraries/?Z21ID=
82. *Nacional'naja elektronnaja biblioteka* [Национальная электронная библиотека], 2020a [online]. Moskva: Ministerstvo kul'tury Rossijskoj Federacii [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <https://rusneb.ru/>

83. Nacional'naja elektronnaia biblioteka [Национальная электронная_библиотека], 2020b. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. Ruská verze. Poslední změna 11.10.2020 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?curid=2575114&oldid=109816548>
84. Nacional'nyj standart Rossijskoj Federacii: GOST R 7.0.103— 2018 [Национальный стандарт Российской Федерации: ГОСТ Р 7.0.103— 2018], 2020 [online]. *Консорциум кодекс*. Moskva: Стандартинформ [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <http://docs.cntd.ru/document/1200161600>
85. National Bibliography of Russia, 2020. *International and Area Studies Library* [online]. Illinois: ©2020 University of Illinois Board of Trustees [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.library.illinois.edu/ias/spx/slavicresearchguides/nationalbib/natbibrussia2/>
86. NEŠČERET, M. J., 2019. Social'nyje funkcii publičnoj biblioteki v trudach otečestvennykh bibliotekovedov [Социальные функции публичной библиотеки в трудах отечественных библиотекведов]. *Bibliotekovedenije* [online]. **68**(1), 18-29 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2019-68-1-18-29
87. Noril'lag [Норильлаг], 2020. *Krasnojarskoje obščestvo "Memorial"* [online]. Poslední změna 1.12.2020 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://memorial.krsk.ru/>
88. Norilsk pollution, Russia, 2019. *Environmental Justice Atlas* [online]. Poslední změna 29.6.2019. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://ejatlas.org/conflict/norilsk-russias-most-polluted-city>
89. O bibliotečnoj sisteme RAN [О библиотечной системе РАН], 2020. *Rossijskaja Akademiya Nauk* [online]. Moskva. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <http://www.ras.ru/publishing/libraries.aspx>
90. O biblioteke [О библиотеке], 2020a. *Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka* [online]. Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka, ©2014. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://yarsklib.ru/index.php/o-biblioteke>
91. O biblioteke [О библиотеке], 2020b. *ФГБУК "Российская государственная детская библиотека"* [online]. Moskva: ФГБУК "Rossijskaja gosudarstvennaja detskaja biblioteka". ©2005-2020. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://rgdb.ru/about>
92. O latinizacii russkogo alfavita [О латинизации русского алфавита], 2010. *Коммерсантъ* [online]. Moskva: Kommerstant (©1999-2020). [cit. 2020-07-12]. Dostupné z: <https://www.kommersant.ru/doc/1301421>

93. O nekotorych merach po povyšeniju èffektivnosti deajatel'nosti gosudarstvennyh sredstv massovoj informacii [О некоторых мерах по повышению эффективности деятельности государственных средств массовой информации], 2013. *Официальные сетевые ресурсы Президента России* [online]. Moskva: Администрация Президента России 2020 год. [cit. 2020-07-12]. Dostupné z: <http://kremlin.ru/events/president/news/19805>
94. Obščedostupnyje biblioteki Ministerstva kul'tury Rossijskoj Federacii : itogi monitoringa seti. 2016–2018 [Общедоступные библиотеки Министерства культуры Российской Федерации: итоги мониторинга сети. 2016–2018 гг.], 2019. *Rossijskaja nacional'naja biblioteka* [online]. Petrohrad: Rossijskaja nacional'naja biblioteka. Naučno – metodičeskij oddel. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: http://clrf.nlr.ru/images/SiteDocum/Analitica/Monitoring_seti/2019/monitoring19.pdf
95. *Oficial'nyj sajt goroda Noril'ska*. [Официальный сайт города Норильска], 2020 [online]. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.norilsk-city.ru>
96. Otčejot o dejatel'nosti Gosudarstvennoj naučnoj biblioteki Krasnojarskogo kraja za 2019 god [Отчет о деятельности Государственной универсальной научной библиотеки Красноярского края за 2019 год], 2020. *Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja* [online]. Krasnojarsk: KGAYK GUNB KK. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://irbis.kraslib.ru/cgi-bin/irbis64r/irbis64r_91/cgiirbis_64.exe?I21DBN=EKU_VV&P21DBN=EKU&S21REF=&S21CNR=10&S21STN=1&S21FMT=BRIEFWEB_VV&C21COM=S&S21P02=1&S21SRW=GOD&S21SRD=DOWN&S21P03=SHTV%3D&S21STR=P741884&Z21I=
97. PANČENKO, A. M., 2016. General-lejtenant A.N. Petrov i biblioteka Glavnogo štaba [Генерал-лейтенант А.Н. Петров и библиотека Главного штаба]. *Bibliotekovedenije* [online]. **65**(6), 667-672 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2016-65-6-667-672.
98. PANČENKO, A. M., 2018. Čtenije dlja soldat i naroda: fenomen „Soldatskoj biblioteki“ В. А.Березовского [Чтение для солдат и народа: феномен „Солдатской библиотеки“ В.А. Березовского]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(5), 557-570 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-5-557-570.
99. Podpiska na izdanija Rossijskoj knižnoj palaty [Подписка на издания Российской книжной палаты], 2020. *Rossijskaja knižnaja palata* [online]. Moskva [cit. 2020- 12- 01]. Dostupné z: <http://www.bookchamber.ru/subscribe.html>
100. Platnyje uslugi [Платные услуги], 2020. *Municipal'noje bjudžetnoje učreždenije kul'tury Central'naja gorodskaja biblioteka imeni M. Gor'kogo* [online]. [cit. 2020- 12-03]. Dostupné z: http://cbs-oz.ru/?page_id=65

101. POLANSKY, Patricia, 2011. Pacific Rim Russian Librarianship: What Progress? Computers, Contrasts, Contributions, Confessions. *Slavic* [online]. **12**(1), 58-99 [cit. 2020-01-02]. ISSN 1522-8886. Dostupné z: doi: 10.1080/15228886.2011.543652
102. *polpred*, 2020 [online]. ©1997-2020 polpred.com. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://polpred.com>
103. *Prezidentskaja biblioteka imeni B. N. Jel'cina*. [Президентская библиотека имени Б.Н. Ельцина], 2020 [online]. Prezidentskaja biblioteka, ©2020. [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.prlib.ru/>
104. Prodolžajetsja rabota nad projektom Koncepicii razvitija bibliotečnogo dela v RF [Продолжается работа над проектом Концепции развития библиотечного дела в РФ], 2020. *Rossijskaja bibliotečnaja asociacija* [online]. © 2005-2020 Российская библиотечная ассоциация. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: http://www.rba.ru/news/news_2678.html
105. Professionalam [Профессионалам], 2020. *Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka* [online]. Moskva [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.rsl.ru/ru/2professionals/>
106. Projekt Koncepicii bibliotečnogo dela obsudili v Minkul'tury Rosii [Проект Концепции развития библиотечного дела обсудили в Минкультуры России], 2020. *Ministerstvo kul'tury Rossijskoj Federacii*. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: https://culture.gov.ru/press/news/proekt_kontseptsii_razvitiya_bibliotechnogo_dela_obsudili_v_minkultury_rossii_na_zasedanii_rabochej/
107. Publicnyj otčjet KGBUK za 2019 god [Публичный отчет КГБУК за 2019 год], 2020. *Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka*. [online]. Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka, ©2014 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: http://yarsklib.ru/_doc/everdoc/2020/publicnyj_otchet_2019.pdf
108. REDDA CLIFF, A., 2017. If Margaret Mead was a Librarian: Observation and Visitor Experience at Libraries in Russia and the Baltic States. *Journal of the Australian Library* [online]. **66**(1), 17-27 [cit. 2020-12-04]. ISSN 2475-0158. Dostupné z: doi:10.1080/00049670.2017.1283739
109. Repressirovannyje dejateli kul'tury i iskusstva v istorii Krasnojarskogo kraja [Пепрессированные деятели культуры и искусства в истории Красноярского края], 2014. *Krasnojarskaja krajevaja molodjožnaja biblioteka* [online]. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://rdk.yarsklib.ru/doku.php?id=start>
110. Resursy [Ресурсы], 2020. *Rossijskaja naciona'naja biblioteka* [online]. Petrohrad. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <http://infocenter.nlr.ru/databases/>

111. RICHARDS, P. S., 1998. Soviet-American Library Relations in the 1920s and 1930s: A Study in Mutual Fascination and Distrust. *Library Quarterly* [online]. 68(4), 390-405 [cit. 2020-12-14]. ISSN 0024-2519. Dostupné z: doi:10.1086/603000
112. RODIONOV, M. D. a N. A. SACHAROV, 2017. Federal'nyj zákon o Nacional'noj elektronnoj biblioteke i načalo ego realizacii [Федеральный закон о Национальной электронной библиотеке и начало его реализации]. *Bibliotekovedenije* [online]. 66(1), 7-12 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,s hib&db=lls&AN=122624399&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>
113. *Rossijskaja bibliotečnaja asociacija* [Российская библиотечная ассоциация], 2020 [online]. [cit. 2020-12-04]. Rossijskaja bibliotečnaja asociacija, ©2005-2020. Dostupné z: <http://www.rba.ru/>
114. *Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka*. [Российская государственная библиотека], 2020 [online]. Moskva. ©1999-2020 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.rsl.ru/>
115. Rossijskaja knižnaja palata: byli, jest i budem! [Российская книжная палата: были, есть и будем!], 2017. *Universitetskaja kniga* [online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <http://www.unkniga.ru/bookrinok/knigniy-rinok/7090-rossijskaya-knizhnaya-palata-byli-est-budem.html>
116. *Rossijskaja nacional'naja biblioteka*. [Российская национальная библиотека], 2020 [online]. Petrohrad. Rossijskaja nacional'naja biblioteka, ©1998-2020 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <http://nlr.ru/>
117. *Rosstat*. [Росстат], 2020 [online]. Moskva. [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://www.gks.ru/>
118. *RUSMARC (rossijskaja versija UNIMARC)* [RUSMARC (российская версия UNIMARC)], 2020 [online]. Projekt programu LIBNET. Poslední změna 18.10.2020. [cit. 2020-12-11]. Dostupné z: <http://www.rusmarc.ru/>
119. Russian National Bibliography [Rossijskaya Natsional'naya Bibliografiya], 2012. *IFLA.org* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.ifla.org/node/6487>
120. *Russian National Bibliography (UDB-BIB)*, 2020 [online]. Minneapolis, MN: East View Information Services, Inc.. [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <https://www.eastview.com/resources/e-collections/russian-national-bibliography/>
121. Rossijskaja [Россия], 2020. *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. Ruská verze. Poslední změna 30.6.2020. [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?oldid=108001386>

122. SACHAROV, N. A., 2018. Funkcionirovanije systemy objazatel'nogo ekzempljara i puti jee soveršenstvovanija [Функционирование системы обязательного экземпляра и пути ее совершенствования]. *Bibliotekovedenije* [online]. **67**(6), 607-615 [cit. 2020-01-03]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-6-607-615
123. SOKOLOV, A. B., 2016. Biblioteka kak nacional'naja cennost' v epochu globalizaciji. *Bibliotekovedenie* [online]. 2016, (4), 376-385 [cit. 2020-12-16]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:
124. Spisok sub"jektov Rossijskoj Federacii po valovomu produktu [Список субъектов Российской Федерации по валовому продукту], 2020. *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. Ruská verze. Poslední změna 3.10.2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?curid=1974850&oldid=109633537>
125. *Stavropol'skaja univerzal'naja biblioteka* [Ставропольская универсальная библиотека], 2020 [online]. ©2003–2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://www.skunb.ru/>
126. *Stavropol'skij kraj*. [Ставропольский край], 2020 [online]. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.stavkraj.ru/>
127. *Stavropol'skij kraj na karte Rossii* [Ставропольский край на карте России], 2020. *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. Poslední změna 22.11.2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?curid=16007&oldid=110630476>
128. Strategija razvitija informacionnogo obščestva v Rossijskoj Federacii na 2017 – 2030 gody [Стратегия развития информационного общества в Российской Федерации на 2017–2030 годы], 2017. *Официальный интернет-портал правовой информации* [online]. Moskva, Kreml: Федеральная служба охраны Российской Федерации [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102431687>
129. STUART, M., 1994. The evolution of librarianship in Russia: the librarians of the Imperial Public Library, 1808-1868. *Library Quarterly* [online]. **64**(1), 1-29 [cit. 2020-07-05]. ISSN 0024-2519. Dostupné z: doi:10.1086/602650.
130. ŠEVČUK, E. A., 2018. Modernizacija municipal'noj detskoj biblioteki: put' razvitija. [Модернизация муниципальной детской библиотеки: путь развития]. *Bibliotekovedenije* [online]. 2018, **67**(3), 331-338 [cit. 2019-08-14]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2018-67-3-331-338.
131. *TAdviser*, 2020 [online]. Moskva: King Servers B. V., ©2005-2020 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.tadviser.ru/>

132. ČTK, 2014. *TASS je zpátky. Ruská agentura se vrátila k názvu z dob studené války*. IDNES.cz [online]. Praha [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/itar-tass-rusko-tiskova-agentura-zmena-jmena.A140901_170808_zahranicni_aha
133. TIKUNOVA, I. P., 2017. *Organizacija normirovanija truda v biblioteke: sbornik normativnych, metodičeskich i informacionnych materialov*. Moskva: Paškov dom. ISBN 978-5-7510-0723-2.
134. TREŤJAKOV, A. L., (2017). Informacionnyje resursy škol'nych bibliotek Rossijskoj Federacii [Информационные ресурсы школьных библиотек Российской Федерации]. *Administrative Consulting* [online]. **103**(7), 121-126 [cit. 2020-06-15]. ISSN 1726-1139. Dostupné z: doi:10.22394/1726-1139-2017-8-121-126.
135. TROCENKO, V. M., 2019. Osobennosti demografičeskoj situacii v Rossii. [Особенности демографической ситуации в России]. *Moskovskij ekonomičeskij žurnal* [online]. (9), 353-357. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-demograficheskoi-situatsii-v-rossii/viewer>
136. UDK, BBK, ISBN – Objazatel'nyje èlementy vychodnych svedenij izdanija [УДК, ББК, ISBN - обязательные элементы выходных сведений издания], 2020. *Институт проблем управления РАН* [online]. Moskva: Министерство науки и высшего образования Российской Федерации. [cit. 2020-07-12]. Dostupné z: <https://www.ipu.ru/structure/information-services/polygraphy/20804>
137. VAAGAN, R. W., ed., 2002. *The Ethics of Librarianship: An International Survey* [online]. München: De Gruyter Saur [cit. 2020-01-02]. ISBN 978-3-59-821831-6. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/product/53466?format=EBOOK>
138. Virtual'nyj tur [Виртуальный тур], 2020. *Gosudarstvennaja universal'naja biblioteka Krasnojarskogo kraja*. [online]. Krasnojarsk: KGAUK GUNB KK. Poslední změna 9.12.2020. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://travel.kraslib.ru/?&Z21ID=>
139. VOLCHONSKAJA, E. N., 2019. Biblioteka i kniga v epochu cifrovych technologij: vektory projektogo razvitija [Библиотека и книга в эпоху цифровых технологий: векторы проектного развития]. *Bibliotekovedenije* [online]. **68**(3), 330-335 [cit. 2020-01-02]. ISSN 0869-608X. Dostupné z: doi:10.25281/0869-608X-2019-68-3-330-335
140. Zakrytoje aministrativno-teritorial'noje obrazovanije [Закрытое административно-территориальное образование], 2020. *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. Ruská verze. Poslední změna 29.11.2020. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/?curid=12892&oldid=110752785>

141.25 let RBA [25 лет РБА], 2020. *Rossijskaja bibliotečnaja asociacija* [online].
©2005-2020 [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <http://www.rba.ru/about/history/25-let-rba/>

11. Seznam obrázků

Číslo	Popis	Zdroj – web
1	Možnosti zobrazení digitalizovaného dokumentu v Prezidentské knihovně B.N.Jelcina	Prezidentská knihovna B.N.Jelcina
2	Záznam v katalogu Ruské státní knihovny s názvy polí MARC 21	Ruská státní knihovna
3	Zápis v RUSMARC. Elektronický katalog Ruské národní knihovny, nové rozhraní	Ruská národní knihovna
4	Výsledek vyhledávání v katalogu Ruské státní dětské knihovny a detail záznamu knihy	Ruská státní dětská knihovna
5	Zobrazení možností čtení zdigitalizované knihy. Národní digitální knihovna (nové rozhraní), 2020	Národní digitální knihovna
6	Zobrazení možností čtení zdigitalizované knihy. Digitální knihovna Ruské státní knihovny v Moskvě (2020)	Digitální knihovna RGB
7	Historické snímky Ruské knihovní komory	Ruská knihovní komora
8	Nabídka předplatného bibliografie Knigi Rossii v tištěné verzi	Ruská knihovní komora
9	Elektronická bibliografická informace – typy dokumentů, počet zápisů za půl roku, periodičita, cena	Ruská knihovní komora
10	Záznamy Ruské národní bibliografie do roku 2015	Ruská národní bibliografie
11	Ukázka elektronických bibliografických záznamů	Ruská národní bibliografie
12	Krasnojarský kraj na mapě Ruska	Wikipedie
13	Interaktivní mapa knihoven Krasnojarska a okolí	GIS OpenStreetMap
14	Ze statistik KGAUK GUNB KK za rok 2019	KGAUK GUNB
15	Přední a zadní strana průkazu čtenáře KGBUK KKMB	KGBUK KKMB
16	Náhled záznamu z databáze umělců, kteří byli odsouzeni k vyhnanství na Sibiř	KGBUK KKMB
17	Veřejná knihovna a knihobudka v Norilsku	Oficiální web města Norilsk
18	Výsledek vyhledávání v elektronickém katalogu sítě knihoven Norilsk	MBU - CBS
19	Stavropolský kraj na mapě Ruska	Wikipedie
20	Odkaz na záznam z „Knihy paměti“ Stavropolského kraje	SKUNB
21	Zobrazení záznamu knihy v elektronickém katalogu Stavropolské regionální knihovny	SKUNB
22	Část ceníku zpoplatněných služeb městské knihovny v Pjatigorsku.	Ústřední městská knihovna v Pjatigorsku